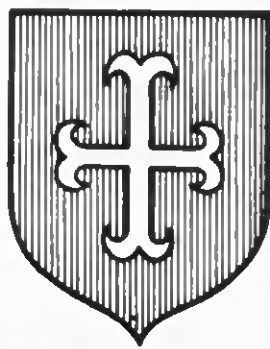

Land van de Woestijne

Tijdschrift van de
Heemkundige kring „Arthur Verhoustraete”

7e jaargang • nr. 1 • 1984

LAND VAN DE WOESTIJNE

Zesmaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring
'Arthur Verhoustraete'.

Redactie: Roger Defruyt, Kestelstraat 65, 9880 Aalter
Overname uit het tijdschrift **toegelaten mits bronvermelding.**

Erevoorzitster: Anna VERHOUSTRAETE Lostraat 30
9880 Aalter.

Voorzitter: Jan CAMERLINCKX Schuurlo 12
9880 Aalter.

Ondervoorzitter: Maurice THYS Bierweg 29
9880 Aalter.

Sekr.-penningmeester: Roger DEFRUYT Kestelstraat 65
9880 Aalter.

Leden: Dries Alyn, José Deguffroy, Ivan Hoste, Maurice Michiels, Alfons
Ryserhove, Marcel Saelens, Georges Schoonaert, Willy Stevens,
Luc Stockman, Jean Van Cleven, Robert Verhelst, André
Verhoustraete en Erik Wille.

Ere-bestuurslid: Br. Cyriel TAILDEMAN Rouwmoer
2190 Essen.

Lidmaatschapsbijdrage 300 fr. per jaar.

Steunende leden 400 fr. en ereleden 600 fr.

Te storten op rekening nr. 442-6594361-40 van de Heemkundige Kring
'Arthur Verhoustraete', Kestelstraat 65, 9880 Aalter.

Buitenland: 100 fr. meer voor verzendingskosten.

Wie na het verschijnen van het laatste nr. van de lopende jaargang zijn lid-
maatschap niet opzegt, wordt als blijvend lid aanzien.

INHOUD

Turfontginning in de omgeving van Woestijne te Aalter en Knesselare	Roger MOELAERT	3
Van Moerkerke (Geraardsbergen) naar Aalter	Willy STEVENS	6
Aalter aan het H.-Hart	Maurice THYS	17
40 Jaar geleden werd Aalter door de Polen bevrijd	Maurice THYS	36
Wie kent wie? Fotorubriek	Maurice THYS	41
Mededelingen	Redactie	44

TURFONTGINNING IN DE OMGEVING VAN WOESTIJNE TE AALTER EN KNESSELARE.

Aanleiding tot deze korte bijdrage zijn enerzijds de opgravingen op het Woestijnegoed en de daaromheen gepubliceerde teksten, en anderzijds mijn sinds lang geïnteresseerd zijn voor alles wat met turfuitbatingen te maken heeft. Dit dan in verband met mijn genealogische opzoeken over de familie Moelaert, geëvolueerd uit Moeraert, wat in de optiek van een jongere ontwikkeling, zoiets als *'afkomstig van het moer'* betekent.

In zijn artikel *'De opgravingen op Woestijne te Aalter'*, LvdW., 5/2 (1982), vermeldt de heer E. Van Vooren enkele gegevens over het voorkomen van turfontginning in die omgeving. Voetnoot 3 intrigeerde mij speciaal waar hij schrijft *'Testis nullus non est testis unus'*! Inderdaad, over de turfwinning alhier vonden we tot heden geen rechtstreekse bewijzen. Een lacune ongetwijfeld in onze schriftelijke overlevering.

Maar de geschiedenis gebruikt ook andere bronnen, nl. ongeschrevene, waaronder taalkundige relictten (toponiemen), bodemvondsten als nagelaten sporen, enz.... En hier hebben we toch wel het één en het ander te zeggen.

Sporadisch wordt wel in de staat van goed van één of ander aflijvige een voorwerp als bv. een turfhouwe vernoemd. Zo zou Vinken ook op turfuitbating wijzen. Doch er is meer.

Sinds mijn jeugd was ik geboeid door het voorkomen, een paar tientallen meter achter onze woning, van een paar *'hoogten'*. De *'Grote Hoogte'* dan qua uitgestrektheid beschouwd en zo genoemd, was een kleine driehonderd vierkantemeter in oppervlakte (+ - 30 x 10) en nagenoeg twee à drie meter hoog. Ze is sinds 1941 verdwenen, daar ze onder de Duitse bezetting afgevoerd werd om de aarde te gebruiken bij het nivelleren van vliegveld te Ursel.

De *'Kleine Hoogte'* was slechts een 50-tal vierkante meter in oppervlakte; daarentegen reikte ze wel vier meter hoog. Ook deze is tamelijk toegetakeld. Een Belgische artillerie-eenheid heeft ze ten dele uitgegraven om ze als stelling (legerkorpsartillerie) te gebruiken in de meidagen van '40. Nadien hebben de omwonenden ze af en toe wel eens aangesproken om wat zavel te halen, nodig bij bouwklusjes. Maar ze is er nog!

In onze jeugd waren het, samen met *'de molenberg'*, onze uitgelezen speelterreinen.

Hoe ze daar gekomen waren, en wat hun oorsprong was, wist niemand ons ooit te verklappen. Ze lagen op het einde van een meers, op de rand van de akkers, in, of beter, nabij *'de Vinken'*. Men wist ze daar altijd!

Nu weet iedereen dat in de Vlaamse Vallei, in kommen, langs rivier- of beekdepressies, grote of kleinere veenformaties voorkomen. Deze zijn veelal echter onder dekzanden verborgen.

Voor de noodzakelijke behoeften voor verwarming van hun huisjes hebben onze voorouders dit turfpakket wel aangesneden en dit schijnt gebeurd te zijn in groepsverband, gezien de uitgestrektheid van deze terreinen. In andere streken, gekende turfgebieden dan, waarover we wel gegevens hebben, is dit trouwens zelfs door de dorpsgemeenschappen gereguleerd geworden.

Sinds onheuglijke tijden werd Ursel, vanuit Aalterbrug, bereikt langsheen het Meersstraatje, al over de Pietendries en de Wessegemstraat, tot op het punt waar terug de huidige Middeweg op Ursel werd bereikt.

Het traject van de huidige provinciale weg, tussen het Meersstraatje en Wessegem, is een latere, in de 19de eeuw aangelegde verbinding. Toen werd immers het traject Aalterbrug-Ursel, gedeeltelijk volledig nieuw, als deel van de provinciale weg Tielt-Eeklo, bestraat. Voor een gedeelte van zijn loop ligt deze dan ook als 't ware op een dam. Zoals u ziet werd vroeger, dit sompig en moerassig gebied dus via de Pietendries omzeild. Dit was nu juist de veenlaagte langsheen de Driesbeek of Woestijnebeek, vnl. westelijk ervan.

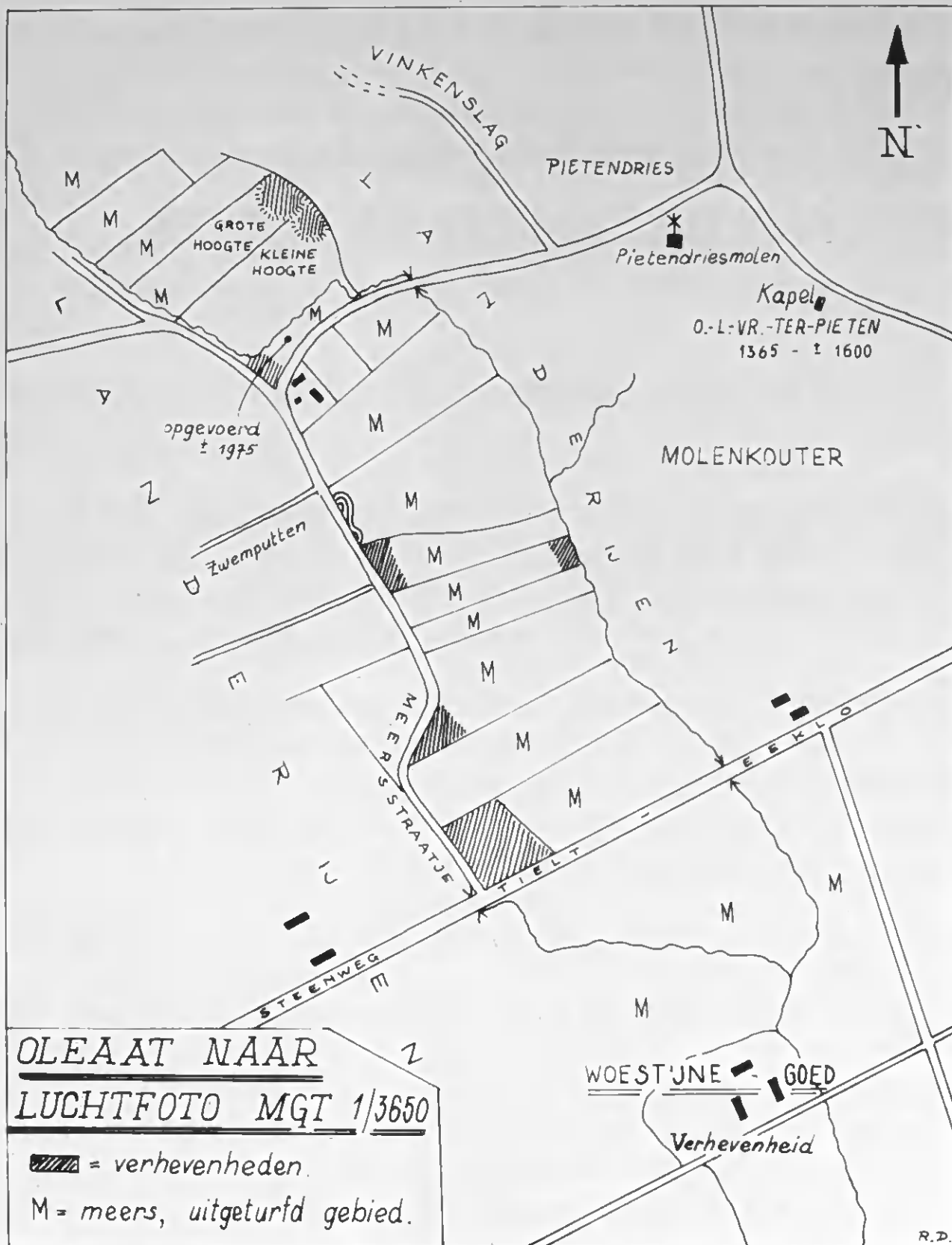
En het is hier dat men aan turfwinning heeft gedaan. Zonder bodemstudie is dit duidelijk in het terrein af te lezen. Bijna iedere meerspartij heeft op één van haar uiteinden een uitgestrektheid die hoger gelegen is. De reden is duidelijk. Men heeft de bovenlaag, bestaande uit stuifzanden, meer waarschijnlijk uit alluviale bezinksels, moeten verwijderen en op de hoofdeinden van deze meersen brengen om de onderliggende turfmassa bloot te maken. Daar deze meersen bij regenval daardoor veelal drassig werden, was dit voor het vee een welgekomen toevluchtsoord; het was er alleszins minder vochtig.

Het lezen van een artikel van conservator Weyns in *'Ons Heem'*, bracht me omstreeks 1960 tot deze gedachten.

Het microreliëf van het terrein verraadt ons hier stellig het werk van onze voorouders. Ongetwijfeld waren er andere gebieden waar dit ook plaats had; misschien zijn de sporen verdwenen of ze zijn minder duidelijk in het landschapsbeeld op te merken. De meeste vroegere vijvers in de *'velden'* alhier, zullen ook wel turfputten geweest zijn; naast plaatsen waar men veldsteen (eventueel ook mergel, uit de zandlaag van Aalter), of zelfs klei had opgedolven. In Wessegem is mij alleszins een Kareelovenstuk bekend, waar dus een steenbakkersoven stond, en te Vrekem liggen er mergelputten zoals te Aalter en Hansbeke.

Er is allerhande soorten turf, gaande van laagveen tot hoogveen, met telkens een aangepast ontginningssysteem.

Over de manier van turfontginning in het Meetjesland is weinig bekend. Hoe men in de omgeving van Woestijne is tewerk gegaan nog minder. Misschien werd hij in de nazomer droog gehouwen. Doch ook een andere wijze maakt enige kans. Hierbij liet men het te ontturven gebied, na

afgraven van de deklaag, zoveel mogelijk bevoeien en omwoelde dit. Dan liet men de papperige brei drogen. Wanneer alles voldoende droog was, werd met gepast gereedschap wafelvormig verdeeld en gehouwen. De moten werden verder in turfmijsen te drogen gezet. Dit geschiedde dan uiteraard in het voorjaar.

Het ontturfd gebied werd naderhand een natte weide of meers.

De landerijen, oost en west van dit meerscomplex, langsheen de beek, liggen heel wat hoger. Ook het Woestijnegoed staat op een hoogte die zoals de heer Van Vooren zegt, hoegenaamd geen mote is. Het reliëfverschil wijst er echter op, dat het hier om geen dikke uitbatingslaag ging.

Roger MOELAERT

23 mei 1983

VAN MOERBEKE (GERAARDSBERGEN) NAAR AALTER

EEN KORTE GESCHIEDKUNDIGE SCHETS VAN DE FAMILIE DE LAETER.

I. BETEKENIS EN VERSPREIDING VAN DE FAMILIENAAM DE LAETER.

Of het Franse 'de Lattre' een vertaling is van het Nederlandse 'de Laetere' of andersom, kunnen we niet met zekerheid vaststellen. Wel vinden we dat deze twee vormen door elkaar gebruikt worden. De oudste vermelding, die we tot nogtoe gevonden hebben, is deze van 'de Lattre' rond 1313.

A. De betekenis.

1. de Laetere -(de Laet(h)ere)

- Mogelijks een vervorming van laetheer, wat wil zeggen een eigenaar van een laatgoed, een cijnsheer (1).
- Een beroep, ambt, ambacht in de middeleeuwen - het aderlaten (2). Het aderlaten was in de middeleeuwen het eerste der drie voorname geneeskundige middelen; de ander twee waren het bedienen van rozen-sap (succus rosarum) en de clisteren (3).
- Latierboom, een rosgaar, draagbaar, draagstoel. Een boom in de stallen ter afschutting der paarden, ook een boom op een hooiwagen om het hooi op de wagen te bevestigen (4).
- Een bladzijde, van het latijn 'Latus-eris' zijde (5).

2. de Lattre

- Mogelijks een vorm of vervorming van het werkwoord 'Lattrer' afgeleid van het latijnse 'latrare' wat blaffen wil zeggen. (6)
- Een verlatijnse vorm van ons Nederlands 'van den Kerchove'. In 1313 vinden wij Lamberti de Atrio. In 1348 vinden wij Rogiers de Latre en Willaumes de Latre, in de streek van Kortrijk (7).
- De naam vinden wij terug in de plaatsnaam 'Lattre-Saint-Quentin'. Lattre is hier afgeleid van het latijnse 'Atrium' wat oorspronkelijk huiskamer, later de ontvangzaal van het Romeinse huis. Ook in de betekenis van zaal, lokaal in publieke gebouwen, hallen van de goden op de Olympus, woning, huis (8).

We kunnen geen type verklaring geven van deze naam. Wel kunnen we een zevental mogelijkheden geven; een eigenaar van een laatgoed; een dokter; een vondeling bij een latierboom, in een stal gevonden boreling; ontvanger van koninklijke renten of belastingen; dit voor de Nederlandse vorm.

Wat betreft de Franse vorm zou het kunnen betekenen: 'de hond', zoals de Nederlandse persoonsnaam; ofwel de betekening van 'van de kerchove'.

B. De verspreiding.

Zoals reeds hiervoren vermeld, vinden wij de eerste sporen terug in de streek van Kortrijk, begin van de veertiende eeuw. Zou de familie, via Henegouwen, naar Frans-Vlaanderen getrokken zijn met nog enige vertakkingen in Zuid-Oost-Vlaanderen?

Te Bergen in Henegouwen werd rond 1520 Roeland de Latre geboren, de bekende toondichter 'ORLANDO DE LASSUS' (9). Daar zijn vader talrijke veroordelingen had opgelopen wegens valsmunterij, week zijn zoon Roeland naar Italië uit waar hij een andere naam had aangenomen.

Een zekere Jacques de Lattre, heer van Willenval & Rollencourt, werd in de adel opgenomen op 7 januari 1589 (10).

Midden XVIe en in de loop van de XVIIe eeuw vinden we verscheidene naamdragers onder de leenmannen van de graaf van Henegouwen (11). In het begin van de XVIIe eeuw treffen wij deze naam ook aan in Vlaanderen.

De streek van Geraardsbergen, in de Westhoek met Roesbrugge-Haringe, te Veurne. Ook te Sijsele en te Moerkerke bij Brugge vinden wij 'de Laters'. In het archief van de Raad van Vlaanderen treffen wij een 17-tal processen aangevoerd door deze families (12).

In de XVIIIe eeuw stichtte Corneel de Laeter een talrijk nageslacht te Aalter, en in het dorp ernaast gelegen, namelijk te Zomergem, stichtte een zekere Jan de Later en Maria Dobbelaer hun nageslacht. De naam veranderde hier van 'de Later' naar 'Lataire' (13).

Ook in de grote steden, zoals te Brugge en Gent, vinden wij naamdragers terug (14).

C. Mogelijke varianten.

Het is steeds interessant de eerste en oudste naam terug te vinden evenals alle mogelijke varianten.

Volgende vormen werden van de Franse schrijfwijze afgeleid: 'de Lattre - Latre - de Latre'.

Van de Nederlandse schrijfwijze vonden wij volgende afleidingen: 'de

Laeter - de Later - de Latere - de Laether'.

De veranderde schrijfwijze naar 'Lataire' geschiedde op volgende wijze:
'de Later - de Laterre - delateirre - Lateirre - Laterre - Latairre - Lataire'.

II. DE FAMILIALE GEGEVENS VAN CORNEEL

a. Zijn voorouders:

Zijn familie is afkomstig van Moerbeke/ Viane bij Edingen/ Geraardsbergen. Als oudste stamvader vinden wij daar Adriaan de Laeter die gehuwd was met NN. Twee kinderen sproten uit dit huwelijk. Josijne, die geboren was op 7 augustus 1605, en Adriaan, geboren op 14 augustus 1608 (15).

Waar en wanneer Adriaan de Laeter en zijn echtgenote overleden was, hebben we niet kunnen terugvinden. Slechts een 16-tal bundels of registers van Moerbeke over de periode 1648-1793 werden bewaard (16).

Rond 1634 huwt Adriaan met Maria Robins, alias Robijns. Dit huwelijk werd niet te Moerbeke voltrokken. Waarschijnlijk was zijn vrouw afkomstig van Galmaarden - provincie Brabant. Uit dit huwelijk werden 12 kinderen geboren:

Adriaan: ° 25.11.1634
Johanna: ° 23.12.1636
Jan: ° 02.11.1638
Nicolaes: ° 05.12.1640
Gillis: ° 03.03.1643
Barbara: ° 22.12.1644
Joos: ° 27.04.1647
Anna: ° 26.09.1649
Willem: ° 05.05.1652
Maria: ° 19.08.1654
Philips: ° 20.02.1657
Suzanna: ° 28.02.1660 (17)

Jan de Laeter, wiens doopheffers Jonker Jan F. Damman en Barbara Folson zijn, huwt rond 1662 met Maria Maries. Uit dit huwelijk kwamen 9 kinderen voort: Maria, Ludovica, Philip, Jan, *Corneel* °15.03.1672, Jozef, Anna, Amandus en Petrus (18).

Uit de staat van goed, opgemaakt bij het overlijden van Jan de Laeter op 17 februari 1690, 51 jaar oud, vinden wij dat hij brouwer was te Moerbeke. Er waren toen nog zeven kinderen in leven. Alle onroerende goederen te Moerbeke en een huis gelegen te Galmaarden waren tijdens het huwelijk samen gekocht. De meeste gronden waren gelegen te Galmaarden op de wijk 'Atenbeke' tegen Galmaarden aan.

Het huis met het erf en de brouwerij te Moerbeke was 1 dachwand groot.

De brouwketel en het ander alaam 'dienende voor het brouwen' had een waarde van 550 pond parisis rekenmunt of een waarde van 275 gulden. Hij bezat ook twee paarden, vier koeien, drie vaarzen en twee varkens. Het totaal van de roerende goederen werd geschat op 4655 pond parisis, dus geen rekening gehouden met de onroerende goederen. De schulden werden geschat op 500 pond parisis (19).

Ter inlichting; de landmaten te Moerbeke gebruikt vielen onder deze gebruikt in het graafschap Aalst (20).

Op 17 maart 1710 werd een volledige vereffening van de hele inboedel en onroerende goederen doorgevoerd. Jan de Laeter, broeder van Corneel, koopt alles over. Hij zal het ambacht van het brouwen verder uitoefenen. Hij betaalt zijn broers en zussen uit, en verbindt er zich toe zijn moeder haar leven lang te onderhouden. De vereffening geschiedde als volgt: aan Corneel de Laeter, Guilliam Carlier, gehuwd met Louise de Laeter, Gillis de Biévenne gehuwd met Maria de Laeter, Jan Mahaurden gehuwd met Anna de Laeter werden 200 gulden uitbetaald. Jozef en Cosmaes (Amandus) zijn jongere broers kregen elk 600 guldens. Een vlugge berekening geeft dat Jan een 2000 guldens heeft betaald aan zijn broers en zussen. De eerste vier kinderen zullen wellicht reeds 400 guldens als bruidschat gekregen hebben. Op 11 augustus 1722 overleed Maria Maris (21).

b. Zijn huwelijk te Aalter.

Hij huwde rond 1705 met Suzanne de Sutter van Aalter. Zij was de dochter van Jan de Sutter, koster aldaar. Uit dit huwelijk ontsproten negen kinderen:

Maria Suzanne:	° 09.09.1705
Catharina Franciska:	° 16.01.1708
Johanna Cornelia:	° 14.02.1710
Jozef:	° 02.01.1713
Barbara Franciska:	° 08.01.1714
Isabella Theresia:	° 16.04.1716
Jacob:	° 15.05.1718
Frans:	° 10.03.1721
Guillielmus:	° 14.03.1724 (22)

De familie de Sutter was reeds in de XVIe eeuw te Aalter gevestigd. *'Cornelis de Laeter fs. Jans tot Aaltre causa uxoris Suzanne de Zuttere met onsoorten kinderen van Jan de Zutter coster bij partaige van hunnen grootvader Laureys de Zuttere coster dieder anquamp bij de doot van zijn vader Pieter dieder toegherecht was de morte patris Willem de Zuttere fs. Jooris... op een stuck lants ghenaeemt tgerechte groot ontrent 400 roeden t'Aaltre bij den pietbergh..'* (23).

Corneel de Laeter was baljuw van het land van de Woestijne van 1717 tot 1738 (24).

Bij een nader onderzoek van het archief van Aalter te Gent hebben wij de staat van goed gevonden. Deze werd opgemaakt bij het overlijden van de baljuw op 4 oktober 1738. Als voogd *'paterneel'* werd Jan Vlaminck, mulder te Aalter gehuwd met Maria Suzanna de Laeter, aangeduid. Voogd *'materneel'* was Pieter de Zutter te Ursel, broeder van de weduwe. *'Staet ende inventaris van alle de immeubele, meuble actien ende crediten, mitsgaders commeren ende lasten bleven ende bevonden ten sterfhuyse van d'Heer Cornelis de Laetere filius Jan ende Marie Mariets overleden bailliu van desen lande heerelickheden van de Woeste ende Wijbroeck etca op de vierden october xvij^c achtendertich, wiens ziele godt almachtigh genaedigh sij, alwaer weduwe ende hauderigge gebleven is Jouffrouw Susanna de Sutter filia d'Heer Jan et Marie de Pelsenaere...'* aldus de aanhef van dit archief (25).

Hierin vernemen wij dat de overledene tijdens zijn leven een zevende deel van een huis, gelegen te Galmaarden, heeft verkocht. Deze verkoop had weinig opgebracht. Wat ons ten zeerste interesseert zijn de gronden en hun toponymische gegevens te Aalter. Al deze onroerende goederen werden tijdens het huwelijk gekocht, of door erfenis bekomen:

1. de hofstede genaamt *'het goet te venne'* groot drie gemeten,
2. een stuk land genaamt *'het planterijken'* groot 100 roeden,
3. een ander stuk land groot 200 roeden te Aalter gelegen,
4. vier gemeten en 100 roeden land genaamt *'het cauterken'*,
5. vier honderd roeden land genaamt *'den calverbulck'*,
6. drie honderd vijftig roeden land genaamt *'vliegersstuck'*,
7. drie honderd dertig roeden land genaamt *'het gerechte'*,
8. vier honderd roeden land genaamt *'Francois van de Moortels stuck'*,
9. vier honderd zeventig roeden land genaamt *'het putstuck'*
10. twee gemeten en honderd en acht roeden land genaamt *'het daelken'*,
11. twee honderd roeden land genaamt *'het walleken'*,
12. vier honderd zeventig roeden land genaamt *'het tairwstuck'*,
13. twee honderd roeden land genaamt *'het meersbulcxken'*,
14. vier honderd roeden land genaamt *'het stuck achter schuere'*,
15. drie honderd en dertig roeden land genaamt *'het wortelstuck'*,
16. drie gemeten acht roeden land genaamt *'den grooten bulck'*,
17. twee honderd roeden land genaamt *'het kleyn licht ackerken'*,
18. twee gemeten dertig roeden land genaamt: *'de driessche meersch'*,
19. twee honderd en zeventig roeden meers,
20. drie gemeten honderd roeden land genaamt *'den eeckput'*,
21. twee honderd twintig roeden meers te Ruislede gelegen,
22. enige bossen in het gewest *'het pelorijn'*,
23. een stuk land wezende leen.

Al deze stukken land en meersen zijn hun toegekomen bij verdeling van wijlen Laureys de Zutter en Willemijntien van de Wege, grootvader en grootmoeder van de weduwe. Deze goederen waren belast met een rente (hypotheek) van 200 ponden groot, ten gunste van haar broer Frans de

Zutter. Verder vernemen wij dat de '*parochie*' van Aalter een obligatie had ten voordele van voornoemde baljuw.

Volgende goederen werden tijdens het huwelijk gekocht:

1. twee gemeten honderd drieënveertig roeden land genaamt '*Arckensacker*',
2. drie honderd zeventig roeden genaamt '*de corte veuren*',
3. een stuk land in de '*pietberghwijck*' gelegen.

De totale waarde van de roerende goederen bedroeg: 321 pond 19 schellingen 4 groot. De totale schuld bedroeg; 369 pond 10 schellingen 10 groten waaronder verscheidene renten te betalen. Voorts leren wij dat Corneel de Laeter in proces was tegen de baljuw van Knesselare. Bij het overlijden moest ook aan de heer van de heerlijkheid een soort van belasting betaald worden. Dit noemt men het recht van het beste hoofd, het meest waardevolle stuk uit de roerende goederen.

De familie de Laeter moest in dit geval een paard geven aan de heer, geschat op een waarde van 7 ponden groot. De kosten voor de begrafenis beliepen voor de pastoor 5 pond 8 schellingen groot en voor de koster 5 pond 18 schellingen groot.

c. Zijn nakomelingen en aanverwante families te Aalter.

Zoals reeds boven vermeld werden er negen kinderen uit dit huwelijk geboren. De meeste dochters huwden te Aalter:

Maria de Latere huwde met Jan Vlaminck op 04.08.1737, zij hertrouwde nadien met Guilliam Waelput op 01.12.1740.

Johanna Cornelia de Latere huwde met Frans Sutterman op 07.02.1741.

Barbara Franciska de Latere huwde met Pieter de Bulcke op 05.04.1742.

Johanna Cornelia de Latere huwde op 24.05.1753 met Joos Haeck.

Verder vinden wij nog een 15-tal andere geboorten te Aalter, kinderen van zijn zonen. Een tak hiervan vestigde zich te Zomergem in het begin van de XIXe eeuw (26). Toevallig vonden wij dat Coletta de Laeter, dochter van Lodewijk en van Isabella Schuermans er gehuwd was met Jan Baptista van de Wattijne, paardesmid.

Een andere zoon, Pieter de Laeter, huwde er met Barbara van de Castele wiens kinderen voor het merendeel te Zomergem overleden, tussen 17 en 30 jaar oud (27).

Andere aanverwante families zijn: Verschuere, van Rijckegem, van Pae-mele, Jonckheere, de Keuninck, Verborcht. (28)

Hierbij ter informatie nog enkele '*de Laeters*' in de omgeving van Aalter en Brugge, zonder dat wij echter een rechtstreeks familieverband konden aantonen. Maria de Laeter overleed te Aalter op 5 mei 1695 als weduwe van Andries Rossiers (29). Te Moerkerke noteerden wij de geboorte van een zekere Philips de Latere in 1646; en verdere familieleden van deze in 1704/1706 (30). Zelfs hebben wij gevonden dat er verwarring ontstaat tussen '*Moerkerke*' en '*Moerbeke*', wat er dan toch zou kunnen op wijzen dat deze twee struiken aanverwant zijn (31).

III. ZIJN FUNCTIE ALS BALJUW.

Laten wij nu even onderzoeken waarom deze betrekking aan Corneel de Laeter werd toevertrouwd.

a. Uit familiaal en intellectueel oogpunt.

Bij het overlijden van Jan de Laeter te Moerbeke, was Corneel 18 jaar oud. Geen enkele van zijn broers of zussen was reeds gehuwd. Maria, de oudste dochter, huwde op 4 september 1694 met Gillis de Biévenne. Deze Gillis de Biévenne was lakenhandelaar en vestigde zich te Geraardsbergen.

Wellicht is Corneel mede naar Geraardsbergen gaan wonen en heeft er een zekere opleiding genoten. Uit vorige onderzoeken weten wij dat deze familie de Biévenne een zeer oude familie te Henegouwen was, leenmannen van de graaf. Hij bezat een hele bibliotheek waaronder de burgerlijke en kerkelijke wetboeken. Uit andere bronnen vernemen wij dat Corneel ook tweetalig was. Hij schreef en sprak Nederlands en Frans. Daar Moerbeke en Geraardsbergen niet ver van het graafschap Henegouwen lagen, en de familie de Biévenne Franstalig was, zal Corneel het daar wel geleerd hebben. Wij hebben niet kunnen achterhalen of de familie de Laeter te Moerbeke enige officiële functies heeft uitgeoefend (32). Ook mogen wij niet vergeten dat zijn doopvader, een zekere Jonker Jan F. Damman was. Deze familie Damman bezat leengoederen in Deynze (33).

b. Zijn komst naar Aalter.

De sociaal-ekonomische toestand in Vlaanderen, einde XVII° en begin XVIII° eeuw, was gewoon erbarmelijk. Zo leren wij bij de Potter-Broeckaert over Moerbeke het volgende: *'Er zijn ons van dit dorp slechts weingie geiten bekend met betrekking tot de alemene geschiedenis van Vlaanderen. De oudste aantekeningen gaan niet verder dan het einde van de XVIII° eeuw, namelijk tot de oorlog door Lodewijk XIV hier jaren achtereen volgehouden en waaromtrent wij in ons werk over de gemeenten reeds zulke gewichtige uiterst treurige bladzijden mede deelden. Van 1689 tot 1694 leed Moerbeke voor niet min dan 74.377 gulden verlies en schade en in laatst gemelde jaar werd de gemeente met eenen krijgscontributie van 2440 gulden getroffen'* (34).

Het is dan ook geen wonder dat de meerderheid van de bevolking de parochie ontvluchtte en in steden hun toevlucht zochten. Dit duurde tot op 20 september 1697, toen de vrede van Rijswijck werd getekend. De gebieden door Lodewijk XIV sedert 1678 werden terug aan Vlaanderen gegeven. Doch de verwoesting was geschied en de ontreddering van het Vlaamse volk was groot. Er moest terug aan opbouwen gedacht worden. Doch deze vrede was van korte duur. Bij het overlijden van de Spaanse koning Karel II, op 1 november 1700, beginnen de troebelen opnieuw. De kleinzoon van de Lodewijk XIV, Philips van Anjou, kreeg de Spaanse erfenis

(35). In deze periode kwam Corneel de Laeter te Aalter toe, gevlicht voor het strijdgewoel in het zuiden?

c. Zijn aanstelling als baljuw.

Wij vonden dat Corneel gehuwd was met Suzanna de Zutter. Deze familie was één van de notabelste families van Aalter, sedert 1566 (36). De baljuws werden gerekruteerd uit de voornamelijk Aalterse families. De families de Grave en Bogaert telden verschillende baljuws onder hun leden (37). Dat Corneel een zekere ontwikkeling had en daarbij nog gehuwd was met een vrouw uit een voornamelijk familie zal er wel toe bijgedragen hebben hem deze functie van baljuw toe te vertrouwen. Terloops moeten wij toch vermelden dat de families de Biévenne, de Rubempré, Renesse en de Mérode, van in de XII° tot in de XV° eeuw heerlijke rechten hadden te Bever (38). Een uitgebreide studie over de familie de Rubempré, Renesse en de Mérode kunnen we lezen in de Geschiedenis van Aalter (39).

Corneel de Laeter heeft de functie van baljuw uitgeoefend tot aan zijn dood. Wij mogen besluiten dat Corneel de Laeter een behoorlijke leeftijd heeft gehaald, 66 jaar voor zijn tijd.

IV. ILLUSTRATIEMATERIAAL:

1589 Jacques de Lattre Sr. de Willerval & Rollencourt fut annobly le 7. de Janvier 1589, moyennant finance de 250 liv. taxée par la Chambre, payée à Charles d'Apelterre Mre. en icelle & Recepveur de l'Espargne. Il a remonstré qu'il estoit issu de honorable parentaige, que ses père, grand-père, bisaieul & aultres ses predecesseurs vrumdes de la Loeuwe en Arthois & lieux circumvoisins avoient vescu en toute bonne reputation, & faict plusieurs bonnes & notables alliances, mesmement les plus vieux, & jouyssoient aussi de beaux fiefz & honneste patrimoine; si auroient de toute ancienneté & passé plus de 150 ans se sentans descendus de noble generation, porté armoiries convenables à noblesse... Ledict Jacques avoit pour maintenir la qualité de noblesse avecq armoiries au champ d'or à deux escussions d'azur au canton de gueulles, chargé d'une molette d'or tymbré d'un armet ouvert bourelet & hachemens d'or & d'azur & sur le tymbre une mollette pareille à celle de canton. Aldus uit: 'Theatre de la Noblesse de Flandre & d'Artois...',

De landmaten in het gewezen graafschap Aalst.

De lengtevoet meet 0,27721 meter. Hij is onderverdeeld in 11 duimen. De duim is verdeeld in 11 lijnen, de lijn in 11 punten.

De vierkante voet beslaat 0,07683984 m².

De lengteroede meet 5,544 meter. Zij is verdeeld in twintig voeten.

De vierkante roede beslaat een metrieke oppervlakte gelijk aan 30,7456 m².

100 vierkante roeden vormen het dagwand, beslaande 30 are 74 ca. 56 dm².

Vier dagwanden of 400 roeden vormen het Aalsters bunder, strekkende over 1 ha 22a 98 ca 25 dm².

Een vergelijking met de in Aalter gebruikte landmaten:

De lengtevoet meet 0,2753 meter. Hij is verdeeld in 10 duimen.

De vierkante voet beslaat 0,075781 m².

De lengteroede meet 3,854 meter. Zij geldt 14 voet.

De vierkante roede beslaat een oppervlakte gelijk aan 14,8548 m²

Drie honderd roeden vormen het gemet hebbende een metrieke oppervlakte van 4455,99 m²

Drie gemeten of 900 roeden vormen het Gents bunder, strekkende over 1 ha 33 are 67 ca 98 tienmilliaren.

KORTE GENEALOGISCHE SCHETS:

Adriaan de Laeter X N

Philip Mary X Maria Niemants
Moerbeke
15.10.1586

Adriaan de Laeter X Maria Robins

° Moerbeke 14.08.1608 ° ?
+ Moerbeke 05.10.1661 + ?

Jacob Marys X El. Cammaert

° Moerbeke 05.03.1601 ° ?
+ ? + ?

JAN DE LATERE

° Moerbeke 02.11.1638
+ Moerbeke 17.02.1690

X

MARIA MARIES

° Moerbeke 10.03.1639
+ Moerbeke 11.08.1722

CORNEEL DE LATERE

° Moerbeke 15.03.1672
+ Aalter 04.10.1738

- (1) E. VERWIJS, J. VERDAM: *'Middelnederlandsch Woordenboek'* Deel IV, p. 48.
- (2) A. HUIZINGA: *'Encyclopedie van namen'* p. 176.
- (3) P. LANSSENS: *'Bijdrage tot de kennis van den oorsprong en de beduidenis der Geslacht - of Familienamen'* p. 33.
- (4) A.C. OUDEMANS SR.: *'Bijdrage tot een middel-en Oud Nederlandsch woordenboek'* deel IV, p. 46.
- (5) K. STALLAERT: *'Glossarium van verouderde rechtstermen kunstwoorden en andere uitdrukkingen uit Vlaamsche, Brabantsche en Limburgsche oorkonden'* Deel II, p. 146.

- (6) J.B.B. ROQUEFORT: *'Glossaire de la langue Romane'* Deel II, p. 67.
 DU CANGE: *'Glossaire François de Du Cange'* Deel I, p. 67.
 J. BONNARD & AM. SALMON: *'Lexique de l'Ancien Français'* p. 302.
- (7) F. DEBRABANDERE: *'Persoonsnamen in het kortrijkse (1300-1350)'* in *Anthroponymica* deel XIX, p. 98.
- (8) M. GYSSELING: *'Toponymisch woordenboek van België...'* Deel I, p.597.
- (9) F. LOISE: *'Biographie Nationale'* Deel 11, p. 386/418.
- (10) J. LE ROUX: *'Théâtre de la Noblesse de Flandre & d'Artois...'* p. 30.
- (11) A. LOUANT: *'Les hommes de fief sur plume en Hainaut 1566-1794'* p. 91 e.v. & 218.
- (12) J. BUNTINX: *'Inventaris van het archief van de Raad van Vlaanderen'* Deel VIII, p. 328 en p. 335.
- (13) RIJKSARCHIEF GENT: *'Parochie registers Zomergem'* en *'Inventaris N° 140/141'*.
- (14) RIJKSARCHIEVEN GENT EN BRUGGE: *'Inventarissen'*
- (15) RIJKSARCHIEF RONSE: *'Parochie registers Moerbeke n° 1 en 2'*
- (16) *'Het Rijksarchief in de Provinciën deel I, de Vlaamse Provinciën'* p.316.
- (17) RIJKSARCHIEF RONSE: *'Parochie registers Moerbeke n° 1 en 2'*.
- (18) RIJKSARCHIEF RONSE: *'Parochie registers Moerbeke n° 1 en 2'*
- (19) RIJKSARCHIEF RONSE: Fonds Moerbeke, Register n° 2 p.173.
- (20) H. DE SCHRIJVER: *'De oude landmaten in Vlaanderen'* p. 9.
 J. TERSAGO: *'Herleidingstafel der oude landmaten van Oost-Vlaanderen'* p. 12.
- (21) RIJKSARCHIEF RONSE: Fonds Moerbeke, Register n° 3, p. 8.
- (22) RIJKSARCHIEF GENT: *'Parochie registers Aalter'*
- (23) RIJKSARCHIEF GENT: Fonds Aalter, Register n° 248, p. 61.
- (24) L. STOCKMAN: *'Geschiedenis van Aalter'* p. 75
- (25) RIJKSARCHIEF GENT: Fonds Aalter, bundel 199.
- (26) GEMEENTEHUIS TE ZOMERGEM: Registers van de burgerlijke stand.
- (27) GEMEENTEHUIS TE ZOMERGEM: o.c.
- (28) RIJKSARCHIEF GENT: Fonds Aalter. Parochie registers.
- (29) RIJKSARCHIEF GENT: *'Parochie registers Aalter'*
- (30) RIJKSARCHIEF BRUGGE: *'Parochie registers Moerkerke'*
- (31) RIJKSARCHIEF GENT: *'Fonds Aalter - Land van de Woestijne'* register 61, akte n° 3243:
'Guilliam de Laedere gehuwd met Petronella Hoste tot Moerkerke verkoopt in 1706 vijf partijkens land te Knesselare aen Pieter Cardon pastoor aldaar.'
- (32) RIJKSARCHIEF RONSE: *'Fonds Moerkerke.'*
- (33) RIJKSARCHIEF GENT: *'Inventaris n° 170'*
- (34) F. DE POTTER & J. BROECKAERT: *'Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen'* V° reeks, deel III, p. 8.
- (35) R. VAN ROOSBROECK E.A. : *'Geschiedenis van Vlaanderen'* deel V, p. 86 e.v.
- (36) L. STOCKMAN : *'Geschiedenis van Aalter'* p. 86.
- (37) L. STOCKMAN: o.c. p. 74.
- (38) D. DELVIN & V,J, GUIGNIES : *'Notice historique sur la commune de Biévenne'* in *'Annales du Cercle Archéologique d'Enghien'* Deel V, p. 246-391.
- (39) L. STOCKMAN : o.c. p. 57.

Geraadpleegde bronnen en werken:

Uitgegeven bronnen:

- J. BONNARD & AM. SALMON : *'Lexique de l'Ancien Français'* Paris, Leipzig, 1901.
 J. BUNTINX : *'Inventaris van het archief van de Raad van Vlaanderen'* Brussel.
 J. BUNTINX : *'Land van de Woestijne en heerlijkheid Woest, Keure van Sleidinge, Daknam'*. Brussel, 1957
 F. DEBRABANDERE : *'Persoonsnamen in het kortrijkse (1300-1350)'* in *Anthroponymica* deel XIX. Leuven, Brussel, 1971.

- D. DELVIN & V.J. GUIGNIES : '*Notice historique sur la commune de Biévenne*' in '*Annales du Cercle Archéologique d'Enghien*' Tome V, Braine-Lecomte, 1898.
- F. DE POTTER & J. BROECKAERT : '*Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen*' V° reeks, Arrondissement Aalst, III° deel, Gent, 1898.
- H. DE SCHRIJVER : '*De oude landmaten in Vlaanderen*'. 2° uitgave, Gent, 1942.
- ED. DHONT - DE WAEPENAERT : '*Quartiers Généalogiques des familles flamandes*' Brugge, 1871.
- DU CANGE : '*Glossaire François de Du Cange*'. Niort, 1879.
- J. GAILLIARD : '*Bruges et Le Franc*'. Brugge, 1857-1859
- M. GYSSELING : '*Toponymisch woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (voor 1226)*'. Leuven, Brussel, 1960-1966.
- A. HUIZINGA : '*Encyclopedie van namen*'. Amsterdam, 1955.
- P. LANSSENS : '*Bijdrage tot de kennis van den oorsprong en de beduidenis der Geslacht- of Familienamen*'. Brugge, 1852.
- J. LE ROUX : '*Théâtre de la Noblesse de Flandre & d'Artois et autres Provinces de Sa Majesté Catholique*'. Lille, 1708.
- A. LOUANT : '*Les hommes de fief sur plume en Hainaut 1566-1794*'. Hombeek, Z.D.
- A.C. OUDEMANS SR. : '*Bijdrage tot een middel-en Oud Nederlandsch woordenboek*'. 7 delen, Leipzig, Arnhem, Brussel, 1870-1880.
- R.A. PARMENTIER : '*Indices op de Brugsche Poorterboeken 1418-1450 en 1450-1794*'. 2 delen, Brugge, 1938.
- J.B.B. ROQUEFORT : '*Glossaire de la langue Romane*'. Paris, 1808.
- A. SCHOUTEET : '*Indices op de buitenpoorters boeken van Brugge 1548-1788*'. Brugge, 1965.
- A. SCUFFLAIRE : '*Les fiefs directs des comtes de Hainaut de 1349 à 1504*'. Tome I° Bruxelles, 1978.
- K. STALLAERT : '*Glossarium van verouderde rechtstermen kunstwoorden en andere uitdrukkingen uit Vlaamsche, Brabantsche en Limburgsche oorkonden*'. 2 delen, Leiden, 1886.
- L. STOCKMAN : '*Geschiedenis van Aalter*'. Aalter, 1979.
- F. LOISE : '*Biographie Nationale*' Deel 11, Brussel, 1890-1891.
- J. TERSAGO : '*Herleidingstafel der oude landmaten van Oost-Vlaanderen*'. Hamme, Z.D.
- R. VAN ROOSBROECK E.A. : '*Geschiedenis van Vlaanderen*'. 6 delen, Brussel, 1936-1949.
- E. VERWIJS, J. VERDAM : '*Middelnederlandsch Woordenboek*'. 's Gravenhage, 1889.
- G. WIJMANS : '*Répertoire d'armoiries sur sceaux des hommes de fief du comté de Hainaut - XIII - XVIII siècles -*'. Tome premier, Bruxelles, 1980.

Niet uitgegeven bronnen:

Rijksarchief te Gent: Inventaris n° 170 Baronnie van Nevele - Actes de reliefs de fiefs, noms des feudataires.

Parochieregisters van Aalter, Zomergem

Rijksarchief te Ronse: Inventaris n° 127 : Moerbeke, 1648-1793.

Parochieregisters van Moerbeke.

Rijksarchief te Brugge: Inventaris: Staten van goederen van de kasselrij van Veurne.

Willy STEVENS

Knesselare, februari 1984

AALTER AAN HET H.- HART!

1 JUNI 1936.

Op het einde van de maand april 1982 werd het oude, sinds jaren verlaten en bouwvallig herenhuis, laatst bewoond door de weduwe van Karel Maenaut, aan de Oostmolenstraat, nabij het station te Aalter op één dag gesloopt.

Dit was het vertreksein voor de grote werken, waardoor uiteindelijk de overweg aan het station, het station zelf en een groot deel van het huidige stationsplein zullen verdwijnen.

Het voor de Aalternaren zo vertrouwde stationsplein en het oude stationsgebouw, ontmoetingsplaatsen van duizenden mensen sedert bijna 145 jaar, zullen weldra, net zoals de reeds verdwenen 'buize' aan de Weibroekdreef, nog slechts herinneringen zijn.

Aan het station en de omgeving hoop ik binnenkort een bijdrage te kunnen wijden, doch nu wil ik eerst en vooral wat schrijven over het 'Standbeeld van het H.-Hart', dat daar bijna 48 jaar lang nabij het station stond. Het monument moest de plaats ruimen voor de inrit van de tunnel onder de spoorweg, maar gelukkig werd de herplaatsing ervan opgenomen in de uit te voeren werken aan het station, zodat het niet ten prooi zal vallen aan de afschaffingsfurie, zo eigen aan onze tijd.

De jaren vóór de tweede wereldoorlog, dus vóór 1940, waren gekenmerkt door een zeer grote bloei van het godsdienstig leven in het algemeen en een grote verering van O.-L.-Vrouw en het H.-Hart in het bijzonder. Het was de tijd van de bloeiende H.-Hartbonden, de prachtige boeren- en werkliedenorganisaties en de geestdriftige jeugdorganisaties. Het is dan ook niet te verwonderen, dat tijdens deze bloeiperiode, waaraan de ouderen met enig heimwee terugdenken, tientallen H.-Hartmonumenten in het Vlaamse Land werden opgericht.

Ook in onze landelijke en diep gelovige gemeente werd reeds sinds geruime tijd gedacht aan de oprichting van een standbeeld ter ere van het H.-Hart en in 1936 was het dan eindelijk zover.

Door de parochiepriesters van Aalter werd op 1 mei onderstaand schrijven gericht aan al hun parochianen.

'Beminde Parochianen,

Sedert eenige jaren geeft de bevolking van Aalter een allerschoonste voorbeeld van diepe godsvrucht tot het H. HART VAN JEZUS.

De intronisatie is gedaan in bijna al de huisgezinnen. De eerste Vrijdagen en eerste Zondagen worden hier, Goddank, zeer goed gevierd.

In de maand Juni, toegewijd aan het H. Hart, worden de oefeningen 's morgens en 's avonds talrijk bijgewoond. De jaarlijksche parociale bedevaart naar de kapel van 't H. Hart op Oostmolen wordt door velen meegemaakt.

En wat gezegd van den feestdag van 't H. Hart?

Met gansch bijzonderen luister wordt hier die dag gevierd. Niet alleen worden de kerkelijke plechtigheden, als op 'nen Zondag bijgewoond, maar gansch de parochie is met vlaggen versierd, geen enkel huis uitgezonderd.

Wanneer wij gedurende een gansch jaar getuigen zijn geweest van zulk een diepe godsvrucht tot het H. Hart, dan moet het U niet verwonderen, Beminde Parochianen, dat wij, uwe priesters, het gedacht hebben opgevat aan het H. Hart een heerlijk monument op te richten en de gemeente aan het H. Hart toe te wijden.

Door die oprichting en die toewijding beoogen wij:

onze dankbaarheid te betuigen voor de weldaden door het H. Hart bekomen;

het godsdienstig leven bij onze bevolking te versterken en nieuwen bloei te verzekeren;

de HEERSCHAPPIJ van Jezus' H. Hart over onze gemeente openlijk en met vreugde te erkennen; ja, wij willen dat Jezus HEERSCHE over al onze tijdelijke en eeuwige belangen;

vrede, geluk en voorspoed voor al onze parochianen af te smeeken.

Met dat doel hebben wij op het voetstuk doen plaatsen: 'Jezus kwam, stond in hun midden en zeide tot hen: 'Vrede zij U.'

Wij zijn overtuigd dat AL onze beminde Parochianen ons heerlijk plan ten volle en uitterharte zullen goedkeuren.

De wijding en onthulling van het H. Hartmonument zal plaats hebben den 1ⁿ JUNI AANSTAANDE (2^e SINXENDAG). Op dien dag zal een grootsche godsdienstige betooging ter eere van 't H. Hart ingericht worden met plechtige toewijding der gemeente aan het Goddelijk Hart. Eerw. PATER GEEREBAERT, hier zoo gunstig gekend, zal aan het monument een gelegenheidsaanspraak doen. Eenige dagen vóór het H. Hartfeest zal U een volledig programma gestuurd worden.

Om aan AL onze Parochianen gelegenheid te geven mée te helpen tot het oprichten van het H. Hartmonument, zullen de ieveraars van den bond van 't H. Hart met inschrijvingslijsten zich in ieder huis der parochie aanbieden.

Wij koesteren de vaste hoop dat zij overal een vriendelijk onthaal zullen genieten en dat elk naar zijn vermogen en edelmoedigheid zijn penning zal jonnen uit liefde en erkentelijkheid jegens het H. Hart.

Het zal, Beminde Parochianen, een onzer grootste vreugden van ons

priesterleven zijn dat heerlijk monument te hebben opgericht en onze parochie aan het H. Hart te hebben toegewijd.

Mochtet gij allen die toewijding bijwonen en op dien plechtigen stond het vast en sterk voornemen maken aan Jezus toe te behooren; in alles zijn H. Wil te volbrengen en zonder menschelijk opzicht trouw al uw plichten te vervullen!

Mochtet gij dan vol begeestering uitroepen: 'Ja, wij erkennen en aanvaarden met fierheid de heerschappij van Jezus over ons, over onze huisgezinnen, over onze gemeente!'

Wij bieden U, Beminde Parochianen, onzen oprechtsten dank bij voorbaat en verzekeren U van onze gevoelens van ware toegenegenheid in J.-C.

TH. NEYT, pastoor

C. DE LETTER, onderpastoor L. DE JAEGER, onderpastoor.

Het INRICHTEND KOMITEIT van de Heilig-Hartfeesten was samengesteld uit volgende personen:

Eerw. Heer Th. Neyt, Pastoor; H.H. Kar. Bockaert, Burgemeester; Aug. Goeminne, voorzitter Kerkraad; E. E. H. H. C. De Letter en L. De Jaeger, onderpastoors; H. H. Graaf de Grunne; Cam. De Smet; Aug. Laroy; Jul. Martens; Alfons Mattheeuws; Aimé Van Landschoot, Kerkmeesters; H.H. Jul. Verheecke; Raym. Van den Broecke, Schepenen; Raym. Claeys; Leon Coussens; Theod. De Backer; Em. De Pauw; Octaaf Van de Velde en Em. Van Landschoot, gemeenteraadsleden.

Dit Inrichtend Komiteit en de gemeentelijke Feestcommissie kwamen overeen in 1936, de vroeger geplande feestelijkheden tijdens de Paasdagen, niet te laten doorgaan teneinde een algemene samenwerking tot het wellukken van de Feestelijkheden op tweede Sinksendag te verzekeren.

Naast dit Komiteit werd er ook een BESTURENDE COMMISSIE gevormd samengesteld uit:

Eerw. Heer Pastoor Neyt, voorzitter; H. H. Kar. Bockaert; Aug. Goeminne; Eerw. Heren De Letter en De Jaeger; H. H. Jul. Verheecke; Raym. Van den Broecke; Cam. De Smet; Aug. Laroy en Maur. Laroy.

en de UITVOERENDE KOMITEITEN met:

Eerw. Heer De Letter; Eerw. Zusters Scholen; Raym. Van den Broecke; Jos. Faut; Aug. Laroy; L. Onghena; Em. De Schrijver; Gab. Janssens; Marc. Botterman; Rom. Mattheeuws en Cyr. Goethals.

Eerw. Heer De Jaeger; Frans Verbauwen; Ren. Coddens; Georges Vestens; Am. Laroy; Prosp. De Bussche; Gerard Mattheeuws en Jan Alyn, als leden.

Deze Commissie en Komiteiten werden bovendien bijgestaan door de propagandisten:

J. D'Hondt; R. Verhoustraete; R. De Vlieghe; A. De Wulf; G. Ver-cruysse; H. d'Hulster; R. Callant; F. Herteleer; C. De Smet; J. Verheecke; R. Crappé; R. Van de Veire; A. Van Landschoot; R. De Muer; O. Van de Velde; L. Claeys; M. Van de Walle; J. Teirlinck; P. De Bussche; M. Laroy; R. Verduere; A. Van Vooren; A. Van Driessche; G. Rutsaert; M. Rumbeke; G. Busschaert; A. Huys; F. Hoste; O. Van de Walle; M. Cocquyt; A. Santens; L. Coussens; R. Van Loocke; M. François; A. De Muynck; M. De Neve; J. Martens; L. Clincke; A. Lefevre; Edm. Mortier; E. Martens; O. Mortier; C. Rombaut; L. Wille; A. Van Heulenbergh; E. Cornelis; C. Dierickx; C. De Neve; R. Mattheeuws; A. Cornelis; A. Mattheeuws; C. Verdonck; R. Laroy en Rom. Mattheeuws, zodat het welslagen van de H.-Hartfeesten vrijwel op voorhand verzekerd was.

Het Propagandablade van Aalter, dat voor het eerst verscheen in 1934 t.g.v. de Grote Handelstentoonstelling in de Brouwerijstraat en in 1935 ter gelegenheid van de Paasfoor, de Braderie en de Reklamstoet, verscheen vanzelfsprekend ook in 1936 'met gansch bijzonder nieuws'.

Op de voorpagina van dit Propagandablade verscheen een oproep vanwege de Gemeentelijke Feestcommissie 'Aan de Geachte Bevolking van Aalter en omliggende'. Hierna volgt een gedeelte uit deze oproep.

'Op den eersten dag der H. Hartmaand immers zal Aalter een prachtig H. Hartmonument inhuldigen en zal de gemeente Aalter aan het H. Hart toegewijd worden.

Dat is ongetwijfeld de grootste gebeurtenis die de gemeente Aalter beleeft sinds haar bestaan.

Een prachtige zinnebeeldige H. Hartstoet, 24 groepen en drie praalwagens, zal de gemeente doortrekken; samen met de feestelijke versiering van straten en kerk zal dit alles de plechtigheid van inzegening en toewijding met allen mogelijken luister omringen.

Het Heilig Hartmonument wordt geplaatst aan de statie, waar groote openbare verbeteringswerken het mogelijk gemaakt hebben aan het standbeeld van Christus-Koning eene bij uitstek geschikte plaats en een passende en waardige omgeving te bezorgen.

Die verbeteringswerken aan de statie werden onlangs voleindigd en goedgekeurd en dit feit ook gaf aanleiding tot het heropbeuren van de statiekermis en tot het inrichten van buitengewone feesten op Sinksen en op Woensdag 3 Juni.

Het zal dus niemand verwonderen dat de gemeentelijke Feestcommissie zich met geestdrift geschaard heeft bij een groep toegewijde bestuursleden en propagandisten en allen samen eendrachtig werken tot het verwezenlij-

ken van het uitgebreid feestprogramma.

Aalter zal ditmaal met de Sinksenfeesten schoone dagen kennen maar ongetwijfeld zal 2en Sinksendag, de schoonste dag zijn die Aalter ooit zal beleven.

In dit propagandablad, geachte Lezers, vindt U een volledig overzicht der Feestelijkheden; ook den Feestwijzer van de H. Hartfeesten en het programma van den H. Hartstoet.

De vorige jaren hebt gij ons, door een massabezoek aan onze gemeente, uw genegenheid en medeleven betoond.

Dit jaar noodigen wij U nogmaals vriendelijk uit en wij twijfelen er niet aan dat wij, meer nog dan vroeger zelfs, op uw tegenwoordigheid zullen mogen rekenen.

Uw bezoek immers zal dit jaar niet uitsluitend een bewijs zijn van belangstelling en goedkeuring, maar tevens zal uw tegenwoordigheid uw instemming en bewondering betuigen voor de groote Godsdienstige betooging waarvan Aalter getuige zal zijn en waarvan, wij hopen het, iedereen de hooge beteekenis begrijpt.'

Op blz. 2 van het Propagandablad staan enkele gegevens over het H. Hartmonument:

'Het Heilig Hartmonument is prachtig uitgewerkt door de werkhuisen Vits van Melle, en het heeft een hoogte van 5 meters.

Het beeld zelf is in brons en het voetstuk, opgevat als rustaltaar voor de groote processien is in arduin.

Juist in het eindzicht der Statiestraat zal het geheel een machtigen indruk verwekken.

De innemende uitdrukking van het gelaat, het beschermend gebaar van het H. Hartbeeld, de passende inbeïteling 'Vrede zij U' zal allen, die het kunststuk met een geloovig oog aanschouwen, tot inkeer stemmen en hen de ware betekenis der inzegening en toewijding beter doen begrijpen en waardeeren.

Dat is den vurigen wensch der oprichters.'

Het propagandablad werd per post besteld in 16.000 huisgezinnen van Aalter en omliggende gemeenten. Er wordt ook in voorspeld, dat bij mooi weder 'een massa te Aalter zal samenstromen om getuige te zijn van de grootsche plechtigheden en om deel te nemen aan de geestdriftige geloofsbelijdenis, Christus-Koning ter eere'.

Terloops weze ook aangestipt, dat ook de mensen van Sint-Maria-Aalter niet vergeten werden, zoals blijkt uit onderstaande oproep:

'Aan de geachte inwoners van Maria-Aalter.

De afzonderlijke parochie Ste.-Maria-Aalter, die gemeentelijk bij Aalter behoort, wordt dus ook op 2ⁿ Sinksendag mede toegewijd aan Christus-Koning.

Wij twijfelen er niet aan dat vele inwoners van Maria-Aalter de plechtigheid der toewijding zullen bijwonen, en dat zij dit zullen doen in geest van samenhoorigheid, in éézelfde gevoel van onderwerping en toewijding aan het Heilig Hart.

Het inrichtend komiteit heeft geen beroep gedaan op de medewerking noch op den geldelijken steun der inwoners van Maria-Aalter, omdat het overtuigd is van de mogelijkheid, ook op die parochie eens een H. Hart-monument te zien oprijzen en omdat de inwoners van Maria-Aalter dan met meer iever de verwezenlijking van die mogelijkheid zullen betrachten.

Uw parochiale geestelijkheid, Geachte inwoners van Maria-Aalter, wenscht vurig dat gij talrijk aan de plechtigheid der toewijding te Aalter zult deelnemen. Wij twijfelen er niet aan dat gij eensgezind en geestdriftig aan hunnen oproep zult beantwoorden.'

AALTER. STATIEKERMIS. 1936.

ZONDAG 31 MEI (Sinksen)

500 fr. Groote Velokoersen 500 fr.

MAANDAG 1 JUNI (Tweeden Sinksendag)
GANSCH DEZEN DAG WORDT INGENOMEN DOOR DE
H. HARTFEESTEN.

WOENSDAG 3 JUNI
Groote Prijs van Aalter
voor Juniors B. W. B.
100 Km. 2500 Fr. Prijzen en Premiën
Omloop der Gemeente.

MET MEDEWERKING VAN
SIGARETTEN BELGA en SPORTWERELD
GEDURENDE AL DE KERMISDAGEN ALLERHANDE
VERMAKELIJKHEDEN (FOORE) OP HET STATIEPLEIN

Verder geeft het blad de betekenis van de 'Plechtige Toewijding der Gemeente aan het H.Hart'.

'Wat betekent die toewijding?

Daardoor erkennen en aanvaarden wij openlijk en met vreugde de heerschappij van Jezus over onze gemeente.

Daardoor verklaren wij dat Christus een onbeperkt recht heeft op alles: op al de inwoners onzer gemeente, op al de huisgezinnen, op de bestaande maatschappijen, op de besturen.

Waarop steunt dit recht van Jezus om te heerschen over ons?

Vooreerst omdat Jezus de Zoon is van God, de Schepper, de Heer en Meester van alles.

Dan is nog eene andere, geheel bijzondere reden, waarom Jezus recht heeft om over ons te heerschen, te weten: Jezus is onze Verlosser.

Daardoor heeft Hij een verworven koninklijk recht om over ons te heerschen.

Hoe billijk is het dan dat wij ons aan Hem toewijden, dat wij Hem plechtig beloven Hem als zijne onderdanen te zullen beminnen en dienen.

De roemrijke Paus Pius XI verlangt ten zeerste dat steden en dorpen zich aan het H. Hart toewijden, dat wij Jezus plechtig beloven aan zijn goddelijk Hart den tol te brengen van onzen diepen eerbied, van onze vurige liefde, van onze oprechte dankbaarheid en volkomen onderdanigheid.

Sommigen zeggen: Christus is de Koning van mijn hart, van mijn huis, dat is mij genoeg! Dat is niet juist. Dat is niet voldoende voor Christus. Hij wil heerschen over alles wat op onze gemeente bestaat. Zijn plaats is niet alleen in de kerk, in de huisgezinnen, in de scholen, ook op de werkhuizen, op de burelen, op het gemeentehuis.

Moeten we niet bekennen dat wij te weinig doordrongen zijn van de gedachte dat Christus in alles 't voornaamste is?

Wij verlangen door de plechtige toewijding de wenschen van het H. Hart te vervullen, namelijk als overtuigde Christenen te leven, die zonder menschelijk opzicht stipt al hun verplichtingen naleven.

Wij verlangen te deelen in de zegeningen door het H. Hart beloofd. In de 9e belofte zegt Jezus: 'Ik zal de plaatsen zegenen, waar het beeld van mijn Hart zal geplaatst, bemind en vereerd worden'. Christus wil dat de afbeelding van zijn H. Hart in 't openbaar zou worden tentoongesteld, om de menschen tot zich te trekken en alle soort zegeningen over hen uit te storten.

O, mochten zulke gevoelens ons bezielen binst de plechtige toewijding; mochten wij met geestdrift en liefde onwankelbare trouw zweren aan Jezus, vast besloten ons als zijn onderdanen te gedragen, Hem als Koning

van vrede en liefde te beminnen, dan zal Aalter zijn schoonsten dag beleven!'

Aalter aan het H. Hart

GROOTE HEILIG HARTFEESTEN

HOOGDAG VAN SINKSEN (31 MEI).

In de prachtig versierde Parochiekerk, St. Cornelius, ter voorbereiding, onder al de H. H. Missen en in de Plechtige Vespers, gelegenheds-sermoenen door E. E. Paters Redemptoristen.

TWEEDE SINKSENDAG. EERSTE DAG DER H. HARTMAAND

Algemeene bevlagging en versiering der Gemeente.

's Morgens te 6 u. onder de H. Mis, algemeene Communie. Onder al de H. Missen en in de Plechtige Vespers gelegenhedsaanspraak ter voorbereiding.

Te 3 ure: Vorming van den stoet in de Loostraat.

Te 3 ½ ure. Optocht van den H. Hartstoet, langs de Loostraat, Markt, Statiestraat, Statieplein, naar het H. Hartmonument, waar ondertusschen het Allerheiligste Sacrament zal gebracht worden.

De Plechtigheden aan het Monument zijn als volgt geregeld:

Onthulling en wijding van het H. Hartbeeld door den Zeer Eerw. Heer Pastoor.

Toewijding der Gemeente aan het Heilig Hart door den Heer Burgemeester.

Toespraak door den gekenden Kanselredenaar, Eerw. Pater Geerebaert, Redemptorist.

Zegen met het Allerheiligste.

Midderwijl gezangen door koor en volk: Adoro te; Tantum Ergo; Christus Vincit; Wij willen God.

Daarna Plechtige teruggeleide door den stoet, van het Allerheiligste Sacrament naar de Markt, waar de stoet, na de zegening met het Allerheiligste uiteengaat.

's Avonds verlichting van het H. Hartstandbeeld.

Vuurwerk.

SAMENSTELLING EN ORDE VAN DEN HEILIG-HARTSTOET OP TWEEDE SINKSENDAG 1936.

Te 3 ure, vorming van den Stoet in de Loostraat.

In verbeelding laten wij den stoet voorbijstappen en wij noteeren, ten

gerieve van de toeschouwers, de volgorde:

Vooraan: 'De Gemeentelijke Politie'.

Daarna...

1. 'Eerewacht Zouaven' te paard, rond de 'Pauselijke Vlag'.
...de getrouwen tot in den dood, gevolgd door den 'Hemelstrijder'...
2. 'Heilige Michaël', aartsengel, te paard, met schild: 'Wie is aan God gelijk'. Volgt nu...
3. 'De Boodschap van den Engel Gabriël aan Maria'.
4. 'Een groep zingende Engelen' kondigt, door een blij Kerstliedje: 'Herders hij is geboren' Jezus' geboorte aan; het verheugend 'Gloria' weerklinkt en ... daar komt:
5. 's Konings geboorte'. Wagen. Stal en Kribbe, Herders in aanbidding. Eenvoudig van lijn en kleuren... gevolgd door:
6. 'De Drie Oostersche Wijzen' te paard, brengende 'Koninklijke Giften'.
7. 'Jezus als Kind' midden zijner vriendjes, St. Janneke, Herders enz... groeit op in wijsheid en verstand...
Statig treden de Schriftgeleerden nu vooruit:
8. 'Jezus onder de Wetgeleerden', sprekende groep. Hun stemmen weergalmen door de straten en ... daar, eenvoudig, begeleid door Apostelen...
9. 'Jezus de Kindervriend', moeders en kinders die Hij zegent: 'Laat de Kleinen tot mij komen'.
Hosanna klinkt het nu en ... ziedaar:
10. 'De zegetocht in Jerusalem'.
Ontroerende geestdrift rond een Jubeltocht... doch straks...
Eerbiedige ontroering rond een Schandgewrocht!
11. 'Jezus voor Pilatus'. 'Ik ben koning maar mijn rijk is niet van deze wereld'. Wagen. Wereldsche macht... Goddelijke nederigheid en liefde. Voor den geest komt al het lijden, tot den Kruisdood toe. Daar volgt...
12. 'Christus Verrezen'. Jubelend klinkt het blijde 'Alleluia'.

Het 'Tweede deel' volgt nu.

Uit liefde tot de menschen verscheen de Zaligmaker aan...

13. 'De Gelukzalige Margaretha-Maria'
...om haar aan te kondigen dat:
'Allen die het Heilig Hart oprecht en trouw zijn toegedaan zullen verkrijgen'.

14. *'De Twaalf Beloften'*.

1. *Genade volgens levensstaat.*
2. *Vrede in de Huisgezinnen.*
3. *Troost in droefheid.*
4. *Toevlucht in leven en dood.*
5. *Zegen in ondernemingen.*
6. *Barmhartigheid voor de zondaars.*
7. *Vurigheid voor de lauwen.*
8. *Volmaaktheid voor de vurigen.*
9. *Bescherming waar men mijn Beeld vereert.*
10. *Bekeering der meest versteende zondaars.*
11. *Dank aan de verspreiders der H. Hartvereering.*
12. *Zaligheid aan de getrouwen.*

...en...het volk aanhoorde de 'Goddelijke Stem' en het ging tot Hem... van klein tot groot...

15. *'Engel der Eucharistie'. Eerste Communie.*

16. *'Eucharistische Kruistocht'. 'Congregatie H. Agnes'.*

17. *'Vrouwenbond H. Hart'.*

18. *'H. Johannes Berchmans'. 'H. Aloisius'. 'Berchmanszonen'.*

19. *'Vlaggen groep'. Parochiale Vereeningen.*

20. *'Katholiek Muziek 'Eendracht'.*

21. *'Mannenbond van het H. Hart'.*

22. *'Kerkelijke en Burgelijke Overheid'.*

...Allen erkennend 'Christus Koningschap' over de wereld, over leven en dood.

23. *'Bloemenhulde'. Groep.*

24. *'Verheerlijking Christus Koning'. Wagen.*

Rijkswacht.

Na de Plechtigheid aan het H. Hartmonument, keert de stoet terug langs de Statiestraat. Hij wordt dan een weinig gewijzigd, daar hij nu het 'Allerheiligste Sacrament' terug naar de Kerk begeleid.

Na de zegening met het Allerheiligste op de Markt, gaat de stoet er uiteen.

Christus Vincit! — Christus Regnat!

Christus Imperat!

Hierna volgen enkele opnamen gemaakt vóór tijdens of na de H.-Hartstoet, waarvoor een massa volk naar Aalter was gekomen.

Jezus onder de Wetgeleerden.

Te midden van de Foto, Firmin Mattheeuws als Jezus. Firmin is thans pastoor te Lembeke.

Praalwagen 'Verheerlijking van Christus Koning'.

De wagen werd getrokken door de zware paarden van de Firma Bockaert en Thienpont. Op het voorplan: Fred Dupercyn.

*Praalwagen 'Verheerlijking van Christus Koning'.
De heer met hoed op de voorgrond is Marcel Verduere.*

*Praalwagen: 's Konings geboorte'.
Getrokken door de ossen van het 'Hospice' (Rusthuis Sint-Antonius).*

Groep: 'Jezus de Kindervriend'.

Groep: 'De zegetocht in Jeruzalem'.

Groep: 'Jezus de Kindervriend'.

Van links naar rechts: Maurice Van den Heede, meester Cyriel Smessaert, Anna van Nieuwenburgh en Raymond de Muer.

Groep: 'Jezus de Kindervriend'.

Op de eerste rij van links naar rechts:

...?..., Yvonne Van de Moortel, ...?..., Anna van Nieuwenburgh en Marguerite De Ram.

*Uit de groep:
'De zegetocht in Jerusalem'.
Op de ezel gezeten:
Maurice Goethals.
Ernaast: Marcel Hautekeete.*

*Uit de Hosannagroep:
Links: Suzanna Van de Sompele.
Rechts: Rachel Van Belleghem.*

*Uit de Hosannagroep:
Van links naar rechts:
Simonne Botterman, Paula Ney-
rinck en Rachel Van Belleghem.*

*Uit de Hosannagroep:
Anna van Nieuwenburgh (links) en
Germaine Van den Bossche.*

Toespraak door de Eerwarde Pater Geerebaert, Redemptorist, aan het H.-Hartmonument. Deze pater had vroeger eens een H.-Missie gepredikt te Aalter.

Na 1936 had elk jaar, op de feestdag van het H.-Hart in de maand juni, een optocht plaats naar het H.-Hartmonument. Daar werd hulde gebracht aan het H.-Hart door de parochiale geestelijkheid en al de christelijke organisaties van de parochie. In 1937 werd onderstaande 'Akte' van toewijding aan 't H. Hart van Jezus' verspreid.

'Allerheiligste Hart van Jezus, op den 1^{en} verjaardag der toewijding onzer gemeente en inzonderheid onzer parochie van den H. Cornelius, kom ik plechtig vernieuwen de gevoelens van gehechtheid, van liefde en trouw aan Uw Goddelijk Hart, gevoelens welke verleden jaar door onzen heer Burgemeester, vol overtuiging werden vertolkt.

GEVOELENS VAN GEHECHTHEID. — *Verleden jaar, bij de oprichting van dit heerlijk monument, werd tusschen U en al de inwoners van Aalter eene verbintenis aangegaan van verkleefheid en gehechtheid. Wij hebben alsdan plechtig en openlijk Uwe heerschappij over ons herkend en uitgeroepen.*

Diepen indruk hebben op die duizenden aanwezigen gemaakt deze woorden uit de akte van toewijding, die wij hier gaarne herhalen: Wij willen, o H. Hart, dat Gij heerschet over ons gemeentehuis opdat wij, de burgerlijke overheid, door woord en daad, onze medeburgers zouden helpen Uwe heerschappij te doen erkennen en eerbiedigen.

Wij willen, o H. Hart, dat Gij heerschet over onze huisgezinnen, opdat stevig plichtbesef ons allen beziele!

Wij willen, o H. Hart, dat Gij heerschet over onze scholen, over de schoolkinderen, opdat zij, opgeleid in en door uw goddelijke Leer, opgroeien in deugd en eerbaarheid, steeds de troost blijven hunner ouders en de blijde toekomst zijn voor uwe uitverkorene gemeente Aalter!

Wij willen, o H. Hart, dat Gij heerschet over onze christene sociale werken, over alle standen opdat door innig samenwerken in vrede en eendracht het stoffelijk en geestelijk welzijn onzer gansche bevolking worde verzekerd.

GEVOELENS VAN LIEFDE EN TROUW.

O H. Hart van Jezus, geef ons allen eene groote liefde tot uw H. Hart. Geef ons liefde tot elkander. Schenk ons Uwe heilige genade, opdat noch flauwhartigheid noch onverschilligheid ons mogen beletten op tijd en stond, het geestelijk goed van onzen evenmensch te bevorderen.

H. Hart van Jezus, in stillen eenvoud zijn wij voor U neergeknield om onze toewijding te vernieuwen met het vaste voornemen door onze liefde en getrouwheid eerherstelling te brengen voor de beledigingen die U door de booze wereld worden aangedaan. Aanvaard, o Jezus, deze vernieuwing onzer toewijding aan uw H. Hart. — Laat mij toe dat ik U, als herder der parochie, op dezen plechtigen feestdag mijn hart en de harten van al mijne parochianen opdrage.

Zicht op het H.-Hartmonument genomen rond 1960, vóór de verbreding van de stationsstraat. Door deze werken verloor het monument zijn mooi uitzicht.

Zicht op het H.-Hartmonument en het stationsplein in de Lente van 1982, juist vóór de aanvang van de grote werken. Het werd verplaatst in maart 1984.

Foto. Marcel Wille

Neem dan onze harten, o Jezus! Het is voorzeker het aangenaamste geschenk dat wij U kunnen aanbieden.

Wij offeren U die op, opdat Gij die zoudt doen branden van goddelijke liefde en dezelve waardig maken in uw H. Hart te mogen verblijven gedurende dit leven en dààr later eens te rusten voor de gansche eeuwigheid. AMEN.'

Destijds keken de voorbijgangers eerbiedig op naar het H.-Hartbeeld, doch vanaf het einde der vijftiger jaren, begon ook in Aalter de godsvrucht voortdurend te dalen. De eens zo bloeiende H.-Hartbonden verdwenen rond 1970 en de devotie tot het H.-Hart daalde tot een ongemeen laag peil. Het is nochtans verheugend vast te stellen, dat sedert enkele jaren, het feest van het H.-Hart terug met enige luister gevierd wordt in de Sint-Corneliuskerk. Laten wij hopen dat het H.-Hart, ondanks alles, zal blijven waken over het welzijn van de Aalternaren.

Maurice THYS

Werkten mede aan dit artikel:

Germaine Van den Bossche, afkomstig van Aalter, doch wonende te Buggenhout, stelde haar foto's van de H.-Hartstoet te onzer beschikking.

Alfons Ryserhove uit Knesselare hielp ons met het Propagandblad van Aalter, uitgegeven n.a.v. de H.-Hartfeesten.

De familie Verhoustraete bezorgde ons het rondschrjven aan de parochianen, van 1 mei 1936.

Aan al deze medewerkers van harte dank!

40 JAAR GELEDEN WERD AALTER DOOR DE POLEN BEVRIJD

In 1944 werden talrijke steden en dorpen in Frankrijk, Vlaanderen en Nederland bevrijd door de Eerste Poolse Pantserdivisie onder bevel van Generaal Stanislaw Maczek.

Luitenant Kolonel B. Mincer, gewezen bevelhebber van het 10de Dragonersregiment van de Eerste Poolse Pantserdivisie, dat Aalter hielp bevrijden in september 1944. Vijf van zijn soldaten verloren daarbij het leven.

Aalter werd bevrijd tussen 8 en 11 september 1944 door eenheden van het 2e Pantserregiment van voornoemde Divisie, dat onder bevel stond van Luitenant-Kolonel Koszutski.

Hoe deze bevrijding verliep heb ik uitvoerig beschreven in 'Aalter in September 1944', verschenen in 'Land van de Woestijne' jg. 1979 nr 2. Ik beperk er mij hier dan ook toe eraan te herinneren, dat zestien Polen en zes burgers het leven lieten tijdens de bevrijdingsgevechten.

Op blz. 32 en 33 heb ik geschreven hoe soldaat Tadeusz SWIDERSKI van het 8ste Bataljon Jagers sneuvelde tijdens een verkenningstocht aan Aalter-Brug, op 9 september 1944. Daar ik het graf van deze gesneuvelde nergens terugvond heb ik toen geschreven, dat het niet uitgesloten was, dat hij ergens in Aalter zou begraven zijn op een onbekende plaats.

Dit laatste vermoeden werd nog versterkt, door het onderzoek, dat ik heb ingesteld om het graf van deze gesneuvelde terug te vinden.

Ten einde raad werd het adres opgespoord van de gewezen luitenant Ryszard Linke in Warschau, die de leider was van de bewuste verken-

ningstocht aan de brug. Een oudstrijder van de Eerste Poolse Pantserdivisie en bevrijder van Aalter, schreef een brief naar de Heer Linke om mogelijks te vernemen wat er met het stoffelijk overschot van Tadeusz Swiderski gebeurd was.

Het is bijna niet te geloven, maar na bijna 40 jaar herinnert R. Linke zich nog zeer goed wat er op 9 september 1944 aan Aalter Brug gebeurde. Na nogmaals te hebben uiteengezet hoe Tadeusz sneuvelde schrijft hij op 18/1/84 hetgeen hierna volgt. Er dient nochtans vooraf opgemerkt dat hij spreekt over Boryna (dat is de schuilnaam waaronder T. Swiderski diende).

'Na de uitvoering van het bevel hebben wij het lijk van Boryna onder vijandelijk vuur overgebracht van de plaats waar hij sneuvelde naar achter, ongeveer 100m van het kanaal aan de rechterkant van de baan aan de haag...'

'Rond 5 uur in de namiddag heb ik het bevel gekregen om het lijk van Boryna over te brengen naar de 2de lijn. Met 5 vrijwilligers waaronder A. Paszek, zijn wij teruggekeerd met een doodskist, schoppen en een Rode Kruisvlag. Het lijk van Boryna werd ontgraven doch op dit ogenblik werden wij beschoten door Duitse machinegeweren. De actie was niet teneinde maar op de plaats is Antoni Paszek gedood. De anderen zijn als bij wonder gered en teruggekeerd.'

Verder schrijft hij, dat hij verplicht was nogmaals dezelfde weg af te leggen naar de plaats van de tragedie, samen met de kommandant van de 3de Compagnie, kapitein Tucewicz, om te gaan zien naar Paszek, die op die plek gedood was en dat er rapport werd gemaakt om deze dode te gaan halen, doch niets meer over de ongelukkige Tadeusz Swiderski.

De gewezen korporaal Bronislaw Dulka was één van de mannen die luitenant Linke vergezelden om Swiderski te gaan ontgraven en achteruit te brengen. Hij schreef op 27.12.1983:

'Zoals ik mij herinner hebben wij het lijk van Boryna, van de plaats waar hij viel, een beetje naar achter gebracht, langs de haag en daar begraven. Ik kan mij de namen niet meer herinneren van hen die met de lijkstompe om het lijk gegaan zijn. Wij waren met 5 of 6 waarbij een brancardier met de Rode Kruisvlag. Wij hadden hem reeds uitgegraven en waren gebogen om het lijk in de doodskist te leggen, doch op hetzelfde ogenblik hebben de Duitsers ons beschoten en daar is Paszek gevallen en zijn wij teruggekeerd. Het is eigenaardig, dat er een graf bestaat van Paszek en van Boryna niet. Hij was reeds volledig uitgegraven en zichtbaar. Werd hij misschien op deze plaats gelaten en terug toegedekt?'

De haag waarlangs de Polen hun ongelukkige makker begraven hebben stond rechts van de Brugstraat van aan de dreef naar Nobelstede richting

brug. Het was een lage haag algemeen bekend als 'Soudans haag'. In 1944 lag er naast de haag een partij land bezaaid met rapen. De soldaat die sneuvelde toen men Swiderski wilde halen was Jozef Ruzanski van het 8ste Bataljon Jagers, die diende onder de schuilnaam Antoni Paszek. Hij was afkomstig van Bydgoszcz en geboren op 02.10.1911. Hij is eerst begraven geweest op het kerkhof van Aalter en daarna overgebracht naar Lommel. Op zijn graf staat vermeld dat hij sneuvelde op 10.9.44. Uit de voorafgaande verklaringen van zijn wapenmakers leren wij dus, dat hij stierf op 9 september 1944 en niet tijdens een verkenningstocht zoals mij destijds verteld werd.

Jozef Ruzanski lag nog op de plaats waar hij stierf toen de Duitsers vertrokken waren op 12 september en zeer veel mensen die een kijkje kwamen nemen rond Aalter Brug en in de Brugstraat hebben de ongelukkige daar zien liggen, een eindje voorbij de dreef naar Nobelstede, langs de haag waarvan hierboven sprake.

Enkele mensen, waaronder wijlen Adiel De Wulf, hebben mij destijds verteld, dat zij een ledige ruwhouten kist hadden aangetroffen in het rapenveld. Volgens de landbouwer die destijds het land naast de haag pachtte, heeft hij na het vertrek der Duitsers deze lijkstukstukjes teruggevonden in het rapenveld, enkele meters van de haag verwijderd. Dit moet geweest zijn ongeveer ter hoogte van de garage De Wispelaere.

Niemand heeft echter iets gezien van een soldaat die daar zou begraven geweest zijn. Waarschijnlijk hebben zij, die de kist gezien hebben, gedacht dat zij bestemd was voor de wat verder liggende Ruzanski.

Het is dus goed mogelijk, dat het geopende graf van Swiderski door een of andere oorzaak terug gevuld werd, maar bijna niet te begrijpen, dat men daarna niet meer naar hem zou gezocht hebben. De opsporingen naar de laatste rustplaats van deze Poolse boerenjongen, worden echter voortgezet, want er kan ook een vergissing zijn gebeurd bij de identificatie van de vijf gesneuvelden, begraven op het gemeentekerkhof van Aalter.

De bevelhebber van het 2de Pantserregiment, dat Aalter bevrijdde, Luitenant-Kolonel Stanislaw Pawel Koszutski werd op 9 september 1944 ontvangen op het gemeentehuis van Aalter door dd. Burgemeester Emiel Depauw, de gemeentesekretaris Jozef Faut en de gemeenteraadsleden René Schepers, Jules Martens en Henri De Vreese.

De bevelhebber was geboren in Centraal Polen op 15/08/1903 en overleed te Sao Paulo (Brazilië) op 24/9/1982.

De gewezen brigadegeneraal Grudzinski, die te Aalter te gast was in 1969, 1972, 1979 en 1980, werd bij een ongeval te Londen gedood op 01/12/1981. Hij was geboren te Wilno op 17/11/1897.

Op 3 september 1972 werd in Ter Walle, door generaal Maczek, de gedenksteen onthuld ter nagedachtenis van de 16 Polen gevallen voor de bevrijding van Aalter.

Het pas ingewijde gedenkteken, na de bloemenhulde.

3 september 1972. De gewezen generaals Maczek en Grudzinski leggen een bloemenkrans neer aan het gedenkteken der gesneuvelden te Aalter.

Op 9 september 1969 werd op Aalter Brug het straatnaambord 'Eerste Poolse Pantserdivisiestraat' onthuld door Generaal Maczek, gewezen bevelhebber van deze Poolse divisie. Op de foto zien we hem samen met Burgemeester De Crem; tussen hen bevindt zich de gewezen brigadegeneraal Grudzinski.

Foto: René Van de Walle, Landegem.

Ter gelegenheid van de veertigste verjaardag van de bevrijding zal er op zaterdag 8 september 1984 een grote herdenkingsplechtigheid plaats hebben te Poperinge. Verscheidene Vlaamse steden en gemeenten, destijds door de Polen bevrijd, waaronder Aalter, zullen eraan deelnemen. Voorafgaand aan deze herdenking zal een ganse groep oudstrijders van de Eerste Poolse pantserdivisie, een pelgrimstocht maken langs de plaatsen waar zij gestreden hebben en gesneuvelde makkers achter lieten (Normandië, Vlaanderen, Nederland).

Op 5 september zullen zij te gast zijn te Aalter, waar zij bloemen zullen neerleggen aan het Pools gedenkteken in Ter Walle en de H.Mis bijwonen, opgedragen ter nagedachtenis van hun 16 alhier gevallen strijdmakkers. Het zal alvast een goede gelegenheid zijn om hen te tonen, dat wij, hetgeen zij veertig jaar geleden voor onze gemeente gedaan hebben, nog niet vergeten zijn.

Maurice THYS

WIE KENT WIE?

DE HUISHOUDSCHOOL TE AALTER OMSTREEKS 1926.

Foto genomen vóór de herberg 'Het Lam' op de markt te Aalter.

Van links naar rechts:

Boven: Martha Van de Riviere, Marie D'Hulster,? en Maria De Neve.

2e rij: Georgine Laroy, Maria Rutsaert, Marie Van Nieuwenburgh, Godelieve Corteville, Marie De Rijcke, Madeleine Loontjes,?....., Emma Wittewrongel, Marguerite Mattheeuws en Mariette Martens.

3e rij onder:?....., Maria Mayens, Judith Herteleer,?....., Irma Cornelis, Maria Meirhage, Irma Crappé en Rachel De Muynck.

Onder op bankje: links Madeleine Van Vooren; rechts Anna Van Belleghem.

Medewerksters: Elisa Haeck, Eugenie Santens en Rachel De Muynck.

DE MIDDELBARE LANDBOUWSCHOOL TE AALTER IN 1929.

Foto genomen op de koer van het patronaat (nu parochiaal centrum), op 8 april 1929.

Van links naar rechts:

Boven: Andréa Van Veirdeghem, Angelique Coddens, Maria Wildemouwe, Maria Mattheeuws, Clara Eelbode, Anna Lambrecht, Clara De Neve, Maria Welvaert en Josephine De Rijcke.

Midden: Alma De Muer, Marie Van Torre, Madeleine Loontjens, Martha Van de Riviere, Léonie Crappé, Martha Welvaert, Irène Huys, Eugenie Santens en Zoé Welvaert.

Onder: Judith Herteleer, Marie De Rijcke, onderpastoor Van Coppennolle, juffr. Verstraete van Waarschoot en Anna Landuyt.

Medewerksters: Elisa Haeck en Eugenie Santens.

EEN PARTIJTJE VOETBAL TIJDENS DE EERSTE WERELDOORLOG.

Deze foto werd genomen in het Loveld, in de nabijheid van het kasteel van Graaf De Grunne. In die jaren werd er slechts vriendschappelijk gevoetbald.

In het doel zien wij van links naar rechts:

Jozef Dierickx; Léon Van Nieuwenburgh, Raymond Cooreman, Prosper Dierickx, Alfons Goeminne, Paul Mayens, Emiel Spiers, Georges Vestens, Maurice Goddijn, Henri Smessaert en Georges Goeminne.

Medewerkers: Elisa Haeck, André Verhoustraete en zusters.

Aan alle medewerk(st)ers, hartelijk dank!

Maurice THYS.

MEDEDELINGEN

OVERLIJDEN

Heel onverwacht overleed op 15 februari 1984, de Heer Pierre VERSLYPE (° 17.12.1930), echtgenoot van mevrouw Josée Van De Casteele, Molenstraat, 15 te Aalter. Na het oprichten van onze Heemkundige Kring, mochten wij hem al één van onze eerste leden inschrijven.

Enkele dagen vóór zijn heengaan had hij nog zijn lidmaatschap hernieuwd. Niet alleen de familie verliest een goede echtgenoot of vader, ook zijn werkkring een plichtsgetrouwe en stipte collega.

Wij bieden aan mevrouw Verslype en familie nogmaals onze welgemeende gevoelens van meeleven aan.

LIDMAATSCHAPSBIJDRAGE - Als bijlage bij het laatste nr. van iedere jaargang vindt u een overschrijvingsformulier voor de hernieuwing van uw lidmaatschap voor het volgende jaar.

Vanzelfsprekend worden de bijdragen zo vlug mogelijk op onze rekening verwacht; dit is nodig voor het bepalen van de oplage van het volgend jaar.

Er wordt verondersteld dat bij het niet schriftelijk of mondeling mededelen van zijn ontslag, op het sekretariaat of aan een bestuurslid, het lidmaatschap automatisch verder gaat. Dit eventuele ontslag wordt ten laatste einde maart of drie maand na het aanbieden van het laatste nr. verwacht.

Wie op die datum nog niet betaalde, krijgt zijn eerste boekje. Er wordt verondersteld dat de betaling vergeten was en zal volgen. De hoge portkosten laten ons niet toe geregeld herinneringen tot betalen te verzenden. Stipte naleving van deze afspraak, maakt ons werk heel wat gemakkelijker.

ERRATA - In het 'Kapellennummer' (1981 - 2) werd de beschrijving van de pijlerkapel op Schoonberg weergegeven. Wij hebben ondertussen vernomen dat de familie Storme-Bekaert Thierry niet de eigenaars ervan zijn.

Mevrouw wed. R. Huys-Vermeulen, Hageland, 9, die reeds jaren voor het onderhoud van de kapel en de omgeving zorgt, is de eigenares.

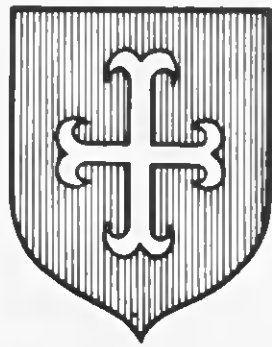
Op p. 27 van nr. 2 van de 6de jg. (1983) wordt vermeld dat in het tweede huis postbode René De Vreese woonde. De heer Maurice Coucquyt uit Eeklo; lid van onze Kring en oud-Aalternaar, wees ons terecht op de vergissing. Het was postbode Emiel Van Vooren die er woonde. Voor-noemde René De Vreese was zijn schoonzoon.

AANVULLING BESTUUR - Op de bestuursvergadering van het najaar van 1983 werden de Heren Dries ALYN uit Aalter en Willy STEVENS uit Knesselare in ons bestuur opgenomen. Wij hopen door deze uitbreiding nog meer informatie aan onze leden te kunnen bezorgen. Wij heten ze van harte welkom en wensen ze veel heemgenot toe.

R.D

Land van de Woestijne

Tijdschrift van de
Heemkundige kring „Arthur Verhoustraete”

7e jaargang • nr. 2 • 1984

HET ONDERWIJS TE AALTER IN DE 18de EEUW

INLEIDING

Iedereen is tegenwoordig wel overtuigd van het grote maatschappelijke belang van een goed ingericht onderwijssysteem. De vraag is echter of dit altijd zo geweest is.

Wij zullen aan de hand van schaarse literatuur en bronnen, trachten een zo concreet mogelijk beeld te schetsen van de onderwijssituatie van een typische plattelandsgemeente, namelijk Aalter, in de loop van de 18de eeuw. Ook zullen we proberen na te gaan of er toenemende invloed uitging van de wereldlijke overheid en van de ideeën van de Verlichting, twee elementen die vaak als kenmerkend voor de 18de eeuw worden aangehaald.

Om die onderwijssituatie in een juist perspectief te kunnen plaatsen, vinden wij het noodzakelijk om eerst een algemene schets van de politieke, economische en demografische structuren van de gemeente te geven.

Nadien zullen wij het onderwijs zelf benaderen, met o.m. aandacht voor de inrichtende macht, de onderwijzer, de financiële aspecten en de leerstof. Als laatste element zullen we de weerslag van dat onderwijs op de plaatselijke bevolking nagaan, door een onderzoek naar de alfabetiseringsgraad.

ALGEMENE SCHETS VAN DE GEMEENTE AALTER.

Met de naam Aalter wordt in het Ancien Régime de kerkelijke omschrijving, de parochie bedoeld. Aalter behoorde sinds de reorganisatie van de bisdommen door Filips II in 1559 tot het bisdom Gent, dekenij Tielt (1).

Op bestuurlijk vlak maakte Aalter deel uit van de Oudburg van Gent die een zeker voogdijrecht uitoefende over de parochie Aalter, vooral dan inzake de belastingen. De rol van de Oudburg in administratieve zaken werd belangrijker in de 18de eeuw (2).

Het grondgebied van de parochie was sinds de 13de eeuw gefeodaliseerd en verdeeld over verschillende heerlijkheden, waaronder het 'Land van de Woestijne' en de 'Heerlijkheid van Woeste' de belangrijkste waren. Samen besloegen zij 2/3 van de oppervlakte van Aalter. De heren van al deze heerlijkheden bezaten de administratieve en rechterlijke macht, elk binnen hun eigen gebied. Toch genoten de ambtenaren van de heer van de Woestijne het grootste gezag in de parochie (3).

De internationale politieke situatie heeft op de geschiedenis van Aalter een grote invloed uitgeoefend. Zo hadden de talrijke invallen van de Fransen in het Meetjesland op het einde van de 17de eeuw, en de Spaanse Successie-oorlog in 1700 een economisch en demografisch dieptepunt tot gevolg. De bevolking moest zware oologsschattingen en belastingen betalen en had bovendien te lijden van plunderingen. Daardoor werd het steeds moeilijker om het landbouwbedrijf voort te zetten en de boeren lieten hun gronden onbewerkt.

Op het einde van de 17de eeuw lag twee derde van de landbouwgrond braak, en was ongeveer een derde van de bevolking weggetrokken (4). In 1709 was het bevolkingsaantal gedaald tot 1247 (5), terwijl er in de periode 1661-1670 ongeveer 1835 inwoners waren (6). De 18de eeuw was een periode van een aanhoudende bevolkingsstijging: bij de bevolkingsstelling van 1792, telde men 3230 Aalternaren (7).

Aalter was een typische plattelandsgemeente. Het grootste deel van de bevolking was werkzaam in de landbouw. Ook de meer gespecialiseerde ambachtslui (zoals bv. molenaars, smeden, wagenmakers) bleven een belangrijk deel van hun inkomsten halen uit het bezit van een klein stukje grond. Langzamerhand deed zich echter een evolutie voor waarbij velen gedeeltelijk overschakelden op huisnijverheid. Op het einde van de eeuw stond bijna in elk huis één of meerdere spinnewielen, en in 1792 werd in 56,5% van de gezinnen thuis geweven (8). Bij dit proces werd het gehele gezin betrokken, wat wellicht een weerslag zal gehad hebben op het onderwijs.

HET ONDERWIJS

Vóór 1800 was het onderwijs een uitsluitend kerkelijke aangelegenheid (9). In de bisschoppelijke visitatieverslagen werden een aantal vragen gesteld, waarbij bleek dat de kerkelijke overheid wel degelijk belangstelling toonde voor de organisatie van het onderwijs. De belangrijkste vragen in verband daarmee waren de volgende: 'Is er in de parochie een meester of verschillende meesters die de jeugd onderwijzen? Hebben zij de toestemming? Worden er meisjes toegelaten in dezelfde school en zitten zij afgescheiden?'. Jammer genoeg werd op de laatste vragen niet geantwoord (10).

De aandacht ging daarbij echter vooral uit naar het godsdienstonderricht, waarvoor de pastoor of de onderpastoor instond, vooral met het oog op de eerste communie die meestal plaatsvond rond de 15-jarige leeftijd. Van de kinderen werd de kennis vereist van het Onze Vader, het Weesgegroet, het Symbolum van het geloof, de Tien Geboden, de Vijf Geboden van de Kerk en de Sacramenten (11). Te Aalter hield de pastoor zich vooral tijdens de vroegmis met de catechisatie van de jeugd bezig (12). In elk visitatieverslag gaf de bisschop zijn mening over het niveau van het godsdienst-

onderricht. Daaruit blijkt dat vooral de persoon van de pastoor zelf, sterk bepalend was voor het bereikte niveau. Voor de eerste helft van de 18de eeuw was de bisschop redelijk tevreden. Slechts in 1723 werd er een klacht geformuleerd dat de jeugd maar matig onderricht was (13).

De parochierekeningen van de 18de eeuw kenden ongeveer jaarlijks een bepaald bedrag toe aan de pastoor en/of onderpastoor voor het aanschaffen en uitdelen van 'catechismusprijzen' aan de jeugd. Wellicht was dat om de kinderen te stimuleren, maar kunnen wij hier spreken van een invloed van de Verlichting? In het begin van de eeuw bedroeg deze som 2 pond, welke op het einde van de eeuw reeds opgelopen was tot 5 pond. Vanaf 1796 komt deze post niet meer voor (14).

Naast de pastoor die instond voor het catechismusonderricht, werd er te Aalter vanaf 1614 ook geregeld schoolgehouden (15). Over de continue aanwezigheid van schoolmeesters in de eerste helft van de 17de eeuw kunnen we weinig met zekerheid zeggen. Wel weten we dat koster Laurentius de Zutter van 1647 tot 1688 onderwijzer was, en dat hij toen opgevolgd werd door Jeremias Du Sasoye (16). Deze laatste was echter geen koster. Door de Franse invallen was onderwijs echter onmogelijk geworden: een gedeelte van de bevolking was op de vlucht geslagen, de kinderen durfden niet komen en men vond niemand bereid om les te komen geven (17).

Pas in 1700 nam de pastoor een onderwijzer aan op proef. Deze man, Petrus Braet, bleek te voldoen want in 1704 liet de bisschop zich lovend uit in zijn verslag (18). De laatste maal dat hij vermeld wordt, is in de parochierekening van 1710 (19). In tegenstelling tot zijn opvolgers, was hij geen koster.

Judocus Rogghe bekleedde het kosterambt van 1713 tot 1722 (20). Hij wordt echter slechts voor de eerste maal als onderwijzer vermeld in de parochierekeningen van 1715 (21).

Als koster werd Judocus Rogghe in 1722 opgevolgd door zijn zoon Petrus. Ook hier weten we niet of hij ook meteen onderwijzer werd: de parochierekeningen bevatten in die jaren immers geen post in verband met onderwijs (22). Hij wordt zeker als onderwijzer genoemd in het visitatieverslag van 1728 (23). Voor het jaar 1748 wordt daarnaast eveneens N. Vanden Heeden genoemd als beëdigd schoolmeester (24). Over hem is verder niets bekend.

Benedictus Versele volgde Petrus Rogghe in 1749 op als koster en als onderwijzer (25). Deze Benedictus was de stamvader van een talrijk geslacht van kosters en onderwijzers. In Aalter staan er nu nog Verseles in het onderwijs (26). Benedictus Versele was een vermogend man. Zijn 'State van Goed' vermeldt het bezit van verschillende percelen grond in de Meulekouter, en enkele bos- en meersgronden (27). Toen hij in 1766 overleed, volgde zijn 12-jarige zoon Joannes-Cornelius, met de hulp van Benedictus' vrouw, hem op als koster (28). De parochierekeningen vermelden van 1767 tot het jaar V Laurentius-François Sneyder als school-

meester (29). In 1783 deed Joannes-Cornelius Versele aanvraag om school te houden in Aalter, wat goedgekeurd werd door de bisschop (30). Joannes-Cornelius was een bekwaam en veelzijdig man die naast koster en schoolmeester, ook dichter en schrijver van toneelstukken was. Daarvan is amper iets bewaard gebleven (31). Vanaf 1783 waren er dus twee schoolmeesters te Aalter.

Tijdens de Franse Tijd hield Ludovicus Versele, zoon van Benedictus en broer van Joannes-Cornelius een school te Aalter. De juiste data daarvan kennen wij echter niet (32).

Ondanks het feit dat de onderwijzers in de 18de eeuw leken waren, stonden ze toch volledig onder de controle van de Kerk. Vooraleer hij in functie mocht treden, moest de schoolmeester de eed van rechtgelovigheid afleggen in handen van de deken (33). Hij werd geregeld gecontroleerd door de pastoor, zijn goede faam en bekwaamheid werden nagegaan, en dit alles werd genoteerd in de bisschoppelijke verslagen (34). Er wordt echter nergens vermeld of de onderwijzers een bepaald examen moesten afleggen. Tijdens de Franse overheersing vanaf 1794, bleven de privé-scholen wel bestaan, maar de onderwijzers moesten vanaf 1798 de eed van haat aan het koningschap en van trouw aan de republiek afleggen. Eind 1799 werd die vervangen door een eed van trouw aan de grondwet (35). De inmenging van de wereldlijke overheid inzake het onderwijs ging toen nog niet veel verder.

Uit de parochierekeningen blijkt ook dat de onderwijzers regelmatig een bepaalde som kregen vanwege de kerkelijke overheid (het is echter niet zeer duidelijk wie dat bedrag uitbetaalde: de pastoor of de Grote Tiendeheffer, namelijk de abt van de St.-Maartensabdij in Doornik) op voorwaarde dat zij daarvoor ook de arme kinderen gratis leerde lezen en schrijven (36). Om dit bedrag te kunnen krijgen moest de schoolmeester zelf een 'specificatie' indienen (37). Wellicht is dat een lijst waarin de onderwijzer vermeldt aan hoeveel arme kinderen hij les geeft, en wie dat zijn. In de tweede helft van de 18de eeuw werd het uitbetaalde bedrag afhankelijk van het aantal arme kinderen (38). Om misbruiken tegen te gaan, vaardigde de bisschop vanaf 1775 een bevel uit dat de arme schoolgaande kinderen in het bezit moesten zijn van een wettelijk bewijs van armoede om gratis les te kunnen krijgen. Zoniet werd de onderwijzer door de kerk niets uitbetaald (39). En hoewel dit nergens uitdrukkelijk vermeld staat, kunnen we daaruit besluiten dat de andere kinderen hoogstwaarschijnlijk schoolgeld moesten betalen.

Hieronder volgen enkele voorbeelden van bedragen, door de kerk voorzien (40):

- 1703: 5 p
- 1715: 3 p als koster
3 p als onderwijzer

- 1721: 2 p 10 s als koster (voor luiden bedeklok)
niets voor onderwijs
- 1739: 2 p 10 s als koster (voor luiden bedeklok)
1 p (extra) indien gratis les aan de arme kinderen
- 1748: 2 p 10 s als koster (voor luiden van bedeklok)
2 p 10 s voor onderwijs
- 1757: 2 p 10 s voorzien voor onderwijs, maar 3 p 2 s 4 d uitbetaald
- 1759: 2 p 10 s voorzien voor onderwijs, maar slechts 1 p 13 s 8 d uitbetaald
- 1764: niets betaald (Benedictus Versele had geen specificatie ingediend)
- 1776: 2 p 12 s voorzien, maar niets betaald (er was niet voldaan aan het bevel dat de arme kinderen een wettelijk bewijs moesten hebben)
- vanaf 1788: 4 p voorzien, en ook 4 p uitbetaald

We beschikken ook over enkele summiege gegevens betreffende het aantal arme kinderen dat schoolliep (41):

- 1 mei 1757: 10 arme kinderen
- 5 juni 1758: 15 arme kinderen
- 5 juni 1760: 10 arme kinderen
- 5 juni 1769: 12 arme kinderen

Jammer genoeg hebben we nergens cijfermateriaal gevonden van het totaal aantal kinderen dat naar school ging, noch over de periode van het jaar waarin meer of minder kinderen naar school gingen.

Daardoor is het onmogelijk de verhouding arme kinderen — betalende kinderen te achterhalen, evenmin als de weerslag van de economische omstandigheden op de frequentie van het onderwijs, gegevens die toch een belangrijk licht op de stand van het onderwijs kunnen werpen.

De leefbaarheid van het schoolmeestersambt was dus sterk afhankelijk van het aantal inwoners van de parochie en van hun levensstandaard (42). Dit is wellicht de reden waarom de meeste schoolmeesters tegelijk koster waren. De koster te Aalter kwamen dikwijls uit gegoede families (bv. Laurentius de Zutter, Versele), en het ambt zelf bracht ook heel wat voordelen met zich mee. Zo kon de koster zijn intrek nemen in een onbelast huis, vlakbij de kerk (43).

Bij gebrek aan een afzonderlijk schoolgebouw, gaf de onderwijzer les bij hem thuis. Benedictus Versele liet daartoe aan zijn woning een aparte kamer bijbouwen die als school werd ingericht (44).

De leerstof die de kinderen te verwerken kregen was ten zeerste beperkt. Uit de parochierekeningen kunnen wij afleiden dat de kinderen enkel leerden lezen en schrijven (45). Chr. Vandenbroeke schrijft in zijn werk 'Sociale Geschiedenis van het Vlaamse volk' dat de aandacht vroeger vooral uitging naar lezen. Pas wanneer de kinderen in staat waren een-

voudige lesjes te lezen, leerden zij schrijven. Eventueel werd daarna ook het rekenen onderwezen (46). Maar ook daarover beschikken wij voor Aalter over geen enkel gegeven, evenmin als over de gebruikte schoolboekjes en onderwijsmethododes.

ALFABETISATIE.

Nauw verbonden met de onderwijssituatie in een bepaald gebied, is de alfabetiseringsgraad. Voor Aalter beschikken we in verband daarmee, voor de periode 1779-1796, over cijfermateriaal, bijeengebracht aan de hand van huwelijksakten (47). In 1779 werd het immers bij wet verplicht dat alle akten door de betrokken personen ondertekend moesten worden (voor een huwelijksakte waren dat dus vier personen: bruidegom, bruid en twee getuigen). Wie niet kon schrijven, diende een kruisje te zetten (48).

Door de frequenties waarmee de akten ondertekend waren te tellen, kan men de alfabetiseringsgraad van alle bevolkingsklassen nagaan. De bekomen gegevens moeten echter wel met het nodige voorbehoud bestudeerd worden. Immers, het is niet omdat iemand in staat is zijn naam te schrijven (waarbij ook nog rekening moet gehouden worden met de vlotheid van het handschrift), dat hij ook in staat is een tekst te schrijven. En bij degenen die een kruisje zetten, zijn er hoogstwaarschijnlijk een aantal die wel kunnen lezen (49). Zoals reeds hoger vermeld, leerden de kinderen eerst lezen, en pas nadien schrijven. Tegen dat ogenblik verlieten velen echter reeds de school.

Toch krijgen we aan de hand van die handtekeningen een relatief beeld van de alfabetiseringsgraad.

In het laatste kwart van de 18de eeuw hadden te Aalter gemiddeld 54% van de mannen, en slechts 22% van de vrouwen een zekere graad van geletterdheid (50).

Ter illustratie volgen hier enkele concrete cijfers. Bij het bestuderen van 40 achtereen ingeschreven huwelijksakten van 1781 en 1782, bleek dat op de 160 personen, er slechts 62 hun handtekening konden plaatsen (= 39%)

- 22 maal kon de bruidegom schrijven
 - 10 maal kon de bruid schrijven
 - 25 maal kon de mannelijke getuige schrijven
 - 5 maal kon de vrouwelijke getuige schrijven
- Bij 8 huwelijken kon niemand schrijven (51).

Wat dus duidelijk opvalt is het feit dat er veel meer mannen konden schrijven dan vrouwen. Daaruit kunnen we afleiden dat er meer aandacht besteed werd aan het onderwijs voor jongens, en dat meisjes minder lang naar school gingen. Dit houdt verband met de ondergeschikte rol van de

vrouw in het Ancien Régime. Meisjes moesten ook veel vroeger thuisblijven als bv. oppas voor de jongere kinderen, of als hulpje bij het spinnen en weven.

Bovendien wantrouwde de volksmens geletterde vrouwen: de vrouw moest in staat zijn voor haar man te zorgen, kinderen voort te brengen en voor het huishouden te zorgen. En daarvoor had men geen geletterdheid nodig (52)!

BESLUIT

Vooreerst moet gezegd worden dat het, gezien het summiere bronnenmateriaal, moeilijk is om tot een onweerlegbare en duidelijke conclusie te komen inzake de toestand van het onderwijs in de 18de eeuw.

Dit zal slechts kunnen gebeuren na het samenvoegen van de gegevens van een groot aantal vergelijkbare plattelandsgemeenten.

Wij zullen ons hier dus beperken tot enkele voorzichtige overwegingen.

Het zal waarschijnlijk wel duidelijk geworden zijn, dat het onderwijs te Aalter niet zeer sterk ontwikkeld was, met als gevolg een lage alfabetiseringsgraad (slechts de helft van de mannen, en een vijfde van de vrouwen waren in staat hun handtekening te zetten). Er was enkel lager onderwijs, maar het was wel zo dat er tijdens de ganse eeuw voortdurend een onderwijzer was, en op bepaalde ogenblikken zelfs twee tegelijk. Van middelbaar of technisch onderwijs was helemaal geen sprake.

Het onderwijs was tot aan de Franse overheersing volledig in handen van de Kerk. De onderwijzer moest een eed van rechtgelovigheid in handen van de deken afleggen, hij werd geregeld gecontroleerd en werd, voor het gratis onderrichten van de arme kinderen, ook gedeeltelijk terugbetaald door de kerkelijke overheid. Nergens wordt gesproken over inmenging van de wereldlijke overheid inzake bv. bekwaamheidsexamen, schoolgeld, verplichte leerstof of leerplicht. We hebben ook nergens gegevens gevonden die zouden kunnen wijzen op een neerslag van pedagogische opvattingen van de Verlichting op het onderwijs te Aalter.

De meeste onderwijzers waren ook koster, en gaven les bij hen thuis daar er geen afzonderlijke schoolgebouwen waren. De aandacht ging vooral uit naar het godsdienstonderricht, en veel minder naar het lezen en schrijven. Over rekenen was helemaal geen sprake.

Over het algemeen kunnen wij dus besluiten dat het onderwijs te Aalter in de 18de eeuw zeer weinig vooruitgang boekte.

Johanna SCHERPEREEL
Veerle VANDEPUTTE

VOETNOTEN

- (1) STOCKMAN L., Geschiedenis van Aalter, p. 126.
- (2) Id., p. 98.
- (3) Id., p. 98-99.
- (4) Id., p. 279.
- (5) Id., p. 184.
- (6) Id., p. 183.
- (7) Id., p. 184.
- (8) Id., p. 260.
- (9) Id., p. 163.
- (10) R.A.G., Bisdom Gent, B3.
- (11) STOCKMAN L., Geschiedenis van Aalter, p. 152.
- (12) Id., p. 141.
- (13) R.A.G., Bisdom Gent, B3.
- (14) Privaatarchief A. VERHOUSTRAETE (wellicht parochierekeningen, doch slechts zeer vage bronnenvermelding).
- (15) STOCKMAN L., Geschiedenis van Aalter, p. 163.
- (16) Id., p. 163.
- (17) Id., p. 163.
- (18) R.A.G., Bisdom Gent, B3.
- (19) Privaatarchief A. VERHOUSTRAETE: Parochierekeningen 1710.
- (20) STOCKMAN L., Geschiedenis van Aalter, p. 126.
- (21) Privaatarchief A. VERHOUSTRAETE: Parochierekeningen 1715.
- (22) Id., 1721-1735.
- (23) R.A.G., Bisdom Gent, B3.
- (24) Privaatarchief A. VERHOUSTRAETE.
- (25) Id., Parochierekeningen.
- (26) Persoonlijke informatie vanwege de heer R. Defruyt, sekretaris van de Aalterse Heemkundige Kring: 'A. VERHOUSTRAETE'.
- (27) R.A.G., LvdW, nr. 210.
- (28) STOCKMAN L., Geschiedenis van Aalter, p. 126.
- (29) Privaatarchief A. VERHOUSTRAETE: Parochierekeningen, 1767 tot het jaar V.
- (30) R.A.G., LvdW, nr. 330.
- (31) STOCKMAN L., Geschiedenis van Aalter, p. 126.
- (32) Id., p. 419.
- (33) Id., p. 163.
- (34) R.A.G., Bisdom Gent, B3.
- (35) STOCKMAN L., Geschiedenis van Aalter, p. 419.
- (36) Privaatarchief A. VERHOUSTRAETE: Parochierekeningen, 1710.
- (37) Id., 1764.
- (38) Id., 1761.
- (39) Privaatarchief A. VERHOUSTRAETE.
- (40) Id., Parochierekeningen.
- (41) Privaatarchief A. VERHOUSTRAETE.
- (42) ART J., Het Lager Onderwijs te Gent en op het omliggende platteland, HMGOG (1969), p. 36.
- (43) STOCKMAN L., Aalter aan de financiële klaagmuur 1726, AM (1976).
- (44) R.A.G., LvdW, nr. 210.
- (45) Privaatarchief A. VERHOUSTRAETE: Parochierekeningen bv. 1709.
- (46) VANDENBROEKE CHR., Sociale Geschiedenis van het Vlaamse Volk, p. 275.
- (47) STOCKMAN L., Geschiedenis van Aalter, p. 274.
- (48) VANDENBROEKE CHR., Sociale Geschiedenis van het Vlaamse Volk, p. 274.
- (49) Id., p. 274-275.
- (50) STOCKMAN L., Geschiedenis van Aalter, p. 258.
- (51) Privaatarchief A. VERHOUSTRAETE.
- (52) VANDENBROEKE CHR., Sociale Geschiedenis van het Vlaamse Volk, p. 275-276.

I. BRONNEN

1. R.A.G.

(a). *Fonds Kerkarchief Aalter (K.A.A.)*

nr. 4: Stukken betreffende de pastoor, 1620-1756.

nr. 5: Inkomsten van de koster, 1722.

nr. 6: Koster, 1753-1766.

nr. 93: Stukken van diverse aard, 18de eeuw.

(b). *Fonds Land van de Woestijne en Heerlijkheid van Woeste (LvdW)*

nr. 210: State van Goed van Benedictus Versele.

nr. 330: Aanvraag met aanbevelingen en toelating tot de uitoefening van het schoolmeestersambt te Aalter door J.C. Versele, 1783.

(c). *Fonds Bisdom Gent*

B3: Bisschoppelijke visitatieverslagen, 1691, 1700, 1704, 1723, 1728.

B2163: Dekanaal visitatieverslag, 1698.

(d). Fonds Schelvedepartement

nr. 1881-1882: Ecoles primaires et secondaires, AN 10-1813.

2. *Privaatarchief wijlen Arthur Verhoustraete (Aalters heemkundige).*

De gegevens die wij daar gevonden hebben, heeft hij verzameld uit verscheidene archieven in Vlaanderen. Hij vermeldt echter slechts zeer vaag waar hij die gegevens gehaald heeft.

o.a. samenvattende gegevens betreffende onderwijs wellicht afkomstig uit de parochiale rekeningen van Aalter, Fonds LdvW.

N.B.: De familie Versele heeft al haar oude papieren verbrand wat een groot verlies betekent voor de studie van de geschiedenis van het onderwijs van Aalter. (Zie STOCKMAN L., *Geschiedenis van Aalter*, p. 172).

II. LITERATUUR

1. *Gebruikte literatuur*

(a). ART (J.): Het lager onderwijs te Gent en op het omliggende platteland rond het einde van het Ancien Régime. *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*, nieuwe reeks, 23 (1969) 13-37.

(b). STOCKMAN (L.): *Geschiedenis van Aalter*.
Gemeentebestuur Aalter, 1980.

(c). STOCKMAN (L.), *Aalter aan de financiële klagmuur in 1726*.
Appeltjes van het Meetjesland, (1976).

(d). VANDENBROEKE (CHR.): *Sociale Geschiedenis van het Vlaamse Volk*.
Beveren 1981.

2. *Geraadpleegde literatuur*

(a). BROECKAERT (J.), DE POTTER (F.): *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen*, Reeks 1, deel 1.
Gent, 1864-1870.

(b). DE VROEDE (M.): *Volksonderwijs en maatschappij in België en Nederland van de zeventiende tot het begin van de twintigste eeuw*.
Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden, 92 (1977) 181-207.

ASPEKTEN VAN DE VOLKSKULTUUR OP EN ROND ONZE HOFSTEDEN.

OUDE SYMBOLEN

Op en rond onze hofsteden en plattelandswoningen treffen we verschillende *versierselen* aan. Doorgaans zien we daarin niet meer dan de toevallige uitdrukking van menselijke creativiteit en het ontgaat ons, dat het hier oude symbolen en gebruiken betreft, die ooit een wezenlijke betekenis gehad hebben en aldusdanig een stuk kultuurerfgoed zijn.

In de voorbije decennia zijn heel wat volksgebruiken en symbolen uit het dagelijks leven verdwenen. Datgene wat onze *moderne tijd* overleefde, dreigt, ontdaan van inhoud en betekenis, straks voorgoed verloren te gaan. In die kontekst meenden wij het nuttig om in onderhavige bijdrage nader in te gaan op de oorsprong en de betekenis van de diverse symbolen en gebruiken, die we op het platteland aantreffen.

*Op onze hofsteden
en plattelandswoningen...*

OORSPRONG VAN VOLKSGBEUIKEN EN SYMBOLEN.

Onze verre voorouders leefden midden een immense natuur, die hen enerzijds voeding en beschutting bracht, maar anderzijds ook talrijke dreigin-

gen inhiel. De mensen van toen moeten met ontzag opgekeken hebben naar de hun omringende wereld en naar het grillige en ongrijpbare gebeuren elke dag.

Het hoeft dan ook niet te verwonderen dat de natuur de belichaming werd van het bovenaardse en dat hemellichamen, natuurelementen, soms ook planten en dieren de incarnatie werden van, deels demonische machten, deels heilvolle krachten. In mythen poogde de mens gestalte te geven aan zijn intuïtieve opvattingen over het wereldse gebeuren, over leven en dood en over de bovenaardse wereld van goden en geesten. Met riten en symbolen trachtte hij in contact te treden met het bovenaardse, probeerde hij het lot te beïnvloeden en zocht hij bescherming te vinden voor zichzelf, zijn huisgenoten en zijn karig bezit.

In onze twintigste eeuw komt een dergelijke bestaansbeleving misschien als naïef over, maar voor de archaische mens was die beleving een stuk levende werkelijkheid en waren riten en symbolen de uitdrukking van een diep wortelend geloof.

Later gaf het kristendom aan dat geloof een nieuwe dimensie en de uiting ervan konkretiseerde zich in kristelijke gebruiken en symbolen. Toch blijken deze dikwijls een gekerstende vorm van vroegere geloofsuitingen of een in-de-plaats-stelling daarvoor. Daarnaast hebben heel wat voorkristelijke opvattingen, gebruiken en symbolen zonder meer de eeuwen getrotseerd. Het mag ons daarbij niet ontgaan, dat de mensen eeuwenlang gekonfronteerd werden met de dagelijkse dreiging van honger, ziekte en oorlog. Onmachtig tegenover de natuur en de grilligheid van het bestaan, restte hen niets anders dan geloof of bijgeloof om onheil af te wenden, om enig houvast te hebben in het leven.

De symbolen en gebruiken die we hedendaags, vooral op het platteland, nog vrij algemeen aantreffen hebben meestal geen inhoud of betekenis meer. Mensen die we aanspreken, zowel bewoners van hofsteden en plattelandswoningen als ambachtslui, herinneren zich doorgaans niet dat bepaalde *versierselen* ooit een naam of enige betekenis gehad hebben. Wanneer en onder welke omstandigheden de inhoud en de betekenis van de betreffende *versierselen* verloren gingen kwam voorlopig niet aan het licht. Duidelijk is alleen dat de *versierselen* op onze landelijke erven een eeuwenoude traditie blijken te hebben en dat er heel dikwijls voldoende aanknopingspunten zijn om te stellen dat ze in het verleden een wezenlijke functie gehad hebben.

De oorsprong van symbolen en volksgebruiken ligt echter eeuwen van ons verwijderd, in de beslotenheid van werelden die we slechts oppervlakkig kennen. Er zijn konkrete aanwijzingen dat de *Keltische wereld* en later, na de volksverhuizingen in de 4de en 5de eeuw, de *Germaanse wereld* een belangrijke invloed gehad hebben op ons denken en handelen. Een invloed die blijkbaar omvattender is dan we doorgaans willen erkennen. Zeker voor wat betreft onze volkskultuur ontkomt men niet aan de vast-

stelling dat heel wat elementen ervan hun oorsprong vinden in de tradities van de volkeren die leefden ten noorden van de Alpen. Sinds de tijd der volksverhuizingen verliepen vijftien eeuwen. Intussen was Europa de smeltkroes van volkeren en culturen, werd het oude geloof gekerstend en herschikte de mens steeds opnieuw de gewoonten en gebruiken die zijn dagelijks leven beheersen. In die kontekst is het niet steeds eenvoudig om symbolen en gebruiken te situeren of de betekenis ervan te omschrijven.

OVERZICHT EN BESCHRIJVING VAN SYMBOLEN EN GEBRUIKEN.

Een overzicht en beschrijving van de verschillende symbolen en gebruiken, die we hedendaags nog aantreffen of tot voor kort nog aantreffen, noopte omwille van de overzichtelijkheid tot enige systematische indeling. De meeste symbolen zijn ontsproten uit één of andere kultussfeer. Daarom leek het ons nuttig de beschreven symbolen in te delen naar de kultussfeer waaruit ze blijkbaar zijn ontstaan. Niet alle symbolen zijn echter onder te brengen in een bepaalde kultussfeer en zo zagen we ons genoodzaakt het *hartmotief* afzonderlijk te behandelen. Heel dikwijls zal ook blijken dat sommige kristelijke gebruiken of symbolen aanwijsbare associaties hebben met voorkristelijke gebruiken. Telkens dat nuttig en nodig is, zullen die associaties vermeld worden. Toch vonden we het wenselijk om ook aan de kristelijke symbolen een afzonderlijk hoofdstuk te besteden.

1. De kultus van hemellichamen.

Het lijkt geen twijfel dat zon, maan, planeten en sterren vanouds indruk hebben gemaakt op de mens. In nagenoeg alle oude culturen zijn dan ook duidelijke sporen terug te vinden die wijzen op één of andere vorm van verering van hemellichamen.

Dat vooral de zon, als bron van licht en warmte en als gangmaakster van de jaarlijkse weerkerende kringloop der seizoenen, een belangrijke rol speelde, hoeft geen betoog. In het Midden-Oosten en het Middellandse-Zeegebied was de zonnekultus algemeen verspreid. Ten noorden van de Alpen zijn de stenenkring van Stonehenge in Engeland en de zonnwagen van Trundholm in Denemarken slechts de meest markante getuigen van de zonneverering in het septentrionale Europa. Het zal wel geen toeval zijn dat de *zondag* in de kristelijke tijd de *dag des Heren* werd. Het zal evenmin toeval zijn dat een aantal volksgebruiken te maken heeft met de vroegere zonnekultus, dat sommige kristelijke gebruiken de plaats innamen van voorkristelijke zonnefeesten en dat, tot op onze dagen, zonnensymbolen voorkomen op hekken en woningen.

In dezelfde kontekst moet ook de rol, die het vuur door de eeuwen heen speelde, vermeld worden. Alleen al het praktisch nut van het vuur in het dagelijks leven moet bij onze voorouders ontzag gewekt hebben. Rekenen we daarbij het verband dat gelegd werd tussen vuur en zon en het is niet verwonderlijk dat het vuur een belangrijke plaats innam bij allerlei kulturele handelingen en gebeurtenissen. Ook na de kerstening bleef het gebruik van vuur voortleven. Op het eerste Duits koncilie, dat in 742 werd gehouden, werden allerlei *heidense gebruiken* uitdrukkelijk verboden. Daartoe behoorde ook *het godslasterlijk gebruik van vuren* (1). Eén en ander kan alleen betekenen dat het kultureel gebruik van vuur toen nog algemeen verspreid was. Het aansteken van vuren zou overigens de eeuwen trotseren.

Zo is het aansteken van vuren op de vooravond van St.-Jan of St.-Pieter, een gebruik dat nog niet zolang geleden verdween, blijkbaar een overblijfsel van de zonneverering rond de zomerzonnwende. Het gebruik mag dan samenvallen met een kerkelijke heiligedag, het maken van vuren op hoger gelegen plaatsen, het dansen, zingen en feestvieren heeft weinig kristelijks. Uit *Dagen* van Stijn STREUVELS, verschenen in 1902, citeren we volgende beschrijving:

'...Ze deed hem kijken door de opening van 't hof, tussen de twee linden naar 't westen, waar de lucht gewolkt zat en over 't land, ver, door de vallende deemstering, waar hier en daar de vuren brandden op de hoogten en de rook in dunne streepkes, recht opging en verder in lange dunsels, uitgerekt bleef hangen over de vlakte. In de avondstilte ging 't geschreeuw van de knapen en daar de vlam in klaarteglans opsloeg, dansten de zwarte gestalten in ronde al zingend af en toe hun stemmen galmden van de ene smeulhoop naar de andere:

Maat vier!

Stookt vier!

Sinte Pieter komt alhier!

En veel verder, half gedempt en overwauwd door 't huilen van honden, de lang gerekte schreeuw uit de duisternis:

Leve Sint-Jan!

Dat was de feest-avond, de viering over heel het land...' (2).

In *Van Aswoensdag tot Lichtmis* beschrijft Magda CAFMEYER (3) het maken van *Sint-Pietersvier* te Beernem en te Ruiselede. Oudere mensen herinneren zich trouwens dat het aansteken van vuren rond midzomer zowat overal op het platteland en zelfs in stadswijken gebruikelijk was tot de Eerste Wereldoorlog en zelfs tot de periode tussen de twee oorlogen.

Mijn vader herinnert zich dat het in de Bergstraat te Oudenaarde tot in de jaren twintig de gewoonte was om St.-Pietersvuur te maken. Reeds in de namiddag gingen de kinderen uit de gebuurte St.-Pietersbloemen pluk-

ken. Die St.-Pietersbloemen zijn Margrietten (*Chrysanthemum leucanthemum*). Daarmee werden slingers gemaakt die over de straat gehangen werden. Bij valavond werd het St.-Pietersvuur aangestoken en de hele gemeente zong en danste door de straat.

Te Aalter blijkt het maken van vuren rond midzomer niet gebruikelijk geweest te zijn. Oudere mensen herinneren zich niet dat hier ooit St.-Jansvuren of St.-Pietersvuren gemaakt werden. Voorlopig vonden we geen bronnen waaruit zou blijken dat dit gebruik hier ooit gangbaar is geweest of onder welke omstandigheden het eventueel zou verdwenen zijn.

Ook de periode rond de winterzonnwende had destijds een *heilig* karakter. Het is de tijd dat de zon de duisternis overwint, het tijdstip waarop een nieuwe kringloop van de seizoenen begint. Zonnefeesten rond midwinter waren zowat overal gebruikelijk. Dat daarvan tot op onze dagen sporen zijn blijven voortleven, ligt voor de hand. In eerste instantie denkt men hier aan het Kerstfeest, dat heel dikwijls beschouwd wordt als het gekerstende germaanse winterzonnwende-feest, het Joelfeest. Een opvatting die we op grond van feiten wel enigzins willen nuanceren.

In de Middellandse-Zeelanden waren verschillende kulturen gewijd aan één of andere zonnegodheid en elk van die kulturen had zowat zijn eigen zonnefeest rond midwinter. In een poging de éénheid binnen het Romeinse Rijk te verstevigen voerde keizer AURELIANUS (270-275 n. Chr.) de kultus van de *Sol Invictus* (de onoverwinnelijke zon) in als universele zonnekultus voor het hele Romeinse Rijk. De *Dies natalis solis invicti* (de geboortedag van de onoverwinnelijke zon) werd gevierd op 25 december... Onder keizer CONSTANTINUS (306 - 337 n. Chr.) verwierf het kristendom bestaansrecht in het Romeinse Rijk. Rond het midden van de 4de eeuw werd de herdenking van de geboorte van Christus, tot dan toe op verschillende tijdstippen gevierd, vastgesteld op 25 december. Het is duidelijk dat bepaalde overeenkomsten (de geboorte van Christus - de wedergeboorte van de zon en Christus als het *licht in de wereld* - de zon) een rol gespeeld hebben bij de kerstening van het romeinse zonnwende-feest. Misschien waren er ook meer profane overwegingen voor deze substitutie. Het laten samenvallen van het Kerstfeest met het romeinse zonnwende-feest kan immers ook gezien worden als het in-de-plaats-stellen van het kristendom als universele godsdienst voor het hele Romeinse Rijk. Onder keizer THEODOSIUS de GROTE (379 - 395 n. Chr.) werd het kristendom overigens tot staatsgodsdienst uitgeroepen.

Het germaanse Joelfeest zou eerst later, in onze gewesten zelfs veel later, gekerstend worden...

In marge van de kristelijke kerstviering, waarbij de geboorte van Christus wordt herdacht, zijn uiteraard ook heel wat voorkristelijke gebruiken blijven voortleven.

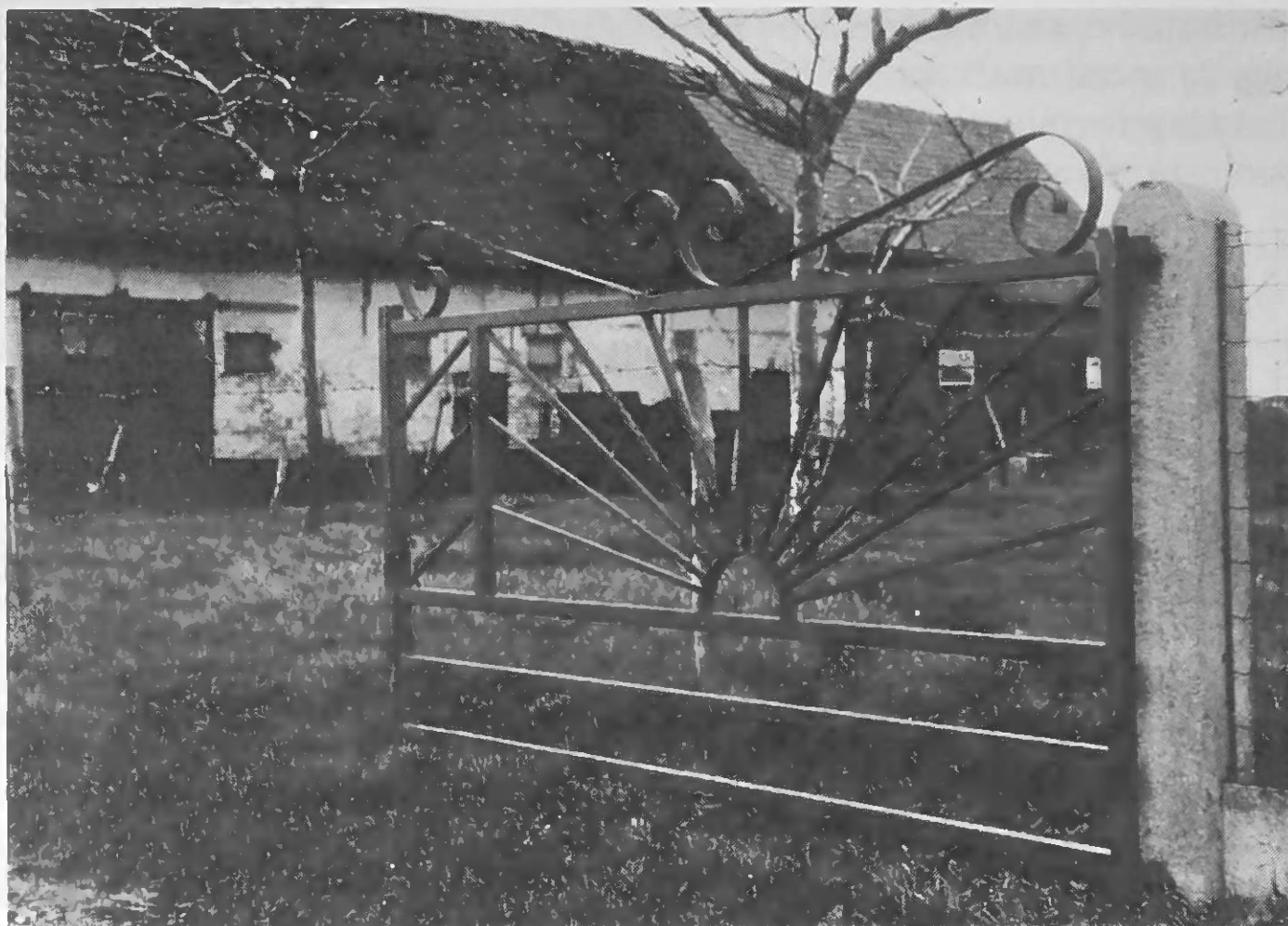
Het branden van *het kerstblok* in de haard op kerstavond was allicht één van de meest markante overblijfselen van het vroegere midwinterfeest. Vandaag herinnert alleen de traditionele kersttaart in de vorm van een boomstronk aan dit gebruik.

Het verlichten en versieren van kerstbomen is bij ons slechts gebruikelijk sinds de Eerste Wereldoorlog. Van rond 1600 dateren de eerste vermeldingen in verband met het oprichten van *kerstbomen* in de streek van Straatsburg (1). Het gebruik verbreidde zich slechts langzaam. In 1765 was de jonge GOETHE zeer verbaasd toen hij voor de eerste maal te Leipzig een versierde en verlichte spar zag. Eerst omstreeks 1840 deed de kerstboom zijn intrede te Parijs. De enige aanknopingspunten met eventuele voor-kristelijke tradities zijn de verbodsbepalingen van de Kerk uit 452 in verband met *het branden van lichten bij bomen, rotsen, kruiswegen en bronnen* en de *capitularia* van KAREL de GROTE eveneens betreffende *het verlichten van bomen en bronnen* (1). Vast staat wel dat de boomverering destijds algemeen verspreid was. Als levenssymbool kaderde de boom in de jaarlijks rond midwinter weerkerende viering van de wedergeboorte van de zon, de natuur, het leven...

Het verlichten en versieren van kerstbomen.

Tot het ritueel van kultische plechtigheden behoorde indertijd ook het offermaal. Uit verschillende kerkelijke teksten en verbodsbepalingen uit de vroege middeleeuwen blijkt dat het houden van maaltijden en het feestvieren bij allerlei gelegenheden ook na de kerstening nog gebruikelijk was. Het feestvieren zou echter tot op onze dagen bijzondere gebeurtenissen en ook kerkelijke feesten blijven begeleiden. In die kontekst is ons kerstmaal allicht een restant van het offermaal dat destijds werd gehou-

Hek versierd met zon en dubbele spiraal.

Zon in bovenlicht.

den rond midwinter. Wel willen we hier aanstippen dat de rijkelijk gedekte kersttafel slechts van recente datum is. Vroeger waren pannekoe-ken of wafels op kerstavond en een *zwijntjeskermisse* op kerstdag al een hele luxe.

In de loop van het jaar zijn er allicht wel meer feesten en gebruiken die te maken hebben met de vroegere zonnekultus of de gang der seizoenen. Het ligt echter buiten het bestek van onderhavige bijdrage daarop verder in te gaan. Het was tenslotte slechts de bedoeling het belang van de zon en de kringloop der seizoenen in het leven van onze voorouders aan te tonen.

Na wat voorafgaat is het duidelijk dat de zon als symbool ook een belangrijke rol speelde. Tot op onze dagen vinden we op hekken en woningen zonnelymbolen terug. Op hekken, in bovenlichten en uilengaten wordt de zon afgebeeld als een schijf met stralenbundel.

Soms wordt de zon ook voorgesteld als een wiel of rad. Dergelijke voorstelling vinden we al in de prehistorische tijd. We verwijzen hier ook naar het *Lied van de dwerg Alwis* in de *Edda*: (4)

Thor:

*Zeg mij dit, Alwis,
- van alles ter wereld
denk ik, dwerg, dat gij weet -
hoe de zon wel heet,
die de mensen zien,
bij alle wezens der wereld.*

Alwis:

*Zon bij de mensen,
Zuiderglans bij de goden,
bij de dwergen Dwalins bedrog,
schroeier bij de reuzen,
bij de Alven het schone wiel,
alschijn bij de Azenzonen.*

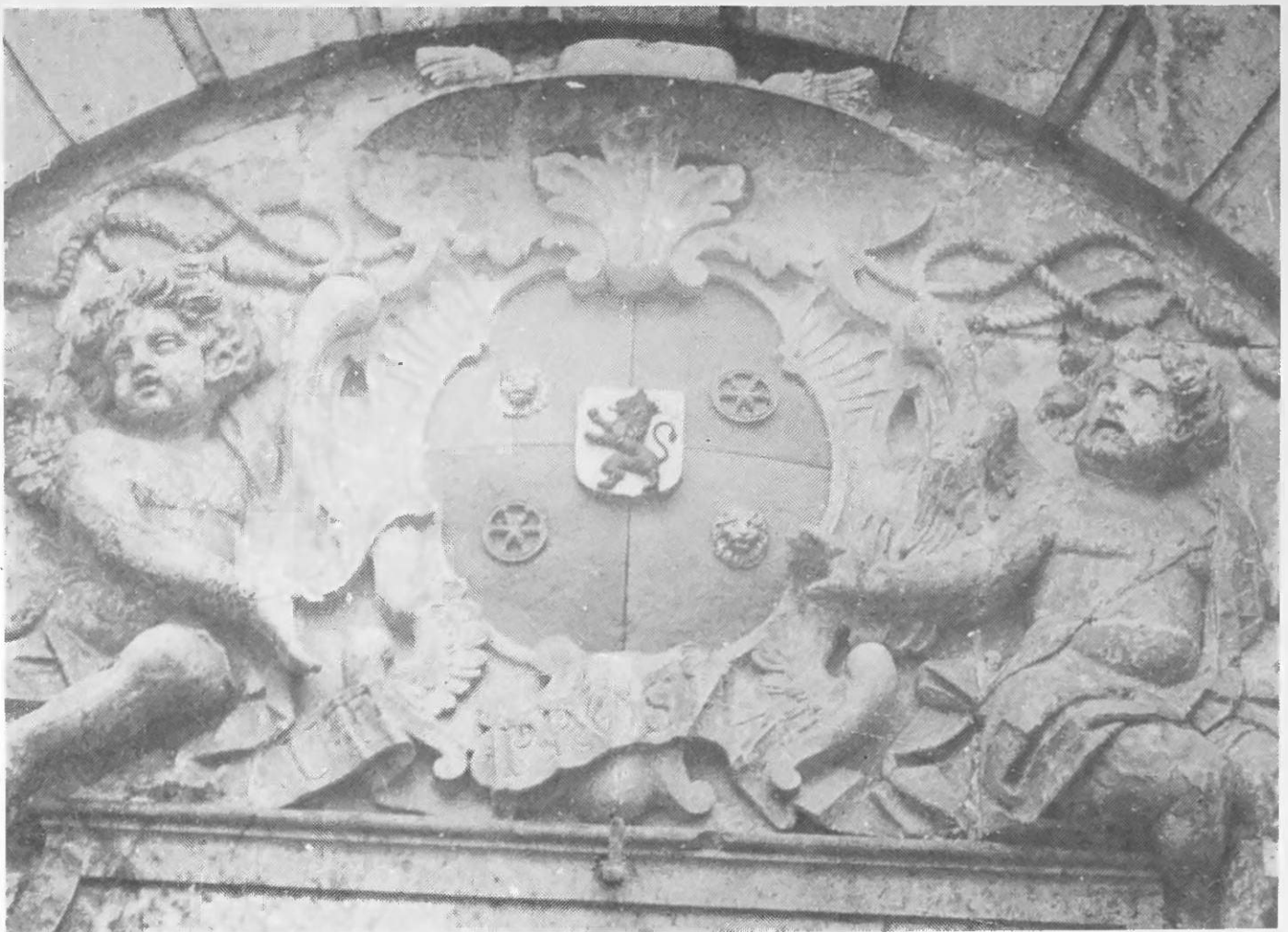
Allicht stelt het wiel de kringloop van de zon, de kringloop der seizoenen voor. Een wiel met vier spaken zou de indeling van het jaar in vier seizoenen voorstellen. Een wiel met twaalf spaken zou de indeling van het jaar in twaalf maanden voorstellen. Er komen echter ook wielen voor met zes spaken en wielen met acht spaken. Welke betekenis daaraan gegeven moet worden, is niet zo direkt duidelijk.

Ook op wapenschilden komen soms wielen voor. Misschien gaat het hier enkel om de afbeelding van wielen, maar het is niet uitgesloten dat we hier te maken hebben met zonnewielen. Een merkwaardig voorbeeld is het

wapenschild van Bisschop Hendrik-Jozef van SUSTEREN dat afgebeeld staat op het fronton van het poortgebouw van het Bisschoppelijk Paleis te Brugge.

Vermelden we tenslotte dat de zon een vaak voorkomend element is in de kristelijke ornamentiek.

Naast de zon speelde ook de maan een belangrijke rol in het leven van onze voorouders. De regelmaat waarmee de maan, in steeds wisselende gestalten, haar kringloop aan de nachtelijke hemel beschreef, kon alleen een bovennatuurlijke oorsprong hebben. Vandaar dat ook de maan als een godheid werd beschouwd en als dusdanig ook werd vereerd.

Wapenschild van Bisschop Hendrik-Jozef van SUSTEREN

Dat de maan haar naam gaf aan de tweede dag van de week, de *maandag*, zal wel een overblijfsel zijn van de vroegere maanverering.

De synodische omloopstijd van de maan bedraagt 29,53 dagen. Twaalf maansomlopen vormen ongeveer een zonnejaar. Vandaar de indeling van het jaar in *maan-den*.

Uit het *Lied van Wafthrudnir* in de *Edda* (4) citeren we hier:

*Mundilferi heet
de vader der maan
en eveneens van de zon;
aan 't hemelgewelf
wentelen zij rond
om voor de mensen te meten de tijd.*

*Delling heet
de vader van de dag
en nacht was de zoon van Nör;
de maangestalten
schiepen de goden
om voor mensen te meten de tijd.*

De wisselende maangestalten waren destijds niet alleen bepalend voor het meten van de tijd, maar ook het houden van godsdienstige plechtigheden, het nemen van belangrijke beslissingen, het voeren van oorlog en het werk op het land werden bepaald door de stand van de maan.

De romeinse schrijver Gaius PLINIUS (23 - 79 n. Chr.) vermeldt dat de druïden de maretak sneden rond midwinter, *de zesde dag van de maan* (5).

TACITUS (54 - 117 n. Chr.) schrijft over de Germanen:
Ze vergaderen, behoudens een toevallig of onverwacht voorval, op welbepaalde dagen, bij wassende of volle maan, omdat ze geloven dat voor het nemen van beslissingen deze dagen het gunstigst zijn (6).

Julius CAESAR (100 - 44 v. Chr.) verhaalt dat ARIOVISTUS geen slag wilde leveren met de romeinse legioenen *omdat het de Germanen niet mogelijk was te overwinnen, indien ze voor de nieuwe maan slag leverden* (7).

Het bewerken van het land, het zaaien, planten, snoeien en oogsten werd eertijds bepaald door de stand van de maan. Een gebruik dat tot in vrij recente tijden zou blijven voortleven. In zijn *Nauwkeurige beschrijving der Aardgewassen* uit 1696 maakt Abraham MUNTING herhaaldelijk gewag van het belang van de maanstand bij het uitvoeren van allerlei werkzaamheden. We citeren hieruit:

*Want alle Boomen, Struivellen of Planten, welke boven de aarde vrucht dragen, moeten by een afgaande Maan werden gezayd;
Daar teegens alle Bloem-dragende Planten, en die hare vrucht onder de aarde geven, als Knollen, Wortelen, en diergelijke met wassende Maan.*

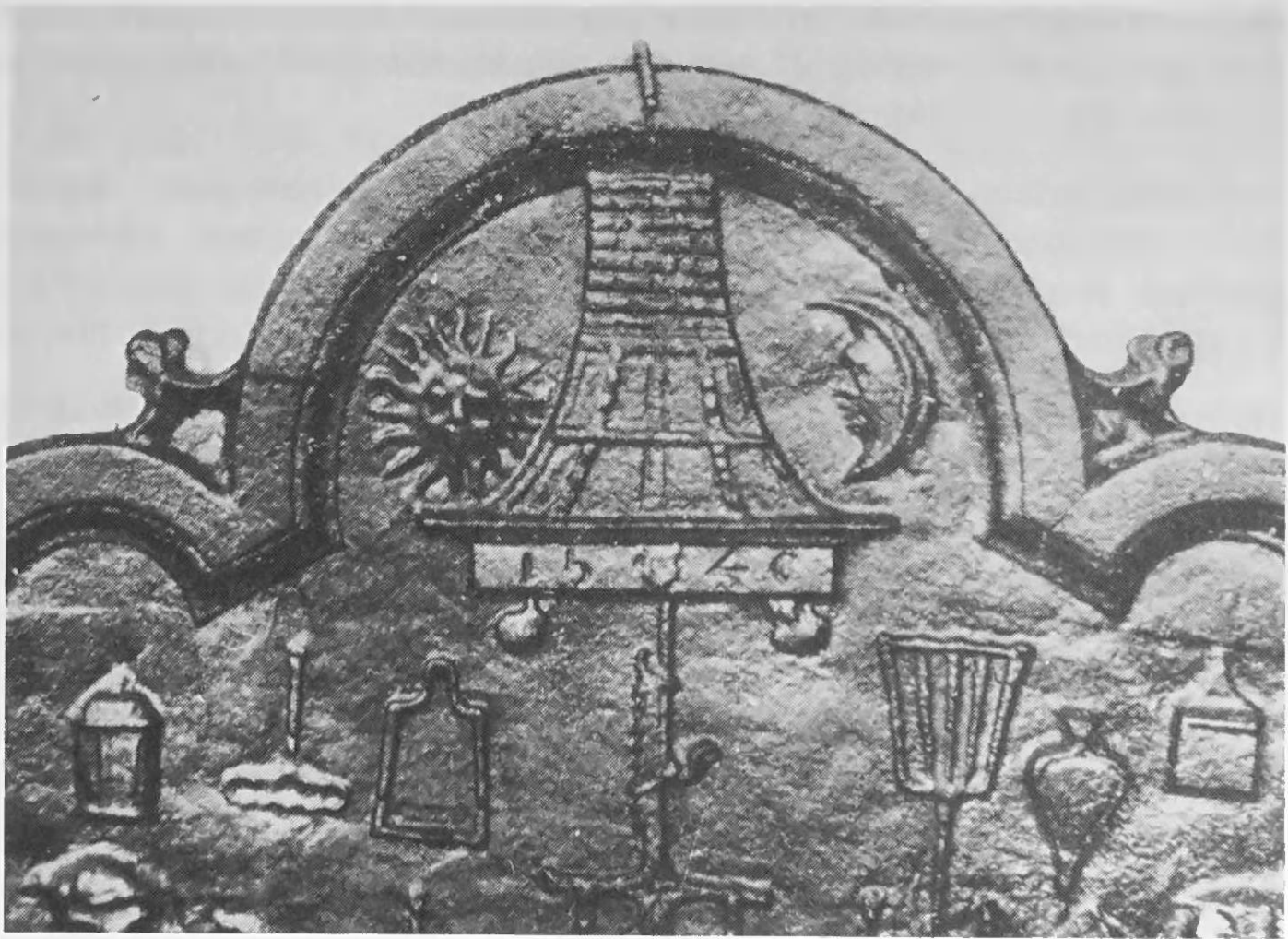
Hier staat te weten, dat men alle Bomen, of Heesteren, welke men geerne wel zag groeyen, moet snoeyen met een wassende Maan, als ze vol sap zijn.

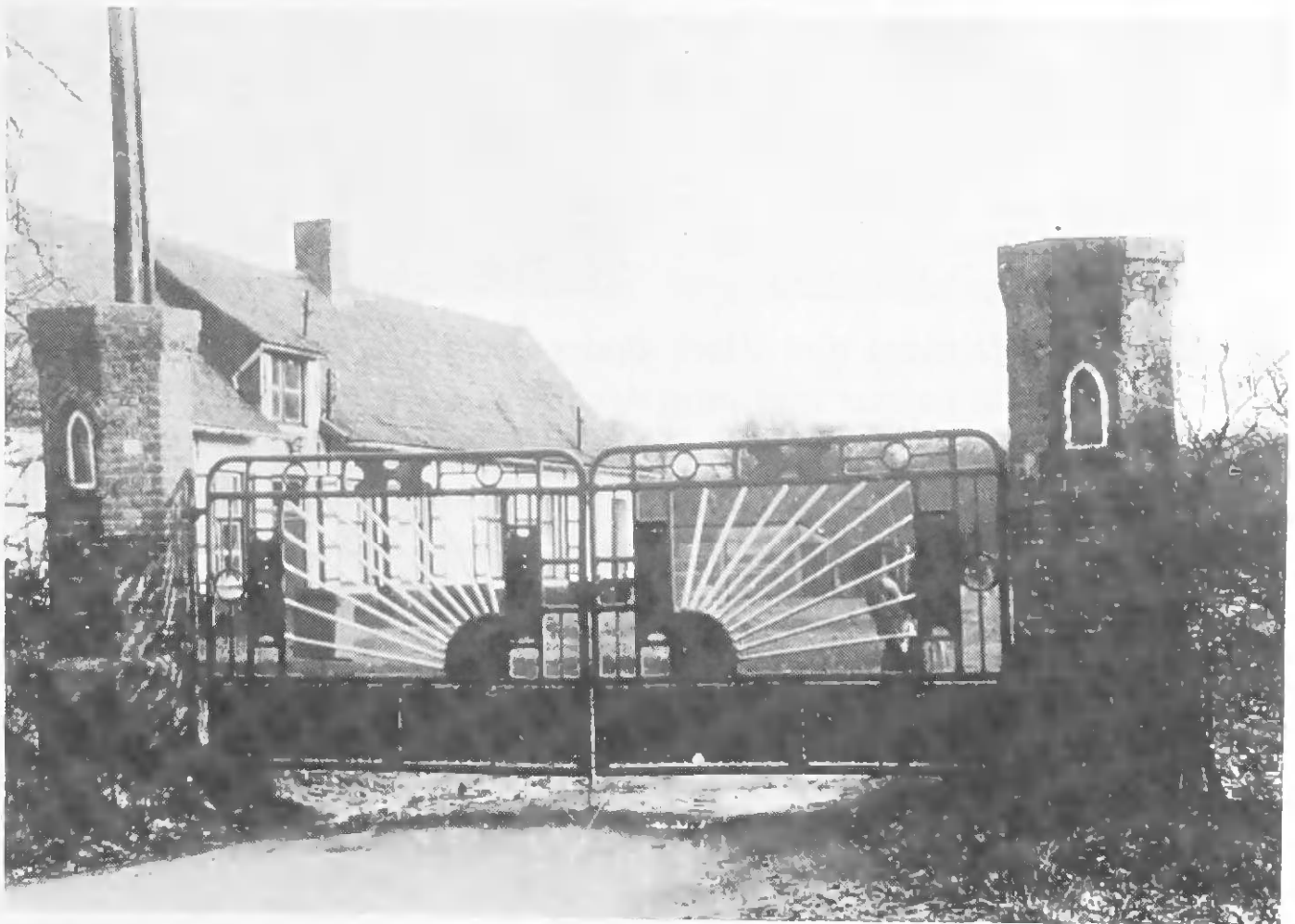
Zonnerad in uilengat.

Zonnerad in uilengat.

Afbeelding van zon en maan op haardplaat.

Misschien zijn de zonnen die we op hekken aantreffen afbeeldingen van zon en maan...

Wil men de gehele winter over deze Appelen goed houden, zonder verrotting, zoo plukke men die af met de hand, in de maanden September en October, met volle Maan, en droog weer.

Ook meende men vroeger dat de maan invloed had op het weer. Zo betekende verandering van maanstand, een verandering van weer. Gebeurde dat niet, dan bleef het weer zoals het was, voortduren tot een volgende verandering van maanstand.

Dat almanakken tot op onze dagen ook de maangestalten aangeven zal dan wel geen toeval zijn.

Na wat hiervoor gaat zou men verwachten dat ook de maan als symbool haar plaats heeft op hekken en woningen. Specifieke afbeeldingen van de maan zijn echter zeldzaam. Als we dan al eens een afbeelding van de maan aantreffen, dan vinden we meestal daarnaast ook de zon afgebeeld. Op prenten in oude boeken over alchemie worden zon en maan dikwijls naast elkaar afgebeeld (8). Ook op wapenschilden worden zon en maan soms samen aangetroffen. Clemens TREFOIS (9) vermeldt te Mater bij Oudenaarde een deurkalf met *zon- en maanteken naast Christusmonogram*.

Op een uit 1546 daterende hardplaat, bewaard in het Gruthusemuseum te Brugge, vonden we eveneens zon en maan naast elkaar afgebeeld. Mogelijk zijn de schijven met stralenbundel of de wielen, welke we soms naast elkaar aantreffen op hekken of woningen, voorstellingen van zon en maan. Enig bewijs daarvoor is er echter niet.

2. Overblijfselen van de vroegere plantenkultus.

Destijds moet de mens niet alleen onder de indruk gekomen zijn van de hem omringende natuur met uitgestrekte wouden en een grote verscheidenheid van planten, hij moet ook diep doordrongen geweest zijn van het besef dat zijn leven in belangrijke mate afhankelijk was van de plantenwereld. Planten verschaften de mens voedsel. Met hout kon hij vuur maken, wapens en werktuigen vervaardigen, woningen bouwen. Planten gebruikte hij om wonden te helen en ziekten te genezen.

Het ligt dan ook voor de hand dat planten vereerd werden, toegewijd waren aan één of andere godheid of gebruikt werden bij rituele handelingen.

Heilige bomen en wouden kwamen voor, zowel bij Grieken en Romeinen, als bij Kelten en Germanen.

In de vlakte van Olympia lag een heilig woud dat was toegewijd aan Zeus. Heiligdommen van Apollo vinden we op bergen en omringd van bossen.

In het woud van Dodona stond een heilige eik. Uit het geruis en geritsel van zijn bladeren meende men de stem van de goden te horen.

In het oude Italië werden Silvanus en Faunus als veld- en bosgoden vereerd. Latijnse schrijvers maken herhaaldelijk gewag van heilige bomen en wouden. In zijn *De agricultura* schrijft CATO de Oudere (234 v. Chr. - 149 v. Chr.) dat de landeigenaar, die zijn bossen wil omhakken om ze in kultuur te brengen, eerst de goden om vergiffenis moet vragen.

Verschillende romeinse bronnen vermelden dat bij de Kelten heilige bomen en wouden voorkomen. Daar worden de goden vereerd en worden offers gebracht.

Uitgestrekte wouden en een grote verscheidenheid van platen.

Over de Germanen schrijft TACITUS : *Overigens vinden ze het omwille van het hoog aanzien van de hemelse bewoners niet gepast hun goden met muren te omgeven of ze naar menselijke gedaante voor te stellen. Zij wijden hen heilige bossen en wouden toe en geven de naam van godheid aan deze geheimzinnigheid, die ze vol schroom bejegenen* (6).

Ook uit de tijd van de kerstening zijn er heel wat vermeldingen die wijzen op een algemeen verspreide boomkultus in de voorkristelijke tijd.

Zo wordt vermeld dat Benedictus in 529 op de flanken van de berg Cassinum het altaar van Apollo vernielde en de aan *demonen* gewijde bosjes in brand stak. Op die plaats richtte hij een kapel op ter ere van St. -Maarten en het altaar wijdde hij aan Johannes de Doper toe. Later werd daar het benedictijnerklooster van Monte Cassino opgericht (10). Te Geismar in

het woud ten noorden van Hessen velde Bonifacius een heilige eik. Daar werd een altaar ter ere van de heilige Petrus opgericht. Weldra zou daar het klooster van Fritzlar verrijzen (10).

Volgens de legende zou ook de abdij van Afflighem opgericht zijn daar waar voorheen een heilige eik stond (11).

We verwijzen hier eveneens naar het uit 1366 daterende verhaal van Gillis de WEVEL over het leven van de heilige Amandus. Een passage daaruit heeft naar alle waarschijnlijkheid te maken met het ontstaan van de parochie Beernem. Hier is sprake *Van eenen afgod, die daer stoed, daer zi om dreven den bliden moed*. Amandus vernielt de afgod maar dat wekt de woede van het volk op. Iemand wil Amandus zelfs om het leven brengen.

Veldkruis omringd door linden.

Op wondere wijze verandert zijn boog echter in een boom. Volgens het verhaal staat die *Sente Amandsboom* daar in 1366 nog steeds *voor die kerke* (12). Het verhaal mag dan legendarisch getint zijn, ook hier blijkt een kerk de plaats ingenomen te hebben van een vroeger heiligdom. De *Sente Amandsboom* is allicht een verwijzing naar de heilige boom die daar destijds stond.

Tenslotte kan gezegd dat bepalingen in diverse kerkelijke teksten uit de vroege middeleeuwen het bestaan van een algemeen verspreide plantenkultus bevestigen.

Het is dan ook niet verwonderlijk dat heel wat elementen van die vroegere plantenkultus tot op onze dagen zijn blijven voortleven.

Rond onze kerken, op begraafplaatsen, bij veldkruisen en veldkapelletjes vinden we heel dikwijls bomen. Meestal zijn het linden of eiken.

Ook op de erven van hofsteden en plattelandswoningen vinden we, ondanks het feit dat in de voorbije jaren heel wat bomen zijn gerooid, nog linden of eiken terug. Vaak flankeren ze de ingang van het erf. Soms verwijst een Onze-Lieve-Vrouwbeeldje aan of bij de bomen naar de kerstening van de vroegere schuts- en vruchtbaarheidssymbolen.

We citeren hier ook Stijn STREUVELS: *De notelaar, de pereboom zijn de beschermgeesten die de woning met hun machtige kruin overlompen, het zijn de goedaardige reuzen die over het schamel dak hun sterke armen gespreid houden om het voor alle kwaad en hemels geweld te vrijwaren* (13).

Ingang van hofstede geflankeerd door eiken.

Ook het plaatsen van *de mei* op een nieuwe woning, wanneer het gebint klaar is, verwijst naar de vroegere boomkultus. Daarmee wilde men huis en toekomstige bewoners behoeden voor onheil. Tot het begin van deze eeuw was het plaatsen van *de mei* een feestelijk gebeuren dat algemeen verspreid was. Vandaag is dat gebruik nagenoeg verdwenen.

In de germaanse mythologie is Ygdrasil de wereldboom, de levensboom. Het was of is dan ook geen toeval die levensboom afgebeeld te zien op het gevelvlak van vakwerkwoningen (9) of op hekken (14).

Op heel wat plaatsen was of is de meiboomplanting een jaarlijks weerkerend gebruik. Het feest begon met het vellen van de meiboom. Na het planten en versieren van de meiboom werd er uitbundig gezongen, gedanst en feest gevierd.

Ook sommige struiken hadden een bijzondere betekenis. Tot in recente tijden kwam de vlier algemeen voor op onze erven.

Stijn STREUVELS schrijft in dit verband; *De vlierstruik die over de mes-sing een tent vormt, brengt de bewoners 't eerst van al wat groen, de boodschap der lente, - 's zomers geurt zijn witte bloesem als balsem om het huis, en de bessen die later op rijpen, worden als geneesmiddel tegen ontelbare kwalen gebruikt. In de oortijden reeds beschouwde men de aanwezigheid van de vlierstruik als geluk aanbrengend, en om die reden wordt hij nu nog door de landman vereerd en wil niemand hem missen* (13).

Een aanwijzing voor de bijzondere betekenis van de vlier vinden we in een bevel van koning EADGAR (959 - 975), waarin *de ijdele gebruiken met vlier en menig andere bomen* verboden worden (11).

Palmtakje op gevel.

Een andere belangrijke struik is de palm (*Buxus sempervirens*). Op Palmzondag worden de palmtakken gewijd. In de woningen werd het kruisbeeld bestoken. Ook op woning, stalling en schuur werden palmtakjes aangebracht. Imkers staken een takje op hun bijenkorven. Op sommige plaatsen werden palmtakjes ook op het land aangebracht. Het palmtakje

moest aldus bescherming brengen tegen onweer en ander onheil. Ook hier ontkomt men niet aan de indruk dat dit kristelijk gebruik een overblijfsel is van de vroegere plantenkultus.

Een vaak voorkomend motief is de *lelie*. In werkelijkheid gaat het hier allicht om de *gele lis* (*Iris pseudacorus*). Bij de Grieken was deze plant het symbool van leven en heropstanding. Ook bij ons had de lelie of lis een bijzondere betekenis.

Middeleeuwse machthebbers worden soms afgebeeld met de lelie of lis. In de regalia van vorsten was de *lelie* een vaak voorkomend motief. De *fleur de lys* was het embleem van het franse koningshuis. De wapenschilden van heel wat adellijke geslachten voeren de *lelie*.

Wapenschild van Mesen (W.-VI.).

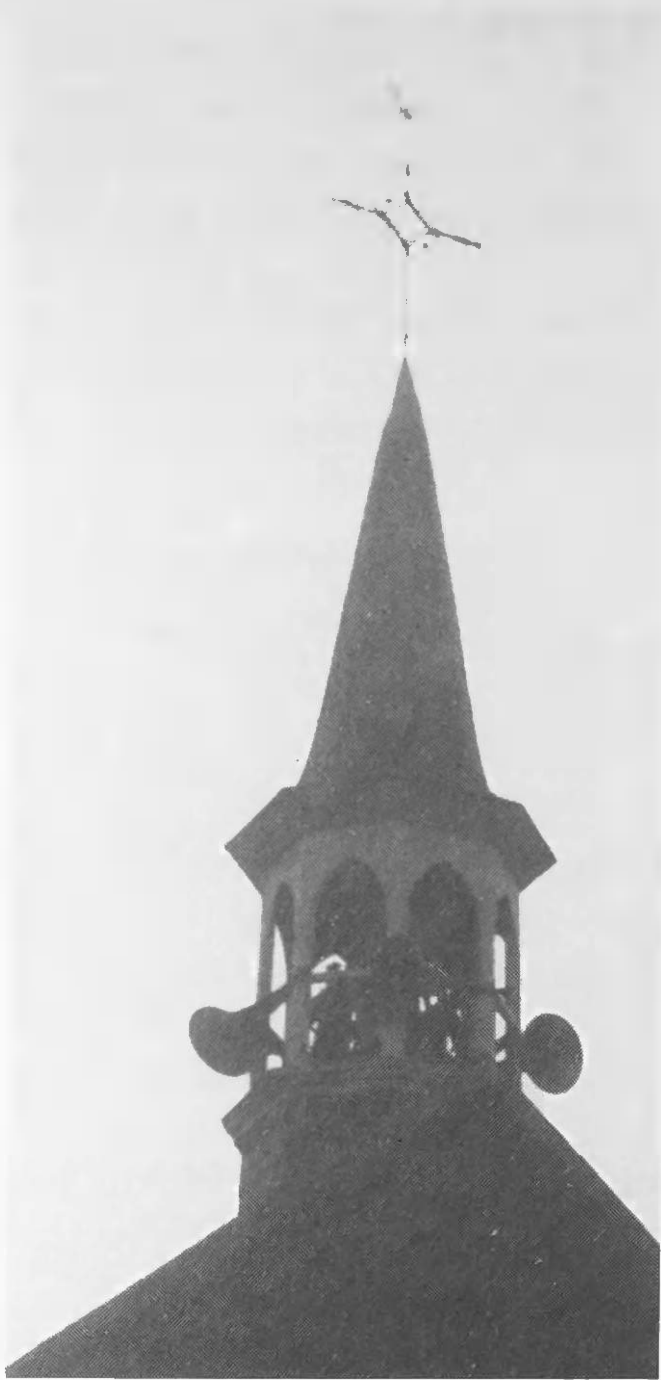
Ook op woningen en hekken vinden we de *lelie* terug. Destijds was het de gewoonte om de nok van strodaken met graszoden of heideplaggen te bekleden. Op heel wat plaatsen werden daarvoor ook planten gebruikt. Zo worden ondermeer de lis en het huislook vermeld. (9) Het aanbrengen van graszoden, heideplaggen of planten had uiteraard een technische functie. Het feit dat we het leliemotief tot op onze dagen aantreffen, laat echter vermoeden dat de lelie of lis ooit een beschermende functie had. Het *tuiltje* uit stro, dat strodekkers op beide nokuiteinden aanbrachten is allicht een voorstelling van de lelie of lis.

Uit de late middeleeuwen dateren de vorstpannen versierd met een gestileerde irisplant. (9) Van sommige gebouwen is de nok van het dak versierd met bloemmotieven in zandsteen of smeedwerk. Men hoeft niet veel verbeelding te hebben om in die bloemmotieven de iris te herkennen.

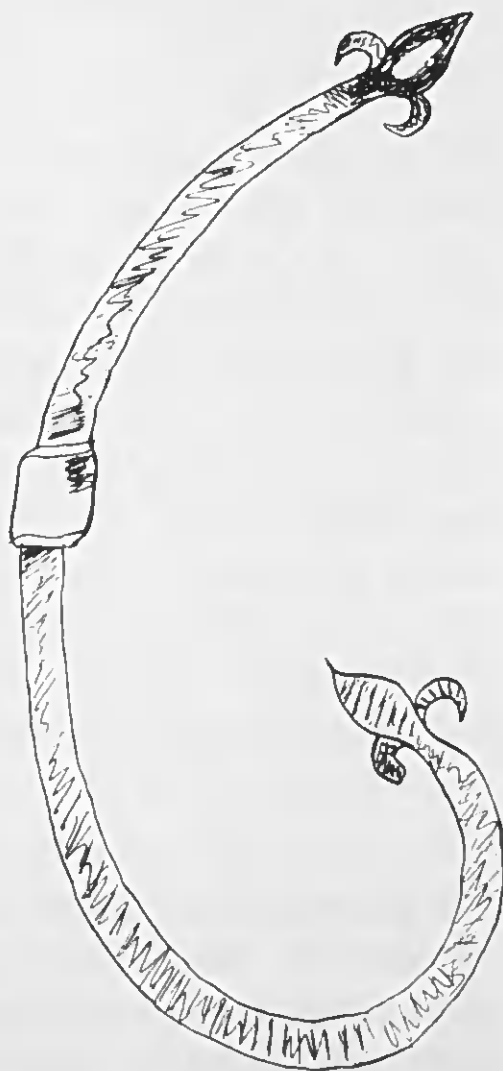
Op plattelandswoningen zijn de ankers doorgaans eenvoudig en louter functioneel. In zeldzame gevallen zijn ze kunstig versierd, soms met het leliemotief. De ankers op oude stadswoningen zijn dikwijls mooi versierd. Ook hier vinden we het leliemotief geregeld terug.

Op het platteland komen hekken in smeedijzer frekvent voor. De uiteinden van de hekkenspijlen zijn meer dan scherpe punten, bedoeld om indringers te weren. Heel dikwijls zijn de spijlen versierd met het leliemotief.

In de kristelijke ornamentiek is het leliemotief een vaak voorkomend element. De *lelie* is bovenal het embleem voor Onze-Lieve-Vrouw. Hier symboliseert de *lelie* de zuiverheid.

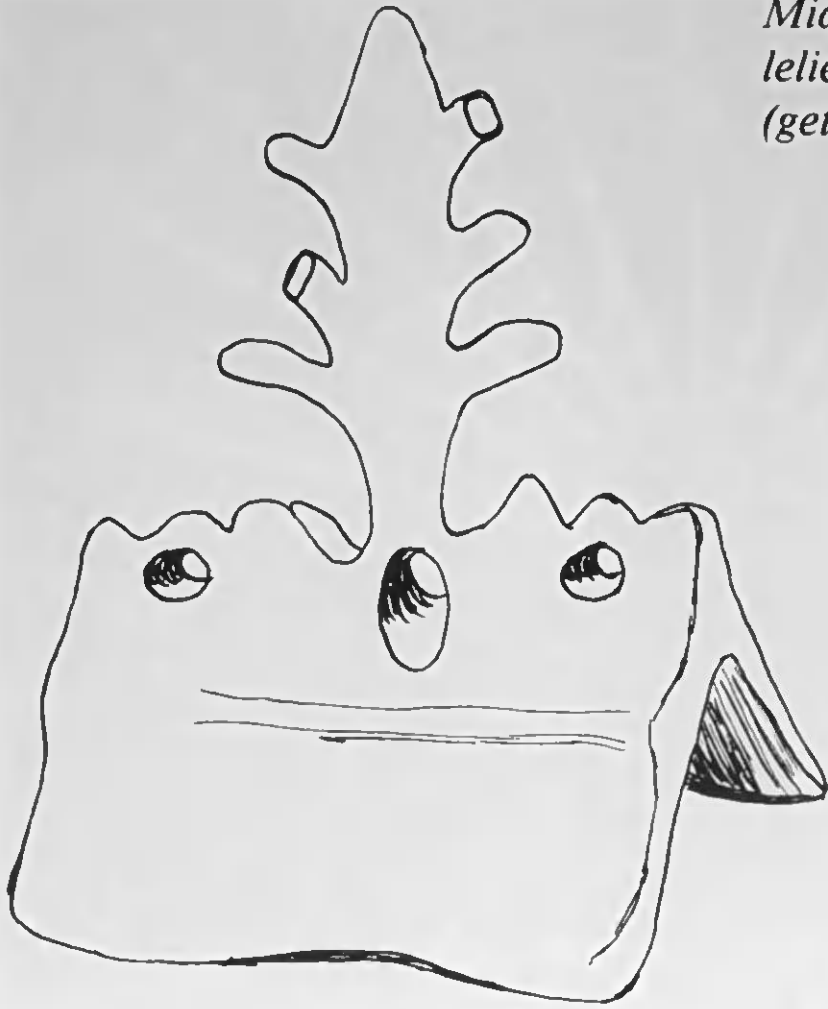

Torenkruis op de kerk van St.-Maria-Aalter. De uiteinden zijn versierd met het leliemotief.

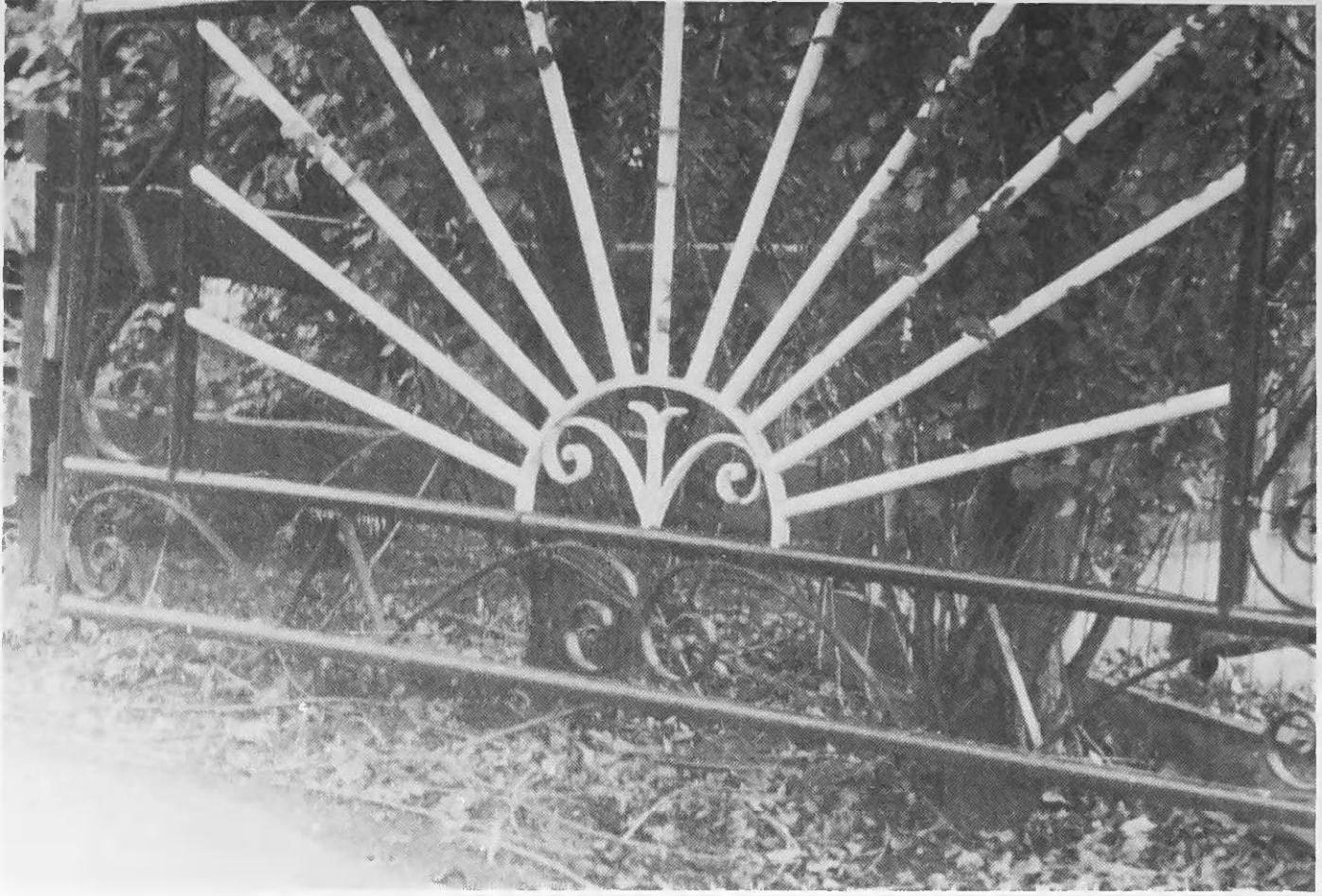
Anker versierd met lelies (getekend naar Clemens Trefois).

*Middeleeuwse vorstpan met
leliemotief
(getekend naar Clemens Trefois).*

*Lelie op hek.
Kerk Beernem.*

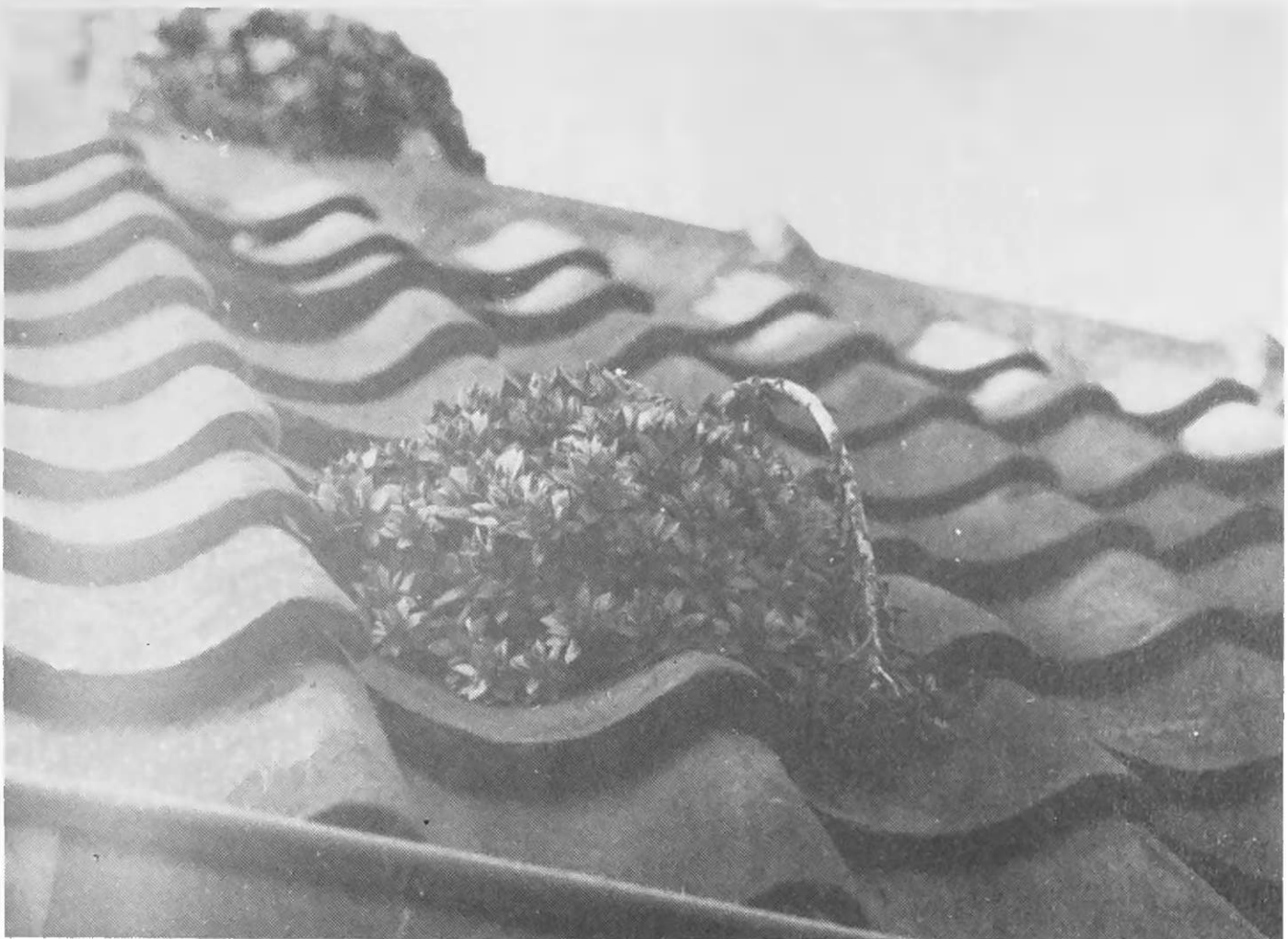

Hek versierd met lelie en zon.

*Hek van het hof
Kliplo. In de pijlers
is een Onze-Lieve-
Vrouw-beeldje aan-
gebracht. De hek-
kenspijlen zijn ver-
sieraard met lelies.*

Hoger vermeldden we al het aanbrengen van het huislook op daken. Hier en daar vinden we deze plant ook vandaag nog op onze erven. Het huislook (*Sempervivum tectorum*) behoort tot de vetplantenfamilie. De naam huislook zegt weinig over de bedoeling die men vroeger had met het aanbrengen van deze plant op de daken van woningen, stallingen of schuren. Meer duidelijkheid brengen de volksnamen: donderblad, donderbaard, Wodansbaard. Het huislook werd destijds op daken aangebracht om de woning te beschermen tegen blikseminslag. Vermelden we hier ook dat het huislook een geneeskrachtige plant was.

Huislook op dak.

Soms zijn de gevels van onze landelijke woningen begroeid met klimop (*Hedera Helix*). Bij de Grieken was de klimop een heilige plant, toegewijd aan de god Dionysus. Het is mogelijk dat de immergroene klimop, die in de bossen tot in de hoge boomkruinen groeit, ook bij de noordelijke volken een bijzondere betekenis had. Konkrete aanwijzingen daarvoor zijn echter vrij schaars. Zo zou bij de Germanen de klimop toegewijd geweest zijn aan de dondergod Donar (Thor) (14).

Misschien is ook het veelvuldig gebruik van klimop als sierelement in de middeleeuwse kunst een verwijzing naar die bijzondere betekenis.

Vermelden we hier tenslotte dat heel wat planten in de volkstaal een kristelijke naam hebben. Christusdoorn, Lievevrouwbedstro, Lieve-Vrouwenbloem, Sint-Janskruid, Sint-Pietersbloem, Sint-Jakobskruid, Sint-Maartensblomme zijn slechts een greep uit de vele planten die hun naam ontleen aan Christus, Onze-Lieve-Vrouw of een heilige. Talrijk zijn ook de kristelijke legenden waarin planten een rol spelen. Het gebruik om, bij feestelijke gelegenheden, kerken, kapellen en heiligenbeelden met bloemen te versieren heeft allicht een verre oorsprong.

*Respekt voor de ons omringende
plantenwereld.*

Het respekt dat de mensen vroeger hadden voor de hen omringende plantenwereld is vandaag ver zoek. Toch zouden wij beter dan onze voorouders moeten beseffen dat ons leven in belangrijke mate afhankelijk is van de ons omringende plantenwereld. Planten zijn immers de enige levende wezens, die met behulp van zonlicht, anorganisch materiaal kunnen omzetten tot de voor mens en dier onontbeerlijke voedingsstoffen.

(Wordt vervolgd).

Jan CAMERLINCKX

BRONNEN

- (1) F.E. FARWERCK: *'Noordeuropese mysteriën en hun sporen tot heden'*.
- (2) Stijn STREUVELS: Verzameld werk *'Dagen'*.
- (3) Magda CAFMEYER: *'Van Aswoensdag tot Lichtmis'*.
- (4) Jan de VRIES: *'Edda-, Goden- en heldenliederen uit de Germaanse oudheid'*.
- (5) Gaius PLINIUS: *'de Naturalis Historia'*.
- (6) TACITUS: *'Germania'*.
- (7) Julius CAESAR: *'De bello Gallico'*.
- (8) E.J. HOLMYARD: *'L'Alchimie'*.
- (9) Clemens TREFOIS: *'Landelijke architectuur'*.
- (10) Verschillende auteurs: *'Benedictus Pater Europae'*, Mercatorfonds, Antwerpen.
- (11) Is. TEIRLINCK: *'Plantenkultus'*.
- (12) Alfons RYSERHOVE: *'Geschiedenis van Beernem'*.
- (13) Stijn STREUVELS: Verzameld werk *'Land en leven in Vlaanderen'*.
- (14) Jan VAN HINTE: *'Oude symbolen op hekken'*, Ons Heem, 1974.

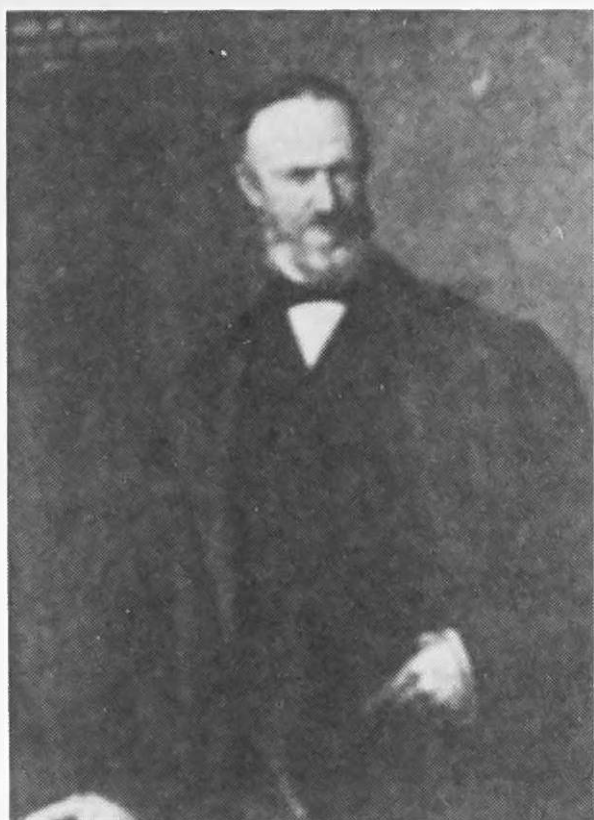
DE FAMILIE DE SEILLE TE BELLEM EN TE SLEIDINGE

Bij de aanstelling van onze gewezen pastoor E.H. Janssens, in de parochie Sleidinge, werd mijn aandacht ongewild getrokken op een merkwaardig grafmonument tegen de buitenmuur van de kerk. Hierop las ik de volgende tekst:

*„Grafstede van Mijnheer Eduardus Benedictus Celestinus de Seille, geboren te BELLEM de 7en aug 1805 en overleden te Sleidinge den 17en sept. 1878 en van zijn zuster Juffrouwe Melania Felicita Perpetua, geboren te BELLEM den 10en nov. 1799 en overl. te Sleidinge, den 19en maart 1881
Bid voor hunne zielen.”*

Naar aanleiding van het 100-jarig bestaan van het Psychiatrisch Ziekenhuis en Revalidatiecentrum 'Sint-Jozef' bestuurd door de Broeders Hiëronymieten te Sleidinge, werd een brochuurtje samengesteld door de Heer Achiël De Vos, waaruit we volgende gegevens putten: ... „De familie De Seille was afkomstig van Steenhuise. Jan Frans Lodewijk de Seille huwde de Bellemse notarisdochter Monica De Langhe en kwam zo in dit groene Meetjeslands dorp terecht. Hij zou er later, in de Franse tijd, nog burgemeester worden. Hier werd, naast Edward en Melanie, die zich later in Sleidinge zouden vestigen, ook Leo geboren, die priester zal worden, om in 1882 als missionaris uit te wijken naar de Potawatomes-Indianen aan het Michiganmeer. Hij overleed er in 1837 en werd als een heilige vereerd. Gezelle refereert er zelfs naar in zijn 'Song of Hiawatha'.

Edward de Seille
(1805-1878)

Menalie de Seille
(1799-1881)

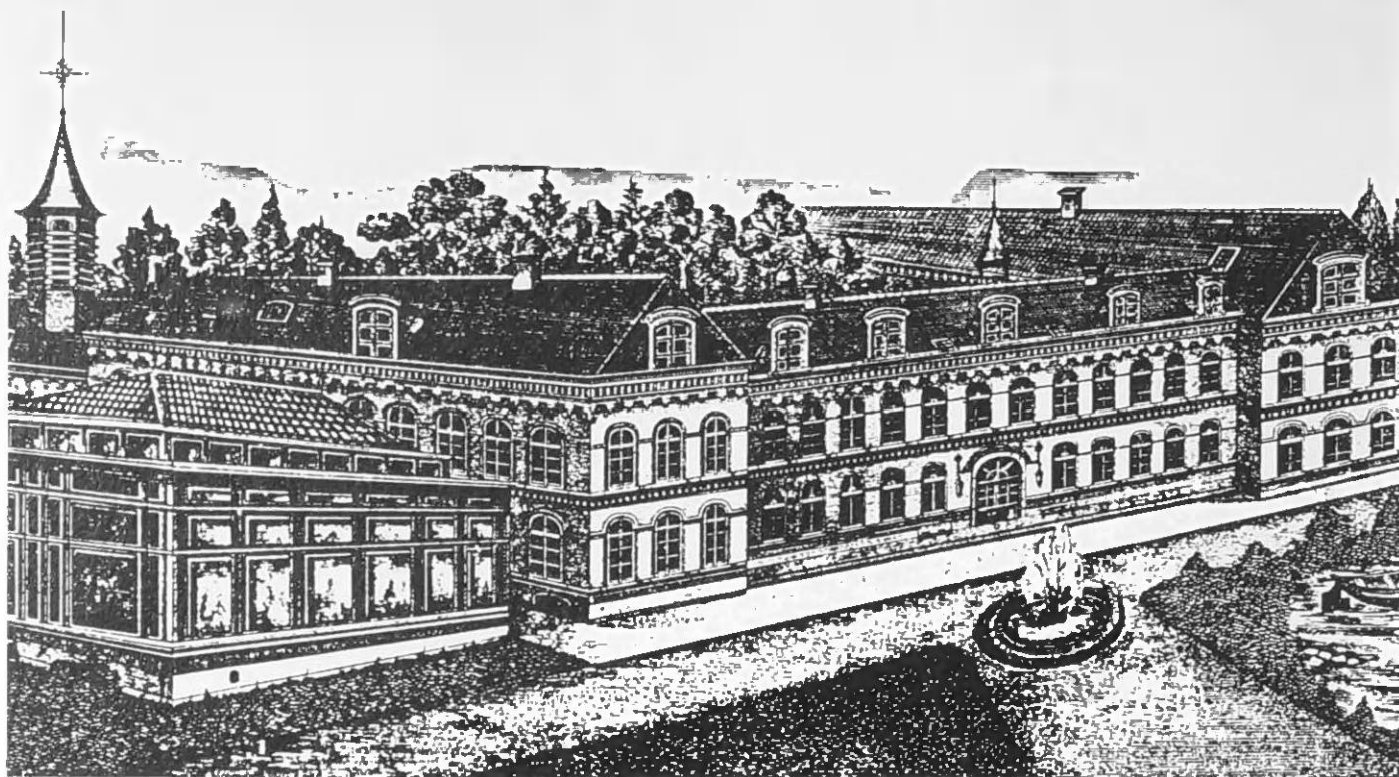
Het juiste tijdstip waarop Edward en Melanie naar Sleidinge uitweken, evenals de reden waarom, konden we nog niet achterhalen. (Noot: waarschijnlijk niet vóór 1842, jaartal van het overlijden van hun moeder, Monica De Langhe, te Bellem).

Edward en Melanie, beiden ongehuwd, wonen er samen met hun 26-jarige meid, Natalia Lippens, afkomstig van Aalter.

Wat er ook van zij: de familie de Seille woonde reeds geruime tijd in Sleidinge, toen de ziekte van Edward een beslissende wending gaf aan de bestemming van hun kasteeltje op het einde van de Weststraat. De zenuwzieke Edward werd inderdaad ten huize verpleegd door Broeder Norbertus, broeder van Sint-Jan-de-Deo te Gent. Ondanks de beste zorgen over-

leed Edward op 17 november 1878 en zijn zuster schonk als dank voor de goede zorgen aan haar broer besteed, haar eigendom, ongeveer 5 ha., aan de Broeders, met de clause er een toevluchtsoord voor rustbehoevende patiënten op te richten met Sint-Jozef als schutpatroon.

Toen Melanie op haar beurt overleed op 19 maart — een symbolische dag in verband met de vooropgestelde benaming van het instituut — kon een aanvang gemaakt worden met de eigenlijke vestiging van het instituut. Dit instituut heet in de volksmond nog altijd het KNEIPP-gesticht, wegens de vroegere toepassing van de koudwatergeneeskunde, destijds ontwikkeld door Sebastiaan Kneipp, een Duits rooms-katholiek priester. Thans wordt het bestuurd door de Broeders Hiëronymieten...”

Psychiatrisch Ziekenhuis en Revalidatiecentrum "St.-Jozef" te Sleidinge

Keren we nu terug naar de familie De Seille:

Father Louis de Seille was de eerste Vlaming die het aandurfde zich op de weelderige oevers van de Sint Joseph River te vestigen. Voordien was hij onderpastoor geweest te Bellem en te Hansbeke. Het gevolg is, dat de meeste immigranten in St. Joseph Country, mensen zijn uit Sleidinge, Hansbeke en Bellem. Drie Hansbekenaren vergezelden hem in 1832 (1831?) naar Amerika: Frederik en Bernard Reyniers (zijn gewezen misdienaars) en Karel Ronsele. Maar er zat nog geen toekomst in de streek en

na een jaar keerden ze terug naar huis. Father de Seille bracht ze tot New York en betaalde zelf hun reis.

Charles de Seille, zijn broer, was op 26-jarige leeftijd burgemeester van Hansbeke en bewoonde het kasteeltje in de huidige Voorstraat (noot: waar vroeger de jonge graaf de Bougies verbleef en dat nog bekend staat als *Sels kasteel*).

De moeder van Edward, Melanie, Louis en Charles de Seille was de zuster van Joannes De Langhe, onderpastoor te Bellem van 1802 tot 1811 en pastoor te Aalter van 1811 tot 1840.

Hun grootvader, Philip Eugeen De Langhe, was notaris te Bellem van 1774 tot 1795. Hij was geboren te Bellem in 1737 en gehuwd op 26.08.1759 met Monica Bernadina Wyts. Zijn notulen werden een paar jaar geleden te Brussel te koop aangeboden.

ENKELE AANTEKENINGEN I.V.M. DE FAMILIES DE LANGHE EN DE SEILLE.

— Uit de geboorte-akte van Melanie de Seille: geboren te Bellem den 10en nov. 1799, dochter van Jean François Lucas de Seille en van Monica Bernardina Josepha De Langhe, Dorp Bellem.

Agent van den Burgerlijken stand: Pieter Jacobus Van Poecke.

Getuigen: Dominicus Josephus De Langhe oud 28 jaar, organist, en Albertin Damman, oud 27 jaar, herbergier.

— Uit de geboorte-akte van Edward de Seille: Bellem, 7 aug. 1805 ...devant nous, Pierre Jaques Van Poucke, Maire et Officier de l'Etat Civil de la commune de Sommergem... - ... en présence de Philippe Eugène de Langhe, agé de soixante-sept ans, profession de Rentier... et Dominique Joseph de Langhe, agé de vingt-huit ans, profession de sacristain.

— Uit de overlijdensakte van Philip Eugeen de Langhe, notaris te Bellem ...geboren te Bellem 1737 ... - gehuwd te Bellem op 26.08.1759 met Anna Maria Bake ... - overleden te Bellem op 5 maart 1807, in zijn woning huisnummer 6, dichtbij de kerk... - Aangifte: Joannes, Zacheüs de Langhe oud 46 jaar, onderpastoor te Bellem, zoon van de overledene en Jean François Luc de Seille, 60 jaar, rentenier, schoonzoon v.d. overledene ... ambtenaar van de Burg. Stand: Dominique Joseph De Langhe.

— Uit de overlijdensakte van Mademoiselle Maria, Henriette, Charlotte de Seille: ...geboren te Sleidinge in 1790 - ...overleden in het huis van haar vader, te Bellem, Dorp, oud 28 jaar - ... Aangifte: Charles, Joseph François de Seille, burgemeester te Hansbeke en er wonend en... Louis Jean Hyacint de Seille, student, wonend te Bellem. - ... De overledene was dochter van Jean François Luc de Seille.

— Uit de overlijdensakte van Jean François Luc de Seille: ...overleden te Bellem op 16.11.1818 - oud 72 jaar, rentenier te Bellem, geboren te Steenhuyse -... zoon van Ignace François en van Anna Isabelle D'Haene - Aangifte: Charles, burgem. te Hansbeke en Louis, theologant, wonend te Bellem.

— Uit de overlijdensakte van Monique De Langhe: ...overleden in haar woning op de wijk dorp, op 8 mei 1842. - Aangifte: Charles, grondeigenaar te Hansbeke en Edward: haar kinderen.

Cyr. Lootens
Voorzitter Heemkundige Kring
'Emiel Mettenanxt' te Bellem.

BRONNEN:

- Gemeente-archief Bellem.
- 'Vlamingen in de Wereld' door E.H. Arthur Verthé en Bernaerd Henry.
- Geschiedkundige schets van het Psychiatrisch Ziekenhuis en Revalidatiecentrum 'Sint-Jozef te Sleidinge 1882-1982', door Achiël De Vos.

WIE KENT WIE?

DE LAGERE MEISJESSCHOOL TE AALTER-CENTER ANNO 1931.

Op deze foto ziet men de leerlingen van het achtste studiejaar tijdens een bijeenkomst na de prijsuitreiking.

Van links naar rechts:

Onderste rij: Gabriëlle Versele, Madeleine Defauw (+), Josette Mestdagh (+) (met kroontje en medaille voor de prijs van uitmuntendheid), Germaine Van Hecke en Marcella Francoys (+).

Tweede rij: Julia Cools, Maria Sucaet (+), Maria Van Maldeghem (+), Julia Lievens, Clara Dierickx, Clarisse Dierickx en Emma Smessaert.

Bovenste rij: Andréa Maerschallck, Leona De Neve, Anna Santens, Julia Lambrecht, Clara Vercruysse en Germaine Smessaert (+).

Foto bezorgd door Maria Mestdagh.

DE V.K.A.J. VAN AALTER-CENTER
WERKJAAR 1945-1946.

Foto genomen op de koer van het patronaat.

*Bovenste rij van links naar rechts: Anna De Bruyne, Bertha De Schee-
maecker, Irma Claeys, Mariette Blondia, Suzanne Cocquyt, Margriet De
Baene, Anna Van de Keere, Madeleine De Baene en Césarine De Meyer.
Tweede rij van links naar rechts: Yvonne De Foor, Marie-Louise Saelens,
Yvonne Van de Keere, Margriet Smessaert, Paula Rodts, Anna Mijns-
berghe, Diane Hooft, Marie-Josée Van den Kerchove, Anna Janssens,
Anna Callant, Irène De Meyer, Julienne De Doncker, Anna Saelens,
Angèle Remy, Agnes Wille, Marie-Josée De Roest en Irène Van den Bos-
sche.*

*Onder van links naar rechts: Georgette Verbeke, Godelieve Callant,
Godelieve De Sutter, Anna De Meyer en Julia Lambert.*

Foto bezorgd door Robert Bonami.

HET EERSTE STUDIEJAAR VAN DE MEISJESSCHOOL TE AALTER-CENTER ANNO 1921.

Van l.n.r.:

Onder: Julienne Van Poecke, Irma Hutsebaut, Marie Van Yperen, Margriet Carrette, Clara Maerschalck, Georgette Van Vooren, Madeleine De Muyt, Irma Engels, Marie-Josée Regard, Maria Mestdagh en Julia Bultinck.

2de rij:

Juffrouw Maria Van Caeneghem (later echtgenote Raymond Van den Broecke), Maria Taideman, Suzanne Wittewrongel, Clarisse Carrette Dematrie Neyrinck, Madeleine Van Dyck, Alice Van Dyck, Elisabeth De Cramer, Mariette Braeckeveldt, Elisabeth Van de Reviere, Godelieve Danneels en Godelieve Ornelis.

Boven :

Maria Van Kerrebroeck, Godelieve De Neve, Dorothy Gelaude, Olga De Buysser, Clarisse Van Acker, Mariette Ardeel, Rachel De Bel, Maria De Zutter en Maria De Brouwer.

Foto bezorgd door Elisabeth De Reviere.

DE MEISJESSCHOOL TE AALTER-CENTER
6de EN 7de LEERJAAR ANNO 1921.

Van l.n.r.;

Onder:

Julia Cocquyt, Juliette Verhoustraete, Julienne Van Poucke, Martha Van de Sompel, Angèle Verhoustraete, Marie Dhulster, Maria Willems, Maria De Wulf, Julia Van Gampelaere.

2de rij:

Maria Thys, Laura De Baets, Henriette Verhoustraete, Elza Van Nieuwenburgh, Margriet Van Maldeghem, Germaine Neiryndck, Irma Hooreweghe, Andréa Martens, Maria Van de Keere, Marie-Louise D'Hoore en Zuster Hubertine.

3de rij:

Yvonne Van de Reviere, Maria Steenbeke, ...?..., Agnes De Cramer, ...?..., Zulma Steenbeke, Hilda D'Huyvetter, Bertha Schoonaert, Gabrielle Cocquyt, Laura Smessaert en Celesta Santens.

Boven:

Maria Van Nieuwenburgh, Zoé Hutsebaut, Adèle Van Parijs en Laura De Vliegheer.

Foto bezorgd door Elisabeth De Reviere.

DE LAGERE JONGENSSCHOOL VAN AALTER CENTER IN 1938.

Van links naar rechts:

Bovenste rij: Meester Gregorius Vestens, Antoine De Meyer, Georges Thys, Maurice De Waepenaere, Marcel Blondia, Roger Vrient, Georges François, Gilbert De Vliegheer, Georges Vercammen, Kamiel Van den Broucke, René Standaert, Julien Bruggeman, André De Clercq en meester Jan Alyn.

Middenste rij: De Riviere Antoon (?), André De Doncker, Léon Schaubroeck, Omer Vergotte, Gerard Colpaert, Oscar Baeckelandt, Jozuë Van de Walle, Herman De Brouwer, Valère De Buysser, Rudolf De Clercq, Maurice Hollands, Gabriël De Muynck, Robert Pisonier, Gerard De Ram en François Goeminne.

Derde rij onder: Raymond Neiryck, Maurice Grammens, Gerard Smeesaert, Frans De Vleeschouwer, André Ornelis, Omer De Clercq, Etienne Rutsaert, Albert De Riviere, Gentiël Dhaenens (?), Gaston Wyckstandt, André Van Ruymbeke en Léo De Baets.

Onderste rij: Amedé De Reviere, Leon De Ram, Arsène Dubron, Firmin Morthier, Gerard De Mulder, Godfried Verheecke, Gerard Meerschman, Julien Vande Moortel, Gerard De Vos, Omer Geldhof en Léander Bral.

Deze foto werd genomen in de Lente van 1938. Op de bovenste 2 rijen de leerlingen van het 4de studiejaar; onder, deze van het 3e studiejaar.

Hierna de eerste vijf van elke klas in juli 1938:

3de jaar: 1 Meerschman Gerard met 250 punten op 300
2 Neiryneck Raymond met 246 punten op 300
2 De Baets Léo met 246 punten op 300
2 Vande Moortel Julien met 246 punten op 300
5 Van Ruymbeke André met 242 punten op 300

De prijs van Godsdienst ging naar Raymond Neiryneck met 48 op 50; deze van goed gedrag naar Omer Geldhof met 18 op 20.

4de jaar: 1 De Buysser Valère met 277 punten op 300
2 Vergotte Omer met 263 punten op 300
3 Pisonier Robert met 253 punten op 300
4 Van den Broecke Kamiel met 251 punten op 300
5 De Meyer Antoine met 224 punten op 300

Hier ging de prijs van Godsdienst naar Valère De Buysser met 47 punten op 50. Jozuë Van de Walle behaalde de prijs van goed gedrag met 18 punten op 20.

Medewerkers: Tekst: Omer Geldhof en Robert Van Landeghem.

Foto: Jan Schaubroeck.

Aan alle medewerkers aan 'Wie kent wie?' hartelijk dank!

Maurice THYS

MEDEDELINGEN

OVERLIJDENS

In het voorbije jaar zijn twee van onze leden heengegaan, nl.:

Mevrouw Julia VERSCHAEVE, weduwe van Jozef Van Belleghem, Weibroekdreef 13 te Aalter. Zij werd op 5 april 1922 geboren en overleed op 16 juli 1984.

Achiel DE WAEPENAERE, echtgenoot van Georgette Criel. Hij woonde in de Baarzelestraat 10 te Aalter. Nadat zijn woning onteigend werd, verhuisde hij naar Ursel.

Hij werd geboren op 19 februari 1927 en kwam, als fietser, tijdens een auto-ongeval op 8 juni 1984 om het leven.

Wij bieden aan beide families onze innigste gevoelens van meeleven aan.

HISTORISCH MUSEUM VAN DE VLAAMSE STRIJD TE BELLEM

In het Historisch Museum van de Vlaamse Strijd te Aalter-Bellem is een zeer innemende tentoonstelling van dokumenten, boeken, foto's en brieven te zien. Zij hebben betrekking op de figuur van *Prof. J.F.J. Heremans*. (1825-1884).

Heremans stond o.m. aan de oorsprong van de studentenbeweging „'t Zal wel gaan”, was aktief lid van het Willemsfonds en was één van de eerste liberale schepenen van onderwijs te Gent. Hij kenmerkt het begin van de *Vlaamse aanwezigheid in het begin van het moedertaalonderwijs in België*, op middelbaar en universitair niveau.

Hij was een overtuigend liberaal en een overtuigd Vlaming; twee overtuigingen die 100 jaar geleden zó onverenigbaar waren, dat hij zich verplicht zag, zijn politieke loopbaan vroegtijdig af te breken. De ontgoochelde en verbitterde Heremans maakte het zijn biografieschrijvers extra moeilijk daar hij zijn vrouw de opdracht had gegeven zijn privé-archief te verbranden.

Toch kan u de vele andere aspecten aan de figuur verbonden, in kijkkasten en op panelen aflezen in het Historisch Museum van de Vlaamse Strijd tot 6 januari 1985. U krijgt er een overzicht van wat hij op politiek vlak heeft trachten te doen, hoe voortreffelijk zijn bibliotheek was samengesteld, zijn brieven, zijn omgang met tijdgenoten, de grote familie van het 19de eeuwse flamingantisme...

De tentoonstelling is georganiseerd in samenwerking met het archief van de Rijksuniversiteit Gent.

Er is ook gezorgd voor een schitterende beknopte biografie.

'*Prof. J.H.J. Heremans, pionier van het moedertaalonderwijs in Vlaanderen*', is een vlot geschreven en ongewoon interessante biografie (84 pagina's - 160 BF, geïllustreerd).

Openingsuren:

Werkdagen van 10 tot 12.15 uur en van 13.30 tot 17.15 uur.

Op zondag en zaterdag: van 13.30 tot 17.15 uur.

Gesloten op maandag en op wettelijke feestdagen (tenzij op afspraak).

BEZOEK AAN HET KASTEEL EN PARK VAN BELLEM

Zondag 7 oktober 1984. Omstreeks 14 u. zijn een 80-tal mensen verzameld bij de ingang van het domein 'Mariahove' te Bellem.

De schaarse zonnestralen van de voorbije voormiddag hebben plaats gemaakt voor een grijs wolkendek. Het blijft voorlopig droog. De voorzitter van onze heemkundige kring verwelkomt de talrijke belangstellenden en geeft het woord aan de heer Hoste Ivan, gids van het geleid bezoek aan het kasteel en park van Bellem.

Op de grens van het Bulskampveld verrees lang geleden een nederzetting. Deze nederzetting zou later bepalend zijn voor het ontstaan van de parochie Bellem. In 1808 kocht Jacob-Lieven van Caneghem het kasteel van Bellem en het Bellengoed, waarin ook de Kraenepoel lag. Hij werd daarmee eigenaar van een domein van 145 ha. In 1815 liet van Caneghem het uit de 17de eeuw daterende kasteel herbouwen door architect RENARD. Rond het kasteel werd een enig mooi park aangelegd. De Kraenepoel werd vergroot, verdiept en ingedijkt. Heide en moeras werden ontgonnen tot bos.

De wandeling door het park werd voor menig bezoeker een wonderlijke ontdekkingstocht van inheemse en uitheemse plantensoorten.

Terzijde ontgingen ook de keurige moestuin en de boomgaard ons niet. Belangstelling genoot ook de oude ijskelder. In een tijd dat koelkasten en diepvrieskasten zowat gemeengoed zijn, realiseert niemand zich dat er ooit een tijd geweest is, dat het bewaren van voedingsmiddelen heel wat problemen stelde. Een ijskelder is een gedeeltelijk ondergronds gebouwde ruimte. Het bovengronds gedeelte werd met aarde bedekt en vormt als het ware een heuvel. 's Winters werd de ruimte gevuld met ijs. Nadat de toegang zorgvuldig was afgesloten, kon het ijs er lange tijd bewaard worden. Al lang hebben ijskelders hun functie verloren. Op heel wat plaatsen zijn

die ijskelders met een minimum aan moeite getransformeerd tot geschikte overwinteringsplaatsen voor vleermuizen. Misschien een idee om ook de ijskelder in het park van het kasteel van Bellem een nieuwe functie te geven...

Intussen was het weer beginnen regenen, maar dat deed de bezoekers blijkbaar niet. Even geïnteresseerd bleven zij de uitleg van onze gids volgen. Waar je in het park ook komt, steeds is er het prachtige zicht op de vijver en het kasteel. Mooie zichten die bij gunstiger weersomstandigheden zeker heel wat foto's zouden opgeleverd hebben.

Wat verder belandden we bij de oranjerie. Ooit een mooi gebouw waar de uitheemse, niet-winterharde plantensoorten 's winters werden ondergebracht.

Achter de oranjerie het koetsehuis en de paardestallen. Van de vroegere serres zijn alleen de muren overgebleven, maar toch kan je je inbeelden hoe het er destijds moet uitgezien hebben.

Wat verder staat eenzaam, maar statig, de oude duiventoren. Het houden van duiven is vanouds een bijzondere aangelegenheid geweest. Vele eeuwen is het houden van duiven een voorrecht geweest van de heren. Duiven werden immers gebruikt voor het overbrengen van boodschappen. Op heel wat kasteeldomeinen vinden we dan ook een duiventoren terug. In die soms sierlijk opgetrokken torens waren tot enkele honderden duiven gehuisvest. Tot voor kort was de Bellemse duiventoren erg in verval geraakt. Op initiatief van de huidige eigenaars werd de toren grondig gerestaureerd. Reden te over dus om het 'Verbond van de kringen voor Heemkunde in Oost-Vlaanderen' voor te stellen om deze realisatie te willen bekronen als 'geslaagde restauratie'...

Uiteindelijk komen we in het kasteel. Kasteel dat momenteel onder de naam 'Mariahove' als retraitshuis is ingericht. Toch ademt het interieur de sfeer van vroegere tijden.

De voorzitter dankt de zusters van Mariahove en de heer De Ridder P. voor het gastvrije onthaal. Hij nodigt de 84 bezoekers uit voor de koffietafel. Het bezoek aan het kasteel en park van Bellem eindigt tot besluit in een gezellig samenzijn.

Als we Mariahove verlaten zijn het kasteel en park van Bellem nog slechts een aangename herinnering. Herinnering aan een mooie namiddag.

Jan CAMERLINCKX

LAND VAN DE WOESTIJNE

Zesmaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring
'Arthur Verhoustraete'.

Redactie: Roger Defruyt, Kestelstraat 65, 9880 Aalter
Overname uit het tijdschrift toegelaten mits bronvermelding.

Erevoorzitster: Anna VERHOUSTRAETE Lostraat 30
9880 Aalter.

Voorzitter: Jan CAMERLINCKX Schuurlo 12
9880 Aalter.

Ondervoorzitter: Maurice THYS Bierweg 29
9880 Aalter.

Sekr.-penningmeester: Roger DEFUYT Kestelstraat 65
9880 Aalter.

Leden: Dries Alyn, José Deguffroy, Ivan Hoste, Maurice Michiels, Alfons
Ryserhove, Marcel Saelens, Georges Schoonaert, Willy Stevens,
Luc Stockman, Jean Van Cleven, Robert Verhelst, André
Verhoustraete en Erik Wille.

Ere-bestuurslid: Br. Cyriel TAILDEMAN Rouwmoer
2190 Essen.

Lidmaatschapsbijdrage 300 fr. per jaar.

Steunende leden 400 fr. en ereleden 600 fr.

Te storten op rekening nr. 442-6594361-40 van de Heemkundige Kring
'Arthur Verhoustraete', Kestelstraat 65, 9880 Aalter.

Buitenland: 100 fr. meer voor verzendingskosten.

Wie na het verschijnen van het laatste nr. van de lopende jaargang zijn lid-
maatschap niet opzegt, wordt als blijvend lid aanzien.

INHOUD

Het onderwijs te Aalter in de 18de eeuw	Johanna SCHERPEREEL Veerle VANDEPUTTE	3
Aspekten van de Volkskultuur op en rond onze hofsteden	Jan CAMERLINCKX	12
De familie de Seille te Bellem en te Sleidinge	Cyriel LOOTENS	36
Wie kent wie? Fotorubriek	Maurice THYS	41
Mededelingen	Redactie	47